

İSDAM
DÜŞÜNCE
DERGİSİ
Yıl 3 | Sayı 6 | 2023

FİLİSTİN

MESCİD-i AKSA

AKSA TUFANI

GAZZE

KUDÜS

FİLİSTİN

AKSA TUFANI

KUDÜS

GAZZE

MESCİD-i

AKSA

SÜDÜK

AKSA TUFANI

İSDAM

DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yıl 3 | Sayı 6 | 2023

İmtiyaz Sahibi

İstanbul Stratejik Düşünce ve Araştırma
Derneği (İSDAM)

Genel Yayın Yönetmeni

Abdullah Serenli

Yayın Koordinatörü

Turgay Ovalı

Editör

Ömer Kılıç

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Kudret Doğan

Yayın Kurulu

Mine Çatal, İdris Akarçeşme, Büşra Yıldırım,
Büşra Taşkan, Ferda Ankun, Birgül Karakaş,
M. Fatih Adak

Tashih

Abdullah Çataklı

Tasarım ve Uygulama

Alaaddin Şahin Tasarım Ofisi

İletişim Ajansı

DMA İstanbul

e-ISSN:

2822-4329

İstanbul Stratejik
Düşünce ve Araştırma
Merkezi (İSDAM), yerel
ve küresel ölçekli siyasi,
iktisadi ve içtimai
konularda araştırmalar
yapmak, politika ve
stratejiler geliştirmek
amacıyla 2013 yılında
kurulmuştur.

Bizi Sosyal Medyada Takip Edin

Dergide yayınlanan yazılarda ileri
sürülen görüşler ve hukuki sorumluluk
yazara ait olup, İstanbul Stratejik
Düşünce ve Araştırma Derneği'ni
bağlamaz.

İSDAM

İSTANBUL STRATEJİK DÜŞÜNCE VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Direnış ve Kudüs'ün Özgürlüğü...

Gazze, insanlığın uzun süredir unuttuğı bazı değerlerini, zihninin sanal gündemlerle meşgul edildiğı evreden yeniden uyanışı için bir kıvılcım oluyor. Uluslararası kuruluşların bir süredir dünya barışı için yetersiz kalan etkisizliklerine, çeşitli insan hak ve savunucularının, bilimsel değer ve bağımsızlık ürettiğini düşündüğümüz ekollerin; sessizliğı ve zulümden yana açık tavırları bu uyanışı harekete geçiriyor. İnsan olmanın, çocuk olmanın, yaşlı olmanın ve kadın olmanın; din, dil, ırk, renk gözetmeden kendi başına bir değer olduğunu haykırıyor yine zulme gözünü kapatan ülkelerin halkları. Selam olsun onlara diyerek bu haykırışa, bu uyanışa katkı sadedinde Filistin'in derinliklerine inerek; bu topraklardaki tarih, kültür ve direnişin izlerini sürmek istedik.

Bu sayıda, modern İslam düşüncesinin önemli isimlerinden Taha Abdurrahman ile Mahmud Alnaffar'ın yaptığı mülakatı M. Şehit Hakçioğlu'nun tercümesi ile sizlere sunuyoruz. Prof. Abdurrahman, direniş yeni bir aşamaya taşıyan Aksa Tufanı'nın etkilerini kendine özgü bakış açısı ile kritik ediyor. Dr. Gökhan Kavak, İsrail'in Gazze'deki soykırımın Afrika'daki yankılarını ele alıyor, bölgedeki etkileşimleri ve küresel boyuttaki önemini analiz ediyor. Tam da bugünlerde Güney Afrika'nın, Uluslararası Adalet Divanı'na 'İsrail'in soykırım yaptığı delilleriyle' dava açması, bu yazıyı daha

dikkatli analiz etmeyi gerekli kılıyor. Musa Biçkioğlu, Kudüs'ün kutsallığı üzerinden bu topraklarda barışın imkanını ele alıyor. Sümeyye Açıkgoz, "Filistin'in Kalbinde Değişen Coğrafya" yazısı ile öz yurtlarında sınırlar dolayısı ile kamp alanlarında yaşayanların sözde mülteci olarak algılanması üzerine dikkatleri çekiyor.

Dr. M. Hüseyin Mercan, "*İmkânsız Barış Adaletsiz Ateşkes Sarmalında Filistin*" yazısıyla, Filistin'de imkânsız barış arayışını ve adaletsiz ateşkes sarmalını detaylı bir şekilde ele alıyor. "*Batı Uygarlığının Bir Tezahürü Olarak 7 Ekim ve Sonrası*" yazısıyla Dr. M. Şehit Hakçioğlu, 7 Ekim ve sonrasında Batı uygarlığının Filistin üzerindeki etkilerini, değişimleri ve bölgedeki dinamikleri detaylı bir şekilde ele alıyor. Dr. Cafer Acar, "*Kudüs'te Barış Var mı?*" sorusuyla Kudüs'te barışın varlığını sorgulayarak, bölgedeki güncel durumu değerlendiriyor ve olası çözüm yollarını tartışıyor. Av. Mustafa Eminoğlu, uluslararası hukuktaki İsrail sorununu ve Gazze direnişinin hukuki boyutunu detaylı bir şekilde inceleyen kapsamlı bir makaleyi okurlara sunuyor.

Dr. Ayşe Çekiç, çatışma kültürü ve düşman yaratma bağlamında Kudüs'ü analiz ederek, bölgedeki gerilimin arkasındaki dinamiklere ışık tutuyor. M. Akif Can, Türkiye'nin diplomasi işlevselliğini Filistin-İsrail meselesi bağlamında ele alıyor. Abdullah Serenli, Kudüs'ün peygamberler şehri yönüne Kudüs'te

yaşananları ve bu topraklardaki hakikati dile getirme çabalarını şiirsel bir dille dikkat çekiyor. Ziya Polat'ın kaleminden, İslam'ın, kimliğin ve Kudüs'ün ilişkisini mercek altına alan düşündürücü bir makaleyi okurun dikkatine sunuyoruz.

Dr. Zahir Elbeyk'in "*Hamas Hareketi*"nin tarihini, hedeflerini ve Filistin direnişine olan etkilerini detaylı bir şekilde, asli diliyle okuyucuya sunuyoruz. Daha önce İngilizce yazılara da yer verdiğimiz dergimizde, Arapça üzerinden gündemin birlikteliğini ve uluslararasılığını da vurgulamak amacıyla bunu koruyoruz. Filistin-İsrail ilişkilerinde işgalin ve direnişin yanı sıra önemli bir etken olan istihbarat savaşlarını İbrahim Yilmazer'in kaleminden okuyoruz. Son olarak Kübranur Yılmaz, "*Terk Edilmiş Çocukluk: Filistin'de Çocuk Olmak*" yazısı ile öldürülen çocukların hiçbir şeyin gerekçesi olamayacağı ve konuya bitaraf olanların her ne olursa çocuklardan yana taraf olunmalı vurgusunu, İsrail'in sistematik öldürme ve tutuklamalarını uluslararası hukuk raporlarıyla ortaya koyuyor.

Gazze, bizlere bir şey öğretiyor. Gazze, tüm insanlığa her gün yeni bir şey daha öğretiyor. Umarız, bu dosya ile bu öğretiyi ötelere taşımaya, Filistin halkının sesinin daha geniş kitlelere ulaşmasına bir katkı sağlamış oluruz.

Bu vesile ile sayının oluşmasında teşviki ve destekleri ile Kudüs Şûrâsı Genel Sekreteri Mehmet

Fatih Serenli'ye, yazıları ile dergimizi kıymetlendiren yazarlarımıza ve dahi okuyarak ve paylaşarak Filistin/Kudüs bilincinin oluşmasına/yaygınlaşmasına katkı sunan siz değerli okuyucularımıza hassaten teşekkürü borç biliriz.

Saygılarımızla,

Ömer Kılıç
Editör

"Bu sayı, Gazze şehitlerine ve direnişçilerine ithaf edilmiştir."

İÇİNDEKİLER

6	Aksa Tufanı
Prof. Dr. Taha Abdurrahman
13	İmkânsız Barış Adaletsiz Ateşkes Sarmalında Filistin
Doç. Dr. Muhammed Hüseyin Mercan
19	İsrail'in Gazze'deki Soykırımının Afrika'daki Yansımaları
Dr. Gökhan Kavak
24	Filistin'in Kalbinde Değişen Coğrafya
Sümeyye Açıkgöz
31	Batı Uygarlığının Bir Tezahürü Olarak 7 Ekim ve Sonrası
Dr. Muhammed Şehit Hakçioğlu
36	Çatışma Kültürü ve Düşman Yaratma Bağlamında Kudüs
Dr. Ayşe Çekiç
41	İslam, Kimlik ve Kudüs
Ziya Polat
46	Kudüs'te Barış Var mı?
Doç. Dr. Cafer Acar

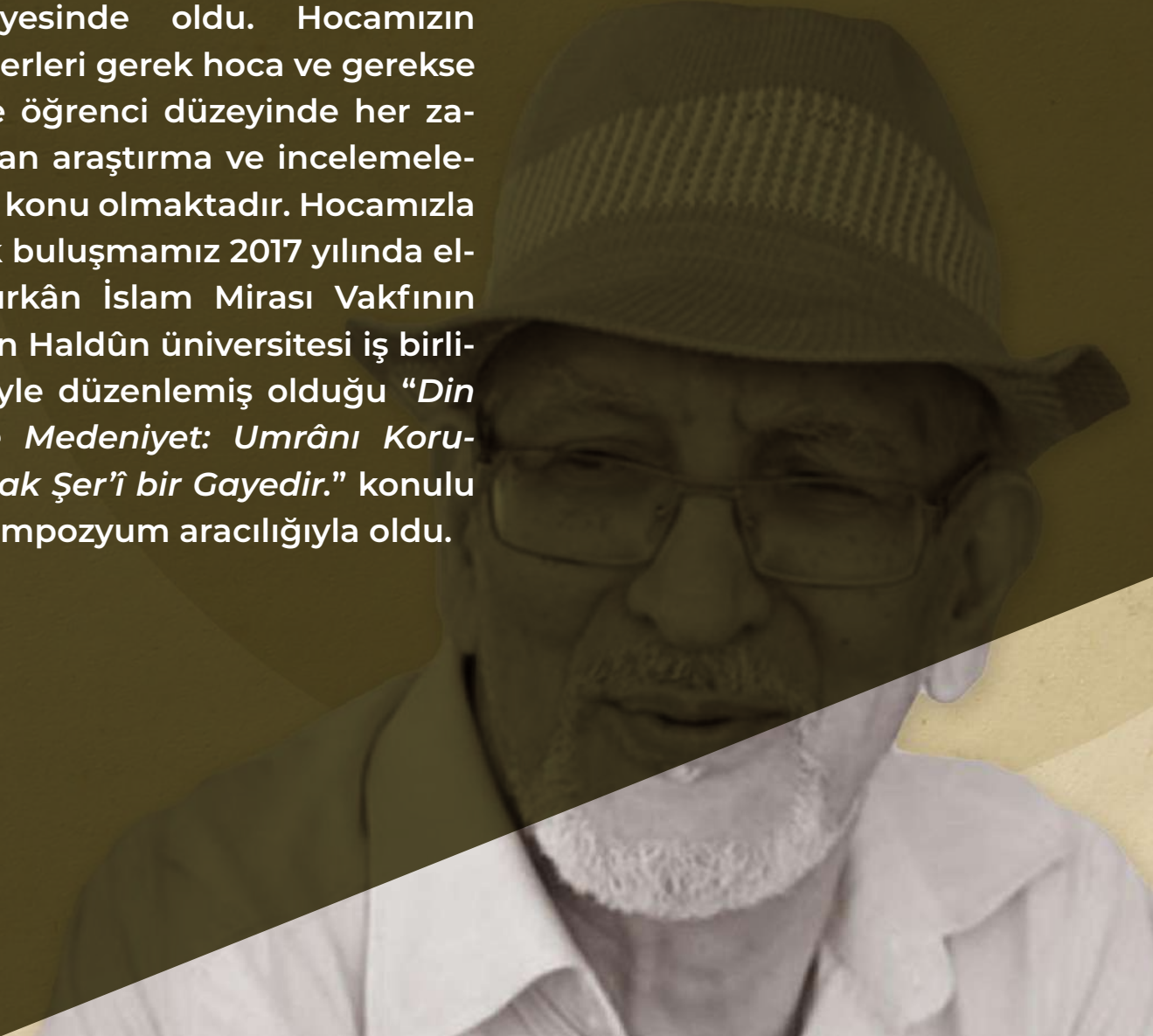
- 54** | **Uluslararası Hukukta İsrail Sorunu ve Gazze Direnişinin Hukuki Boyutu**
Av. Mustafa Eminoğlu
- 60** | **Filistin-İsrail Meselesinde Türk Diplomasisinin İşlevselliği**
Mehmet Akif Can
- 66** | **Terk Edilmiş Çocukluk; Filistin’de Çocuk Olmak**
Kübranur Yılmaz
- 74** | **Filistin-İsrail Arasında İstihbarat Savaşları**
İbrahim Yilmazer
- 82** | **Kutsal Yönüyle Kudüs’te Barışın Temini**
Musa Biçkioğlu
- 87** | **Hamas Hareketi**
Dr. Zahir Elbeyk
- 92** | **Kudüs’te Hakikati Haykırmak**
Abdullah Serenli

Günümüzün Önemli İslam Düşünürlerinden Prof. Dr. Taha Abdurrahman'a Göre “Aksa Tufanı”

Mülakat: Dr. Mahmud Alnaffar

Çeviri: Dr. Muhammed Şehit Hakçioğlu

Prof. Dr. Tâhâ Abdurrahman'la tanışmamız onun birçok eserini okumam ve incelemem sayesinde oldu. Hocamızın eserleri gerek hoca ve gerekse de öğrenci düzeyinde her zaman araştırma ve incelemelere konu olmaktadır. Hocamızla ilk buluşmamız 2017 yılında el-Furkân İslam Mirası Vakfının İbn Haldûn Üniversitesi iş birliğiyle düzenlemiş olduğu “*Din ve Medeniyet: Umrânı Korumak Şer’î bir Gayedir.*” konulu sempozyum aracılığıyla oldu.

Daha sonraki yıllarda hocamızla şahsi iletişimimiz devam etti. Geçen sene onu ziyaret etmek istedim ancak hocanın sağlık problemleri dolayısıyla bu ziyaret, mümkün olmadı.

Geçen günlerde Rabat ziyaretimde hocamızla görüşmek için aradım ancak muhterem eşi hocanın geçen aylarda geçirmiş olduğu ameliyat dolayısıyla sağlığının daha da kötüleştiğini bildirerek görüşme olamayacağı için özrünü beyan etse de aradan birkaç dakika geçmeden ziyaret talebi Gazze’li birinden olduğu için bizatihi hocanın kendisi bana dönüş yaptı. Onu ziyaret etmek için Fas’lı âlim Muhammed Awâm’la yanına girer girmez bana sarıldı ve “Aksa Tufanı”nın kokusunu içine çekmek istediğini belirtti.

Bir saatten fazla süre boyunca, halen devam eden savaşla ilgili konuşmalar ve müzakereler, hocamızın yazma konusunda kendisine şart koştuğu “Arap dilinin beyan gücüne katkı sağlamak ve fikirleri analiz ederken mantık araçlarını kullanmak” konusundan da uzak değildi.

Hocamızın bu ufuk açıcı fikirleri, Arap ve Müslüman toplumunun karşı karşıya olduğu varoluşsal zorlukları incelerken doğaya, ahlaka ve idealle-

re başvuran güven teorisinin ışığında, onun eşsiz kitabı *Suğûru’l-Murabi-ta*’a eklenecek yeni bir bölüm olarak değerlendirilebilir.

Aksa Tufanının Medenî Anlamı

Prof. Dr. Taha Abdurrahman’a göre *Aksa Tufanı*, insanın kendisini keşfedip derinliklerine daldığı, iç dünyasını dış dünyasıyla bağladığı ve hemen yapması gerekenleri uzun vadede yapması gerekenlerle birleştirdiği yeni değerler aracılığıyla medeniyetin farklı bir boyuttaki tecellisi, ümmetin yeni bir dirilişi ve insan için yeni bir doğum anlamına gelmektedir. Aynı zamanda Aksa Tufanı, İsrail’in dayattığı köleleştirici değerlerin yayıldığı bir ortamda insanın özgürlüğünü aradığı yeni bir değerler manzumesi anlamına geldiği gibi sapkın değerlerin kabul edildiği bir gerçeklikte insanın fitratını gözden geçirdiği yeni şartlar anlamı da taşımaktadır.

Hoca değerli düşüncelerini sürdürerek konuşmalarına şunları ekledi: Filistin direnişi bugün ümmetin tarihini yazmakta ve ürettiği akılla gerek bireysel ve gerekse de kolektif olarak meydana getirdiği hayret verici eylemler sonucunda oluşan ve oluşacak olan yansımalarıyla insanlığı nura doğru yönlendirmektedir.

Aksa Tufanı, İsrail'in dayattığı köleleştirici değerlerin yayıldığı bir ortamda insanın özgürlüğünü aradığı yeni bir değerler manzumesi anlamına geldiği gibi sapkın değerlerin kabul edildiği bir gerçeklikte insanın fıtratını gözden geçirdiği yeni şartlar anlamı da taşımaktadır.

Bu durum, rasyonel olarak sürekli emek vermenin, insanlık ve İslam tarihinde yenilenebilir enerjinin üretken bir mirasıdır. Sayıları az da olsa bu direniş, emanetin en büyüğü ve asil bir iradenin tezahürüdür. Çünkü bu direniş erleri ilahî sıfatlar üzerine değerleri yeniden tesis ettikleri gibi İslam'ı kutsal yapısı üzerine yeniden kurup ilahî yakınlık ruhunu yeniden oluşturmuşlardır. Ümmetin bugünü ve yarını direnişin ayakta kalmasına bağlıdır ve -Allah korusun- yenilgisi de ümmetin yok oluşu anlamına gelecektir.

Aksa Tufanı Ahzab Gazvesini Okumak İçin Bir Ufuktur

Hoca, direnişin İslam medeniyetinin inşasına ve insan medeniyetlerinin inşasına katkı sağlayan eylem olduğuna inandığını belirterek sözlerine

şunları ekledi: Bugün ümmetimizin medeniyet inşasına ve insanlığın yenilenmesine katkıda bulunabilmesinin tek yolu "cihat"tır ve bu katkının gün ışığına çıkması için milletin bir kısmının bu konuda sorumluluk taşıması ve bu kutlu vazifeyi ifa etmesi gerekmektedir. Bilinçli Filistin direnişçisi bu emaneti maharetle taşımak için ayağa kalktı ve o, bu sorumluluğu en güzel biçimde üstlendi, bunu en iyi şekilde taşıdı, en iyi şekilde yerine getirdi. Aslında o, bu zamanda benzeri olmayan bir hareketin temsilcisidir.

Daha Önce Bu Anlama Değinmiştik... Direniş Politik Değil Varoluşsal Bir Eylemdir

Hoca direnişin kısmi bir eylem değil, kapsamlı bir eylem olduğuna değinerek şunları söyledi: Direnişe varoluşsal bir perspektiften baktım, yani direniş olmadan, cihat olmadan varoluşun, hayatın hiçbir anlamı yok. Çünkü varoluş ve yaşam, ancak direniş eyleminin kendisinden kazanılabilir. Direniş eylemi tüm insani yetenekleri harekete geçirir ve bir araya getirir; işitme, görme, akıl ve tüm insan duyuları birlikte harekete geçer. Direnişe özgü hiçbir organ veya algı yoktur. Cihat, bir yetinin durduğu ya da bir yetinin hakimiyetine girdiği bir eylem değil, bütün yetileri kullanan

bir iradedir ve onun sayesinde kişi hakikatte şekillenir.

Direnış ve cihat bu anlamda Allah'ın direnişçilere verdiği hayat iksiridir ve o olmadan ölüm ve yok oluştan başka bir şey olmaz. Nitekim âyet-i kerimede “*Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'ın ve Resûlü'nün çağrısına uyun.*”¹ buyurularak bu duruma işaret edilmektedir. İm-kânsızlık ve yetersizlik gerekçelerini ve bahaneleri bir kenara bırakıp bu kutlu mücadeleyi başlatan direnişçileri, ihaneti kabul eden, hayal kırıklığına uğramaya alışmış diğer tüm insanlardan ayıran özellikte budur. Çünkü zilleti tercih eden kişi canlı olsa da ölüye benzer. Bu kutlu ve diri direnişçi grubun durumunu bu âyet ne güzel şekilde tasvîr etmektedir; “*Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine, insanlar arasında yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, hiç, karanlıklar içinde kalmış, bir türlü ondan çıkamamış kimsenin durumu gibi olur mu?*”² Hoca, direnişi insanın gerçek anlamda var olduğunu ortaya koyan ve dolayısıyla onu yücelten varoluşsal bir eylem olarak yorumlarken bu kapsamlı anlama daha önce değinilmediğini de vurgulamaktadır.

“Siyonist Akıl Yenildi”: Hocanın Hayali Gerçek Oldu

Direnış, modern insanın kaybettiği değerlerle insanlık boyunca parlayan, Allah'ın onu kendi ilahlığına şahit kıldığı gün, doğuştan gelen fıtratını keşfetmesine yol açan, tüm insanlığa ışık tutan en güzel ve en açık kandiller gibi olmuş ve olmaya devam etmektedir.

Hoca, siyasi bilinç ve düşüncesinin 1967 yenilgisiyle başladığını, o dönemde üniversitede şiir yazmaya hevesli bir öğrenci olduğunu, bu savaşın onda şiddetli bir sarsıntıya yol açtığını ve şu soruların zihnini meşgul ettiğini anlattı. *Bütün Arapları mağlup edebilen bu akıl nedir? Tarihinde bu kadar kalabalık ve köklü bir millet nasıl yenilebilir?* Zihninde hep şu sorular varken aynı zamanda şu temenniyi de her zaman taşıdığını belirtti: *Siyonist akıllı yenecek bir akla ne zaman sahip olacağız?*

Devamında şunları ekledi: *Zamanın ve ümmetin sorunları olan bu soruları kişisel ve bilişsel olarak taşıdım ve Siyonist zaferin kazanıldığı zihinsel mekanizmaları ve Arap yenilgisini doğuran kusurları ve sorunları keşfetmek için çalışmalarımı man-*

tık ve düşünce üzerine yoğunlaştırdım. Dolayısıyla bu soruların yankısı içimde büyümeye devam etti, ta ki Filistinli savaşçının bu tufanı meydana getirdiği günü görene kadar. Siyonist aklın nasıl mağlup edildiğini kendi gözlerimle gördüm, böylece ilk kez gönül huzuru hissettim ve bana göre cevabı olmayan soruların cevaplarını buldum.

Modern çağda Arap-İslam aklının ve İslami aklın yeteneklerinin ve gücünün en büyük tezahürünün Aksa tufanında vücut bulan şey olduğuna inanıyorum. Bu sayede direnişçi, İslam aklının imkânını, gücünü ve genişliğini görebildiği gibi Siyonist aklın yeteneklerini, sınırlarını ve kırılabilirliğini de keşfetti. Bu gerçeklik karşısında harekete geçme sorumluluğunu üstlendi ve bu sayede olağanüstü başarılar elde edildi. Bütün bu sonuçlar Cenab-ı Hakk tarafından da seçilmiş olmanın anlamını ortaya koymaktadır.

Direnişçinin Akli Desteklenen Akıldır

Taha Abdurrahman “aklı” üç kategoride ele almaktadır: Sınırların engellediği soyut akıl, afetlerin müdahale ettiği engellenmiş akıl ve mükemmellik içinde yüzen destekleyici akıl. Hocaya göre 7 Ekim’de gerçekleşen başarının arkasında Allah

tarafından “desteklenmiş akıl” vardır. Ayrıca bu akıl, tüm maddi sınır ve olanakları aşmış ve kendisiyle birlikte herhangi bir günahın olmadığı, nur üstüne nur olan melek gibi yücelen katıksız bir imanla doludur.

Bu savaşçılar, modern insanın kaybettiği değerlerle insanlık boyunca parlayan, Allah’ın onu kendi ilahlığına şahit kıldığı gün, doğuştan gelen fıtratını keşfetmesine yol açan, tüm insanlığa ışık tutan en güzel ve en açık kandiller gibi olmuş ve olmaya devam etmektedirler.

Bu savaşçılar melekûtidir. Gayeleri zaman ve mekân üstüdür. Onlar gökyüzüne bağlıdırlar ve ilâhî gölge altındadırlar. Allah için bir araya gelip Allah için birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Melekler de onlarla birlikte savaşmaktadırlar.

Onların 3 saatte gerçekleştirmiş oldukları, kitap ve konferanslarımda değindiğim “desteklenen akıl”ın bir örneği olduklarına dair bir delildir. Ne mutlu onlara...

Bu, Cenab-ı Hakk’ın onlara ilahi üstünlüğü ve özelliği miras bırakmak istediğinin açık bir delili ve açık bir gerçeğidir ki, kalbi olan veya şahit olarak dinleyenler için bir ibret olsun,

önemli olan bu büyük olayı dikkate almaktır. Bu kutlu mücadele hikâyeden önce bir âyet'tir.

Hocanın Aksa Tufanı ile ilgili Temennisi: “Keşke Genç Olsaydım ve Onlarla Savaşabilseydim!”:

Bu hikmetli buluşmanın nuranî bir anında hocamız bize duygularını ve savaşa katılma arzusunu şöyle aktardı: “Keşke onlarla savaşan bir genç olsaydım. Bu, denenmeyi hak eden bir zamandır ve değerlendirilmesi gereken bir andır. İnsanın başka bir hayatta dileme fırsatı bulamayacağı hayatı olan anlardır. İlahi kelam böylesi anlarda savaşçıya iletilir. Onu bir mesajın okuyucusu olarak değil, muhatabı olarak duyar. Bu anlarda, dua ederse icabet edilir, bağışlanma dilerse bağışlanır. Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu gibi Allah'ın yardımı onunladır ve ondan ayrılmaz bir hal alır. Nitekim âyet-i kerimede; *'Allah size yardım ederse, sizi yenecek yoktur.'*¹³ ve *'Allah'ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır.'*¹⁴ buyurulmaktadır. Hayatım boyunca yaşamak istediğim bir an bu cihatta yer almaktı ancak bu kutlu mücadele, bu seçkin grubun nasibi oldu.

Suğûru'l- Muratıba Kitabı

Üzerimde yerine getirilmesi gere-

ken bir görev olduğunu her zaman hissettim, yoksa hayatım anlamını yitirecek ve daha önce yapmadığım bir şekilde Allah'a da itaatsizlik etmiş olacaktım. Dolayısıyla bu kitabı yazma zorunluluğunu hissettim ve yayınevine hiçbir hak ve ücret olmaksızın hediye ettim.

Bu sözlerle, mütefekkir hocamız -Allah onu korusun-, yukarıda bahsi geçen eserin giriş kısmında belirtmediği, kitabının yazılış hikâyesini ve tasnif edilmesinin gerekçesini bizlere özetledi.

Mütefekkirin ruhuna işleyen bireysel, bilişsel, kültürel, entelektüel ve felsefi sorumluluk boyutları bu kitapta bir sorumluluk ve ihmal edilemeyecek bir görev olarak belirgindir. Çünkü aksi takdirde bu sözler anlamlarını ve inandırıcılığını kaybeder.

Hayal Kırıklığı ve Normalleştirme...

Emanete İhanet ve Kültüre İhanet

Prof. Taha Abdurrahman, genel olarak ümmetten, özel olarak da entelektüellerden hayal kırıklığı sebebiyle duyduğu derin üzüntü ve acısını bize aktardı.

Hoca, ümmetin ve özellikle entelektüel kesimin neden olduğu hayal kırıklığının yürekleri parçaladığını be-

lirterek birçok aydının emanete ve kültüre ihanet ettiğini belirtti. Normalleşme olmasaydı işgalci devlet bu yaptıklarını yapamazdı, normalleşen ülkeler tavır alsaydı bu canice saldırılar dururdu.

Taha Abdurrahman yeni nesillere düşen görevin, önceki nesillere yüklenen görevin iki katı olduğunu belirterek sözlerini şöyle devam ettirdi. Bu normalleşmenin arkasında ise 1967'de Yahudilerin anayurtlarına döndüğü yaygarası vardır. Günümüz gençliği ise işgalci devletin taassup ve fanatizminin hâkim olduğu yenilgi anlarını yaşamadığı için farklı hazırlıklarla birlikte yeni algıları taşımaktadırlar.

Profesör Taha Abdurrahman konuşmasında ümmetin gençlerinin öne çıkması, onların her toplum ve millette hayatın sırrı olduğuna ve milletleri karanlıklarından aydınlığa çıkarabilecek yegâne kimse olduklarına ve kalkınmış bir hayatın temel taşı olduklarına inanmaları gerektiğini ifade etti.

Sonuç

Özgüvene dayalı, olayların yüzeysel görünümünün ötesine geçerek derinliklere uzanan felsefi, ahlakî ve irfanî tefekkür ve deruni ahlaki yansıma sayesinde Prof. Taha Abdurrah-

man hocamızın da yıllarca meşgul olduğu fikri proje kapsamında Aksa Tufanı'nın medeniyet ufuklarını ve ahlaki unsurlarını hissetmek mümkündür. Çağdaş Müslüman akıllı, zihnini meşgul eden, hafızasında mevcut olan bu kaygının ışığında mirasını yeniden okumak zorundadır. Çünkü yazarın entelektüel katkısını, eserlerinde işlediği konuları, kaygılarını yaşamından ayırmak mümkün değildir.

Hassas duygularla harmanlanan bu derin düşüncelerde, ümmetin karşı karşıya olduğu büyük olaylara karşı sorumluluk anlayışı belirgindir. Nitekim bu durum, fikrin doğruluğuna veya yanlışlığına ölçüt, entelektüel kişinin hayatına veya ölümüne şahit olmaktadır. *Aksa Tufanı* sayesinde düşünce ve kültürün, görev ve dürüstlüğü tanımlı yeniden yapılacak ve onunla zihin yenilenecek, ruh uyanacak ve modernlik onunla inşa edilecektir. Çünkü bu inşa ve yenilenme, cihadı benimseyen direniş hareketine bağlıdır.

1 el-Enfâl 8/24.

2 El-En'âm 6/122.

3 Âli İmrân 3/160.

4 el-Bakara 2/249.

İmkânsız Barış ve Adaletsiz Ateşkes Sarmalında Filistin

Doç. Dr. M. Hüseyin Mercan*

Hamas'ın askeri kanadı İzzeddin el-Kassam Tugayları tarafından 07 Ekim'de başlatılan Aksa Tufanı Operasyonu, Tel Aviv yönetiminin on yıllar içinde inşa ettiği algıları yıkması bakımından önemli bir kırılmaya yol açtı. Hamas'ın işgalci devlete karşı gerçekleştirdiği bu güçlü meydan okuma, İsrail müesses nizamının tüm dengelerini ciddi biçimde sarstı. Aksa Tufanı, bilindik tüm ezberleri bozması-

nın yanı sıra İsrail tarafının hem söylemsel üstünlüğü kaybettiği hem de derin bir akıl tutulması yaşadığı bir sürecin kapısını araladı. Operasyonun ardından özgüven kaybı yaşayan Tel Aviv yönetimi içine girdiği yoğun korku halinin etkisiyle Gazze'yi haritadan silmeye yönelik eşi benzeri nadir görülecek cinsten bir irrasyonellikle ağır hava saldırılarına başladı.

* Öğretim Üyesi, Marmara Üniversitesi

İşgalin yol açtığı derin yaralar ve işgalci gücün amansız saldırılarına karşı direnişin bağlamını değiştirerek daha güçlü bir aksiyon alma yolunu tercih eden Hamas, sadece Gazze'nin değil Kudüs ve tüm Filistin'in özgürlüğüne kavuştuğu bir zeminin oluşması için mücadelesinin sınırlarını genişletmiştir. Buna rağmen Hamas'ın işgal altındaki toprakları asli sahiplerini geri kazandırmak niyetiyle başlattığı direniş uluslararası sistemin önde gelen demokrasileri tarafından yok sayılmakta ve Hamas'ın bir terör örgütü olduğu yönündeki yaklaşım hiçbir hukuki ve bilimsel dayanağı olmamasına rağmen sadece siyasi saiklerle uluslararası toplum dayatılmaktadır. Geçmişte Filistinlilerin hakları nasıl gasp edilmiş ve Filistin direnişinin talepleri mümkün mertebe göz ardı edilmişse bugün de Hamas'ın haklı direnişini ortadan kaldırmaya yönelik bir çaba görülmektedir.

Siyonist yönetim işgal ettiği topraklardaki hakimiyetini güçlendirmek için önündeki en büyük engelin Hamas olduğunu bilmektedir. Bu nedenle uzun süredir Hamas'ı Gazze'den çıkarmak ve bölgeyi kontrolü

altına almak için çeşitli stratejileri hayata geçirmeye çalışan Tel Aviv, Aksa Tufanı sonrası soykırım derecesine varan saldırılarla Gazze'de taş üstünde taş bırakmayacak bir barbarlığı herkesin gözü önünde sergilemektedir. Batı dünyasından gelen destekle saldırılarının dozunu artıran Siyonist yönetim, yakıt ve insani yardımların girişini de engelleyerek büyük bir insanlık trajedisine imza atmaktadır. Özellikle saldırılarda şehit düşenlerin yüzde 70'ten fazlasının çocuklar ve kadınlar olduğu dikkate alındığında İsrail'in savaş hukukuna dikkat eden bir devletten ziyade saldırdığı bölgeye en üst zararı vermeyi amaçlayan ve dökülen insan kanı üzerinden mevzi kazanmaya çalışan bir terör örgütüne dönüştüğü görülmektedir.

İşgal devletinin Gazze'deki soykırımı devam ederken bir yandan da uluslararası alanda saldırganlığı sonlandırmaya yönelik çabalar da mevcuttur. BM nezdinde yürütülen girişimlerin ABD'nin İsrail'e mutlak desteği nedeniyle sonuçsuz kalması, Gazze'de yaşanan acıların katlanarak artmasını beraberinde getirmektedir. Bir yandan insani ara gibi söylemler üzerinden işgal devletine zaman ka-

zandırmaya çalışan ABD'nin ikircikli tavrı, diğer yandan ise kalıcı bir ateşkesin gerçekleşmesi için sürdürülen bir mücadele sürecin göze çarpan boyutlarıdır. Yakında üçüncü ayını dolduracak bir saldırganlığın durdurulması için gerekli iradenin ortaya konulamaması aslında Filistin'in geleceğine dair de dikkate değer işaretler sunmaktadır. Bu bağlamda barışın imkânı ve ateşkesin boyutuna dair umutların kırıldığı bir vasatta Filistin ve özelde de Gazze'nin yarını hususunda oldukça kırılğan bir durum söz konusudur.

Ateşkes Çözüm mü ya da Barış Mümkün mü?

Her ne kadar 7 Ekim'de Siyonist yönetimin sivilleri hedef alan saldırıları ve Gazze'deki soykırımı nedeniyle tartışmalar Aksa Tufanı ekseninde devam etse de meselenin özü elbette Filistin bağımsızlığı ve Kudüs'ün asıl statüsüne kavuşmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle Filistin-İsrail çatışmasını sona ermesi ancak ve ancak iki taraftan birinin Kudüs'e dair egemenlik iddiasından vazgeçmesiyle mümkün olacaktır. Eldeki veriler ve tarafların söylemleri göz önünde bulundurulduğunda kısa

İşgalin yol açtığı derin yaralar ve işgalci gücün amansız saldırılarına karşı direnişin bağlamını değiştirerek daha güçlü bir aksiyon alma yolunu tercih eden Hamas, sadece Gazze'nin değil Kudüs ve tüm Filistin'in özgürlüğüne kavuştuğu bir zeminin oluşması için mücadelesinin sınırlarını genişletmiştir.

vadede özellikle de büyük bir savaş olmaksızın ne Filistinlilerin ne de Siyonist Yahudilerin Kudüs'ten vazgeçmeyecekleri aşıkardır.

Ayrıca Batı Şeria'daki Yahudi yerleşim yerleri de Filistin ve işgal devleti arasındaki mücadelede barışı imkânsız kılacak bir başka faktördür. Bağımsız bir Filistin devleti kurulsa dahi Batı Şeria'daki yerleşimlerin Filistin şehirlerini çevreliyor oluşu ve şehirler arasındaki yolların büyük oradan Siyonist devletin güvenlik birimlerinin kontrolünde bulunması Filistin tarafının kendi topraklarında egemenliği mutlak surette uygulamada engeller meydana getirecektir. Siyonist İsrail

7 Ekim’de Siyonist yönetimin sivilleri hedef alan saldırıları ve Gazze’deki soykırımı nedeniyle tartışmalar Aksa Tufanı ekseninde devam etse de meselenin özü elbette Filistin bağımsızlığı ve Kudüs’ün asıl statüsüne kavuşmasıyla doğrudan ilişkilidir.

yönetiminin Batı Şeria ve Doğu Kudüs’teki tüm yerleşim birimlerinde yaşayan Yahudiler oradan taşımadığı ve bu bölgelerin Filistinlilere devredilmediği müddetçe bir barışın sağlanması yine mümkün olmayacaktır. Uluslararası arena son dönemlerde yapılan açıklamaların satır aralarına bakıldığında aslında barışın gerçekleşmesine dair bir inancın kalmadığı net bir biçimde görülmektedir. Bu nedenle Tel Aviv ve Ramallah yönetimlerinin yanında üçüncü taraf ülkelerin mevcut statükoyu minimum risk ve çatışmayla sürdürme eğilimi öne çıkmaktadır. Hamas’ın bu statükocu yaklaşımı reddederek kararlı ve güçlü bir direnişle bağımsız Filistin ve özgür Kudüs idealine ulaşma yo-

lunda attığı adımlar, Filistin sahasındaki gerçekliği doğrudan yansıtmaması nedeniyle çok önemli ve stratejik bir hamledir. Büyük bir savaş olmaksızın ya da başka bir deyişle mutlak galip ve mutlak mağlubun olmadığı bir durumda Kudüs’ün statüsünün muğlaklığı ve yerleşim yerleri sorunu devam edeceğinden kalıcı ve Filistinlileri memnun edecek bir barış kısa ve orta vadede imkân dahilinde gözükmemektedir.

Barışın imkansızlığına dair sessiz bir kabullenişin ortaya çıkması, Gazze’de yaşanan soykırım konusunda mevzunun işgal devletinin saldırganlığını durdurmaya dair çabalara indirgenmesine yol açmaktadır. Elbette yaşanan vahşetin sona erdirilmesi için akıl ve vicdan sahibi herkesin elinden gelen imkânı sonuna kadar kullanması; dini, ahlaki ve insani bir vazifedir. Bu noktada ateşkes konusunun olmaması yönünde bir argümanı dile getirmek elbette kabul edilebilir bir husus değildir. Lakin ateşkes konusundaki girişimlerde dikkat edilmesi gereken temel husus sadece İsrail’in mevcut saldırılarının durdurulmasına meselenin indirgenmesidir. İşgal devletinin uluslararası alanda en ba-

şarılı şekilde uyguladığı siyaset kanıksatma stratejisidir. Ağır ve yıkıcı saldırılar ve radikal adımlarla Filistin topraklarındaki işgal siyasetini yürüten İsrail, uluslararası toplumdan zaman zaman gelen tepkiler nedeniyle görece geri adımlar atsa dahi ulaştığı noktada konumunu muhafaza ederek mevcut durumu sıradanlaştırmakta ve böylece uluslararası toplumu atılan adımlar karşısında duyarsızlaştırmaktadır. Bu nedenle 2008, 2012, 2014 ve 2021'deki Gazze'ye yönelik geniş çaplı İsrail saldırılarına bakıldığında her ateşkes sonrasında durumun büyük oradan işgal devleti lehine döndüğü gözlemlenmektedir. Gazze'ye dair ateşkes konusu gündeme getirildiğin unutulmaması gereken iki temel husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki Siyonist saldırganlığın yinelenmeyeceğine dair garantilerin alınması ve işgal devletinin sözünde durmaması halinde çok ağır yaptırımların uygulanacağına dair bir iradenin ortaya konulmasıdır. İkinci husus ise Gazze'nin ötesinde bu konunun ele alınmasıyla ilgilidir. Son tahlilde Hamas ve diğer direniş grupları Gazze'deki ablukayı sonlandırmak için bir mücadele vermektedirler. Hamas ve silahlı kanadı

Kassam Tugayları mensuplarının ana motivasyonu tüm Filistin sathında işgali sonlandırmak, Kudüs'ü Siyonistlerden arındırmak ve başkenti Kudüs olan Filistin devletini kurmaktır. Bu nedenle Gazze'ye yönelik işgal devletinin saldırılarını sonlandırmaya yönelik çabaların karşılık bulması ve ateşkesin imzalanması halinde Gazze'nin İsrail tarafından çevrelenmeye ya da uluslararası bir birlik tarafından İsrail'in güvenliğine tehdit oluşturmaması için Gazze direnişinin kontrol altında tutulması sorunları çözmeyeceği gibi daha da derinleştirmekten öteye geçmeyecektir.

Sonuç

Aksa Tufanı'nın başladığı 7 Ekim'den bu yana Kassam mücahitleri ve Gazze'deki diğer direniş unsurları tarihe geçecek bir mücadeleyle işgal devletine ciddi zararlar verirken aynı zamanda Siyonist yönetim de Gazze direnişini bitirmek ve halkın desteğini sonlandırmak için sivillere yönelik bir soykırım gerçekleştirmektedir. Yaşanan acı ve sergilenen vahşetin günden güne arttığı Gazze'de, bölgesel ve küresel aktörlerin çabaları henüz bir sonuca ulaşmamıştır. ABD ve ana akım Avrupalı güçlerin Hamas'ın si-

yasal perspektifi ve Batı merkezci siyasallığa karşı ürettiği güçlü söyleminden duydukları endişe onları tüm ahlaki ve düşünsel normlarını bir kenara bırakma pahasına İsrail'e sonsuz bir desteğe sürüklemektedir. Böyle bir ortamda Filistin için adil ve kalıcı bir barışın tesisi mümkün değildir. Ateşkes konusunda ise Batılı güçlerin Hamas ve diğer direniş grupları hakkında İsrail ile aynı hatta yer alıyor oluşu, adil ve makul bir sürecin işletilmesine olanak tanımamaktadır. Tüm dünyanın ilkesel ve ahlaki bağlamda büyük bir sınavdan geçtiği bu

süreçte özelde Müslüman dünyanın genelde ise insanlığa dair hissiyatını korumayı başaran her bir insan teki ve aktörün paradigma değişikliğine giderek Filistinlilerin haklarını geri alabilmeleri için nitelikli bir mücadeleye girişmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde geçici çözüm önerileri Siyonist yönetimi durdurmadığı gibi günden güne Filistin topraklarının daha azalmasına neden olacaktır.

İsrail'in Gazze Soykırımının Afrika'daki Yansımalarının Düşündürdükleri

Afrikalılar, Batı'nın sömürgeci ve dışlayıcı yüzünün sadece kendilerine karşı mı olduğunu düşünüyor?

Dr. Gökhan Kavak

İsrail rejiminin Gazze Şeridi'ne yönelik soykırım ve katliamlarını günbegün takip ediyoruz. İsrail'in Gazze'deki saldırılarında can verenlerin yarısından fazlasını kadın ve çocuklar oluşturuyor. Gazze'de on binlerce yaralı ile sivilin sığındığı onlarca hastaneyi hedef alan işgalci İsrail rejimi, Filistinlileri zorla göç ettirmeye çalışmak ve yasaklanmış beyaz fosfor bombası kullanmak gibi dünyanın gözü önünde eşine az rastlanır bir soykırım yürütüyor.

İsrail'in aslında yeni olmayan ve yıllardır devam eden bu saldırgan tutumu birçok tepkiyle karşı karşıya kalıyor. Küresel sistemin kurucuları hiç kuşkusuz İsrail'in yanında yer alsa da vicdan sahibi halklar hem bireysel hem de toplumsal bazda İsrail zulmüne karşı tepkilerini yükseltti ve yükseltiyor. Aynı şekilde Türkiye, Bolıvyaya da Katar gibi bazı devletler de İsrail'in Filistinliler'e yönelik soykırımına yönelik tarihe geçecek mahiyette duruşlar ortaya koyuyor.

İsrail'e yönelik tepkilerin bir kısmı da Afrika ülkelerinden geldi. Özellikle tarihi, dini ve kültürel bağlarının da etkisiyle Kuzey Afrika ülkeleri, Sudan, Somali, Çad, Cibuti ve Güney Afrika Cumhuriyeti İsrail katliamlarına karşı en net tavır gösteren Afrika ülkeleri oldu. Şunun altını çizmek gerekir ki Sahraaltı Afrika'da kendi tarihi tecrübelerinin yansımasıyla İsrail zulmüne karşı en net tavır Güney Afrika'dan geldi. 6 Kasım'da Tel Aviv'deki tüm diplomatlarını istişare için geri çeken Güney Afrika'da sadece hükümet bazında değil muhalefet partileri, sendikalar ve meslek grupları başta her kesimin İsrail'e tepkisini gösterdiği bir ülke oldu. Diğer Afrika ülkelerinden farklı olarak İsrail'e yönelik tepkisini bir adım öne taşıyan Güney Afrika, İsrail hükümetinin eylem-

lerini "soykırım" olarak nitelendirdi ve soruşturulması için uluslararası Ceza Mahkemesine (UCM) başvurdu. Güney Afrika ile birlikte İsrail'in Gazze saldırılarının soruşturulması için UCM'ye başvuran Afrika ülkelerinden diğer ikisi de Komorlar ve Cibuti oldu. Cibuti, UCM başvurusu öncesinde de İsrail'in provokasyonlarına ve uluslararası hukuku apaçık ihlallerine son vermek için uluslararası topluma "acil eyleme geçme" çağrısı yapmış, Filistin halkına özlemlerini gerçekleştirmeleri ve başkenti Doğu Kudüs olan bağımsız bir devlet kurmaları da dahil olmak üzere tüm meşru haklarını elde etmeleri konusunda destek olacaklarını açıklamıştı.

Kıtanın en büyük organizasyonu Afrika Birliği (AfB), Filistinliler ile İsraililerin derhal çatışmaları durdurması ve sivillerin hayatlarını korumak için koşulsuz olarak müzakere yapılması çağrısında bulunurken Filistinlilerin bağımsız ve egemen devlet talebinin reddedilmesinin krizin ana nedeni olduğuna işaret ederek İsrail'in saldırılarına karşı çıkıldı. Ayrıca Çad, Nijerya ve Kenya gibi ülkelerde halklar nezdinde İsrail'e tepki, Filistin'e destek gösterileri düzenlendi.

Filistin için Afrika'dan yeterli destek geldi mi?

Afrika'da İsrail'e destek veren ülkeler arasında Gana, Kenya, Zambiya ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti (KDC) sıralandı. Bu devletler, İsrail'in Filistin'de yıllardır yürüttüğü insan hakkı ihlalleri ve katliamlarına dair tek cümle etmeyerek 7 Ekim'de el-Kassam üyelerinin İsrailcilere yönelik operasyonunu gündeme taşıdı ve bunu kınamakla yetindi. Diğer taraftan Afrika kıtasında "müzakere" çağrısı yapan ülkeler de oldu. Nitekim Afrika'da Müslüman nüfusun en yoğun olduğu Nijerya, Tanzanya, Uganda ve Senegal gibi ülkeler insani duruma dikkati çekerek iki devletli çözüm için taraflara itidal ve barış çağrısı yaptı. İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarına Afrika hükümetlerinden çok az tepki geldi. Bir kısmı İsrail'in yanında yer alırken bir kısmı da itidal çağrısı yaptı. Ancak 54 ülkenin olduğu bir kıtada hükümetlerin neredeyse yarısı bu katliam sırasında bir görüş ortaya koymadı.

Afrika'da devletler nezdinde İsrail'e tepkinin cılız denecek kadar az olmasına karşın sivil kurumlar ve halklar bağlamında daha geniş kapsamlı tepkilerin olduğu görüldü. Nitekim Afrika'nın birçok ülkesinde Asya ve Avrupa ülkelerindeki gösterilere göre,

küçük çaplı da olsa İsrail'in saldırılarını kınayan gösteriler düzenlendi. Hatta İsrail'e tam destek veren Kenya'da Kinusa Bölge Başkanı Prof. Anyang' Nyong'o, kendi ülkesi başta Afrika Birliği ve Afrika ülkelerine çağrı yaparak İsrail katliamlarına karşı açık bir duruş sergilemeleri ve ilişkileri kesmelerini istedi. İsrail'e sesini yükseltmeyen bir diğer ülke Nijerya'nın dört bir tarafında da Filistin'e destek eylemleri düzenlendi.¹

Ancak İsrail katliamlarına Afrika'nın farklı ülkelerinde hükümet, medya, akademi ya da sivil alanda verilen tepkiler dikkate alındığında acaba "Afrika halkları İsrail katliamlarına yeterince tepki gösterdi mi?" ya da "Afrika hükümetleri ve halkları attığı adımlarda bağımsız bir duruş ortaya koyabiliyor mu?" gibi sorularının tartışılmasına zemin hazırladı.

Batı hegemonyası sadece Afrika için mi var?

Hiç kuşkusuz Afrika, tarih boyunca sömürü, ırkçılık ve ötekileştirme gibi kavramlarla beraber hatırlandı. Bugün dahi Afrikalılar, kendilerini sömüren Avrupalılardan geçmişte yaptıklarından dolayı özür bekliyor. Aynı Afrika ülkeleri, BM'de yeterli söz hakkına sahip olmamalarından dolayı seslerini yükseltiyor, hak talep edi-

Afrika ülkelerinden farklı olarak İsrail'e yönelik tepkisini bir adım öne taşıyan Güney Afrika, İsrail hükümetinin eylemlerini "soykırım" olarak nitelendirdi ve soruşturulması için uluslararası Ceza Mahkemesine (UCM) başvurdu.

yor ya da Dünya Bankası ile IMF gibi uluslararası kurumların kendilerine yönelik baskı politikasını şiddetli bir şekilde eleştiriyor.

Ancak Afrikalıların önemli bir kısmı, Avrupalıların kendilerine yüzyıllar boyunca uyguladığı sömürge politikasının bugün İsrail tarafından Filistinlilere karşı uygulandığının farkında değilmiş gibi davranıyor.

Peki yüzyıllardır sömürgeciliğin ve ırkçılığın en büyük tahribatını yaşayan ve tarihsel olarak büyük ölçüde Filistin'i destekleyen bir kıta şimdi neden bölünüyor ve İsrail zulmüne destek veremiyor?

Afrika ülkelerinin İsrail katliamlarına karşı sessizliğine birçok neden sıralanabilir. Kendi ekonomik, siyasi ya da sosyal sorunlarıyla boğuşmaları, Fi-

listin'de yaşananları tam olarak idrak edememeleri gibi nedenlerin yanı sıra küresel bazda yaşanan gelişmeler de etkili oluyor.

Suudi Arabistan ve Mısır gibi Arap ülkelerinin geçmişe göre İsrail'e karşı net bir duruş sergileyememeleri, Afrika'da İsrail'e karşı duruş sergileyebilecek Nelson Mandela ya da Muammer Kaddafi gibi liderlerin olmayışı, Afrika'ya özellikle Batı ülkelerinden yapılan dış yardımlar ve Afrika'nın birçok noktasında faaliyet gösteren kiliselerin aldığı destekler de Afrika'nın bu süreçte sesinin "kısılması" sürecinin önemli nedenleri arasında yer aldı.

Ugandalı gazeteci Andrew Mwenda'nın bu konudaki özeleştirisini paylaşmak yerinde olacak. Nitekim Mwenda, toplumlarını Yahudilerden temizleyerek kendi ulus-devletlerini yaratan Avrupalıların, şimdi Filistinlileri temizleyerek bir Yahudi devletin oluşmasını desteklemelerinin şaşılacak bir şey olmadığını hatırlatıyor.² Yine bir diğer Afrikalı akademisyen Prof. Lesiba Teffo, bazı Afrika ülkelerinin siyasi tarih ve bilinçten yoksun olduğunu ve Afrika ülkelerinin ekonomik bağımlılığının İsrail'e tepkilerini engellediğini ve kıtada,

bütçesi Batılı ülkelere bağlı olduğu için İsrail'in karşısına çıkamayan ve Batı'ya sırt çeviremeyen ülkelerin olduğu özeleştirisini yapmasını paylaşmak yerinde olacak.³

Genelleme yapmama hassasiyeti göstererek, Afrika'nın sömürgecilik tarihi bağlamında, birkaç devlet başkanı ve hükümet ile kıtanın farklı noktalarındaki halk gösterileri ya da akademi, medya ve sivil toplumdaki tepkiler incelendiğinde aslında kıtanın Filistin konusunda daha net bir duruş ortaya koymasını beklemek hepimizin hakkı.

Yaşadıklarımız, Afrika'nın, halen siyasi ve ekonomik olarak Batı hegemonyasından ne kadar bağımsız olduğunu da ortaya koydu.

Aslında bu süreç bize Osmanlı Devleti'nin yıkılış ve Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı sürecinde İngiltere'nin Asya ve Afrika'daki halk uyanışları ve Anadolu'ya desteklerin önüne geçmek için şirketler, basın ve siyasi iktidar üzerinden yürüttüğü propagandayı hatırlatıyor. Bugün de Afrika hükümetleri ve halklarının önemli bir kısmının aynı şekilde çember içine alındığı

Afrika'da devletler nezdinde İsrail'e tepkinin cılız denecek kadar az olmasına karşın sivil kurumlar ve halklar bağlamında daha geniş kapsamlı tepkilerin olduğu görülmektedir.

ve hareket alanlarının kısılmaya çalışıldığını gözlemlemek mümkün.

1 "Israeli-Hamas war: Africa should remain neutral", Punch, <https://punchng.com/israeli-hamas-war-africa-should-remain-neutral/>, Erişim Tarihi: 9 Ekim 2023.

2 Lessons for Israel from Rwanda, Independent, <https://www.independent.co.ug/lessons-for-israel-from-rwanda/>, Erişim Tarihi: 21 Ekim 2023.

3 "Afrikalı uzmanlar Afrika'nın dışa bağımlılığının Filistin için özgür duruşu engellediğini düşünüyor", Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afrikali-uzmanlar-afrikanin-disa-bagimliliginin-filistin-icin-ozgur-durusu-engelledigini-dusunuyor/3028551>, Erişim Tarihi: 21.10.2023.

Filistin'in Kalbinde Değişen Coğrafya: Göç Rüzgârları Ve Direnişin Hikâyesi Sümeyye Açıkgöz*

Filistin, tarih boyunca çalkantılı dönemleriyle adeta göçün hikayesini yazmış bir coğrafya. Binlerce yıl boyunca bu topraklar, göç dalgalarına ev sahipliği yaparak, kendi içinde ve dışarıya doğru, geçmişin izlerini taşımıştır. Bu yazı teklifi geldiğinde, aslında Filistin'in göçleri üzerine bir yazı yazmayı planlıyordum. Ancak 7 Ekim 2023 itibariyle yaşanan insanlık dramı ve katliamlar, bu yazıyı kaleme alırken beni derin düşüncelere sevk etti. Bu çerçevede, Filistin'in tarihi göçleri ile günümüzdeki dramatik olaylar arasında nasıl bir bağlantı kurmalıyım, bu soru üzerinde düşünerek yazıma devam etmeyi planlıyorum. Bu bağlamda, hem Filistin'in zengin tarihine hem de modern trajedisine odaklanarak bir perspektif sunmayı amaçlıyorum.

* İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi/Doktora Adayı, Göç Uzmanı

have
not
slept
e 1948

Filistin, tarihi kültürel, coğrafi ve siyasi olarak çok zengin bir coğrafyadır. Ticaret yollarının kavşağında yer alan kadim dinlerin ortak buluşma noktasındaki bu topraklar, şüphesiz Orta Doğu'nun dini ve tarihi olarak en önemli bölgelerinden biridir. Antik çağlardan itibaren, çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapan bu kadim topraklar, sürekli sahip olmak isteyen devlet ve imparatorlukların saldırılarına maruz kalmıştır. Bu yüzden Antik Mısır İmparatorluğu'ndan Asur İmparatorluğu'na, Babil Krallığı'ndan, Pers, Yunan, Roma, Bizans İmparatorluklarına kadar birçok büyük devletin idaresinde kalmıştır. Nihayetinde 7.yüzyıldan sonra İslam Devletleri'nin kontrolüne geçmiş ve 16.yüzyıldan 20.yüzyılın başlarına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun himayesinde kalmıştır.

Yaklaşık 400 yıl Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altında kalan Filistin toprakları, her zaman kıymet verilen ve hürmet edilen bir yerleşim bölgesi olarak kabul görmüştür. 19.yüzyılın sonlarından itibaren doğru Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflaması ve nihayet çöküşü nedeniyle, bölgede istikrarsızlık başlamış ve asırlardır bütün ilahi dinler için barış yurdu olan bu topraklar, İngiltere ve Fransa gibi sömürgeci ve işgalci ül-

kelerin uzun vadeli planlarının bir parçası olarak Yahudilerin yerleştirilmeye başlandığı bir yere dönüştürülmüştür. İstikrarsızlığın ve işgalin çirkin yüzünü göstermeye başladığı bu dönemlerde, farklı dini, etnik ve kültürel faktörlerin de etkisiyle Filistin'de bir göç hareketliliği yaşanmıştır. Ancak asıl göç ve insan hareketliliği 20. yüzyıl başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgeden çekilmesi ve İngilizlerin bölgeye Siyonistleri yönlendirmesiyle başlamıştır. Siyonist Yahudiler bu bölgeyi kendilerine kutsal kitaplarında vadedilmiş topraklar olarak kabul etmiş ve bu anlayış Filistinlileri evinden atıp, bu evlere kendileri yerleşen Yahudi işgalcileri bölgeye çekmiştir. Bu fiili işgal durumu, Filistinliler tarafından kabul görmemiş, evlerinden çıkarılmalarına rağmen Filistinliler bu toprakları kendi vatanları olarak görmeyi sürdürmüşlerdir. Zorla evlerinden ve yurtlarından çıkarılan Filistinliler, gerek kendi ülkelerinde gerekse komşu ülkelerde mülteci olarak yaşamaya zorlanmıştır.

“Topraklarını satmışlar, tabii ki hak ettiler!”

Yukarıda yazdığım cümleleri okurken herkesin aklından aynı düşüncenin geçtiğini söyleyebilirim. Topraklarını sattıkları için mi kendi topraklarında göçmen/mülteci durumuna düştüler?

Yahudilerin mülk edinme süreçleri Kanuni Sultan Süleyman döneminde başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğundan 1917'ye kadar olan dönemde Yahudi topluluğunun sahip olduğu toprak toplamda 650 bin dönüm, 1945 yılında İngiliz Hükümeti'nin tuttuğu kayıtlara göre 906 bin dönüm, 1948 yılında İsrail işgal devleti kurulduğunda ise 2 milyon dönüm olarak kayda geçmiştir. Filistin topraklarının 28 milyon dönüm olduğunu düşündüğümüzde Yahudilerin işgal ettiği toprakların tüm topraklara oranının yüzde 7 olduğunu görmekteyiz. Arap toprakları 2. Dünya Savaşına kadar İngilizlerin yönetimi altında kalmıştır. Uzun yıllar İngiliz mandası altında kalan Filistin bölgesine 2. Dünya Savaşı sırasında yüz binlerce Yahudi göç etmiş, esasında yerleştirilmiştir. İngiliz işgalcileri bu süreçte, Filistinli toprak sahiplerine ağır vergiler getirerek vergi ödenmesini zorlaştırmış ve sonucunda bu toprakların 300 bin dönümünü Filistinlilerin ellerinden zorla alarak Yahudilere ücretsiz olarak vermiştir. 600 bin dönüm arazi ise Filistin dışında yaşayan Filistinlilerden alınmıştır. Filistin'de kendi topraklarını satan kişilere ise, geniş halk kesimleri tarafından şiddetle tepki gösterildiği için bu kişiler Filistin'den göç etmek zorunda kalmışlardır. Ayrıca çoğu arazi, Filistinlilerin

rıza göstererek satılmasıyla değil, Yahudilerin gerçekleştirdiği saldırılara dayanamayan Filistinlilerin kitleler halinde topraklarını terk etmesi ve bu toprakları Yahudilerin işgal edip toprak kazanmasıyla ilişkilidir.

Yahudilerin ev ve toprakları işgal etmesiyle Filistinliler arasında oluşan önemli bir sembol "anahtar"dır. Direnişin sembolü de olan anahtar, Filistinliler için işgal edilen ev ve topraklara dönüş ümidi taşımaktadır. Filistinlilerin bu anlamda topraklarını satmadıklarını 'anahtar' sembolünden de anlayabiliriz. Anahtar sembolünü Lübnan kampları örneğiyle anlatmak isterim. İşgalden dolayı çok sayıda Filistinli Lübnan'da mülteci kamplarında yaşamaktadır. 60 yıldan fazladır Filistinlilerin yaşadığı bu kamplar o kadar küçüktür ki, bu süreçte kat kat evler çıkılmasına rağmen kamp çok dar bir alanda büyüme göstermiştir. Bu dar alanda oluşan kampta, bir evden cenaze çıktığında, tabut evlerin damlarından geçilerek mezarlığa ulaştırılır. Burada kalan Filistinlilerin cebinde ya da boyunlarına astıkları, Filistin'de bıraktıkları evlerinin anahtarları bulunmaktadır. Bu kamplarda geri döneceklerini düşündüklerinden 60 yıldır Lübnan vatandaşlığına geçmeyen binlerce insan bulunur. Direni-

şin, topraklarına ve evlerine bir gün geri dönmeyi umudunu taşıyan Filistinliler, dünyanın neresinde yaşıyor olurlarsa olsunlar bu anahtarları muhakkak saklamaktadırlar. Ancak dünyanın en büyük ve en uzun süre mültecilik tecrübesini yaşamış bir ülkenin insanlarına ve yaşadıklarına baktığımızda; uzun süreli mültecilik halinin ve anahtar sembolünün toprak satılmadığının ve zorla yerinden edildiklerinin bir göstergesi olduğunu söyleyebiliriz.

Bir diğer sonuç ise, Filistin'den ayrılmak zorunda kalan kişilerin veya zorla başka bir yere gönderilen kişilerin maddi durumlarının sıkıntılı olmasıdır. Kendi arazilerini ve evlerini satan kişiler, aynı şekilde başka bir yerde yaşam kurabilirler; ancak dünya çapındaki Filistinli mültecilere tarihsel süreç içinde baktığımızda ekonomik zorluklarla mücadele ettiklerini söyleyebiliriz. Burada en önemli sorulardan biri de şudur: Toprağını ve evini satan insanlar sizce aynı ülke içinde, kendi ülkesinde ya da farklı bir ülkenin mülteci kampında yaşar mı?

Yahudi işgali öyle farklı bir boyutta ki, altını kazdıkça, yazdıkça tutarsız birçok olay örgüsüyle karşılaşıyoruz. Bir insanın kendi ülkesinde mülteci statüsünde olması bu tutarsızlıkların

en önemlilerinden. O zaman tüm bu sürgün edilme ve mülteci olma sürecine bakmakta fayda var.

1948 Nakba ve Filistinli Sürgünü

Nakba kelime anlamıyla Arapça'da 'felaket' anlamına gelmekte ve Filistin tarihindeki en önemli ve ilk tarihsel dönemecin başlangıcını oluşturmaktadır. 1948 Arap-İsrail Savaşı sırasında yaşanan Nakba, günümüzde yaşananlar hariç Filistin tarihinin en dramatik göç olaylarından biridir. Asıl plan 1947'de Birleşmiş Milletlerin, Filistin'de Yahudi Devleti, Arap Devleti ve uluslararası kontrol bölgesi olmak üzere üç bölge kurulmasını sağlamaktı. Ancak İsrail'in 14 Mayıs 1948'de bağımsızlık ilan etmesiyle 15 Mayıs'ta yüzbinlerce Filistinli için sürgün, etnik temizlik, tehcir ve böylece tarihin en kanlı süreçlerinden biri başlamış oldu. Bu savaşta, birçok Filistin köyü, kasabası, şehri çatışmaların ortasında kalmıştır. 900 binden fazla Filistinli yerleşim yerlerinden uzaklaştırılmaya başlamış, 670'den fazla köy İsrail tarafından yok edilmiştir. Süreçten bugün olduğu gibi en çok sivil halk etkilenmiş, Filistinliler evlerini ve topraklarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu savaşta, binlerce kişi yaşamını yitirmiş, hayatta kalanlar ise işgal edilmemiş Filistin kentlerine ya da komşu ülkelere

Mültecilik, dini veya ırkı dolayısıyla baskı ve zulüm gören veya zulüm görme korkusuyla ülkesinden ayrılmak zorunda kalan kişileri anlatan bir kavramdır. Oysa Filistinliler, evleri, İsrail'in zorlamasıyla boşaltılarak, dünyanın farklı yerlerinden gelen işgalci Yahudilere verilmektedir. Kendi evlerinden ve topraklarından zorla çıkarılmakta ve sözde mülteci durumuna düşürülmektedirler.

sığınmışlardır. Filistinlilerin o yıllarda yerleştikleri yerlerde bugün bile mülteci kampları halen daha varlıklarını sürdürmektedir. Nakba, bu topraklar içerisinde derin travmalara ve büyük ölçüde toprak kayıplarına neden olmuştur.

Dünyanın en büyük mülteci topluluğunu oluşturan, sayıları milyonları aşmış Filistinli mülteciler ve bu acıyı hisseden, unutulmasına mâni olmaya çalışan halk ve devletler her yıl 15 Mayıs'ta Nakba'yı anmakta, Filistinliler ise bir gün geri dönme umuduyla yaşamlarını devam ettirmektedirler.

FİLİSTİN: Dünyanın en büyük mülteci kampı

Dünyanın en büyük ve en uzun süreli mülteci kaynak ülkesi Filistin'dir. Filistinliler öz yurtlarında mülteci olan insanlardır. Mültecilik, dini veya ırkı dolayısıyla baskı ve zulüm gören veya zulüm görme korkusuyla ülkesinden ayrılmak zorunda kalan kişileri anlatan bir kavramdır. Oysa Filistinliler evleri, İsrail Devleti'nin zorlamasıyla boşaltılarak, dünyanın farklı yerlerinden gelen işgalci Yahudilere verilmektedir. Kendi evlerinden ve topraklarından zorla çıkarılmakta ve mülteci durumuna düşürülmektedirler., Birleşmiş Milletler 2022 verilerine göre dünyada yaklaşık 14 milyon 300 bin Filistinli yaşamaktadır ve bunlardan 6 milyonu BM'e göre mülteci statüsündedir. Ancak bu rakamların içerisinde kendi ülkelerinde yerinden edildiği için mülteci kamplarında yaşamak zorunda kalan 5 milyon 350 bin Filistinli dâhil değildir. Kısacası tüm Filistin halkı, işgalci İsrail Devleti tarafından mülteci durumuna düşürülmüştür.

Ortadoğu'nun çeşitli bölgelerinde, 1948'den itibaren kurulmaya başlanan ve sürekli sayıları artan büyüklü-küçüklü 61 Filistin mülteci kampı bulunmaktadır. Gazze'de 8, Batı Şeria'da 10, Lübnan'da 12, Ürdün'de 10,

Suriye’de 12 mülteci kampı vardır. Filistinlilerin sığındığı ülke içindeki ve dışındaki kamplarda ekonomik sıkıntılar had safhadadır. Sadece ekonomik sıkıntılar değil, aynı zamanda kampta yaşıyor olmaktan kaynaklanan çeşitli sosyal ve psikolojik sıkıntılar da bulunmaktadır. Sadece kampta yaşıyor olmak bile, bulunulan ülkede toplumsal kabul görmeyi önünü kapatabilmektedir. Ayrıca bulundukları ülke hükümetleri de Filistinliler üzerinden psikolojik ve toplumsal baskılar yapabilmekte, hatta iç savaşlar ve çatışmaların yaşandığı ülkelerde mülteci kampları hedef olabilmektedir. 2013 yılında Suriye’de bulunan Filistin mülteci kampının bombalanmış ve binlerce Filistinli hayatını kaybetmiştir. 7 Ekim’de başlayan savaşta da İsrail işgal güçlerinin ilk hedeflerinden biri de Gazze’deki mülteci kampları olmaktadır.

Ancak Filistin halkı, yaşadığı bunca zulüm ve baskıya rağmen, dünyanın her yerinde direniş ruhunu diri tutarak, ayakta kalmayı, anavatanları ile sürekli bir bağ kurmayı sürdürmüştür. Sadece Arap dünyasında değil, dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan Filistin diasporası mensupları, ekonomiden akademik hayata kadar, tüm alanlarda kendilerine yer bulmayı başarmıştır.

7 Ekim Süreci

Bir asrı aşan baskı, zulüm ve yıldırma politikaları Filistin halkını asla haklı davasından vazgeçirememiştir. 7 Ekim 2023 Filistin davası için en önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Onyıllardır inişli çıkışlı devam eden savaş, bu tarihten sonra topyekûn bir hal almıştır. İşgalci İsrail çok sayıda asker kaybetmekle kalmamış, bütün dünyanın gözünde “yenilmez” kabul edilen kâğıt kaplan, Filistinli direnişçiler tarafından tarihin çöp sepetine atılmıştır. Tüm dünya Filistin’in haklı davasına yakından şahit olmuş, İsrail’in nasıl bir zalim ve işgalci bir devlet olduğunu anlamıştır. ABD, İsrail’i desteklemeye devam eden tek devlet olarak, dünya halkları gözünde prestij kaybetmiştir. Ancak ne yazık ki sadece BM Güvenlik Konseyi’nde ABD desteği ile İsrail zulümlerine devam edebilmektedir. Tüm barış ve ateşkes çağrıları, BM kararları, dünya kamuoyu, ayaklanan halklar, yürüyen milyonlarca insan, sadece ABD’nin vetosu ile bir kenara itilebilmektedir.

ABD ve İsrail eliyle yürütülen zalimlikleri, biz de tüm dünya halkları gibi izlemekle yetiniyoruz. Protesto etmekten, düşük yoğunluklu bir boykot yapmaktan öte elimizden bir şey gelmiyor. Karşımızda, kendi va-

tandaşlarını (rehinelerini) dahi vurmaktan çekinmeyen bir cani güç var. Savaş ahlakını, savaş hukukunu, en temel insan haklarını çiğneyen, hastaneleri, okulları, ibadethaneleri ve nihayet BM binalarını vuran bir terör devleti var. BM kendi çalışanlarının dahi güvenliğini sağlamaktan aciz bir konuma düşmüştür. BM Genel Sekreteri Refah Sınır kapısından Gazze'ye sokulmamıştır. 100 milyon nüfusuyla Arap ülkelerinin liderliğine soyunan Mısır, İşgalci İsrail'e boyun eğmekte ve sınır kapılarının İsrail güçleri tarafından vurulmasına ses çıkaramamaktadır.

Evet olanları sadece izliyoruz. Tüm dünya halkları gibi biz de izlemekle yetiniyoruz. Ancak Filistin halkının bunca zulüm ve savaş suçları karşısında dirayetle karşı durmayı bilmesi, inancından bir şey kaybetmemesi, şehit olan yakınlarını tam bir teslimiyetle uğurlamaları, anne, baba, çoluk çocuk herkesin bunca zulmete rağmen dimdik ayakta durması, tüm dünyanın dikkatini çekmekte ve takdirini kazanmaktadır. Özellikle batı ülkelerinde Filistinlilerin direnişi hayretle izlenirken, onları her şeye rağmen ayakta tutan gücün İslam dini olduğu düşünülmekte ve İslam'a ilgi her geçen gün artmaktadır. Filistinli kahramanlar şehit olurken dahi, dün-

yaya mesaj vermeye, onları hidayete çağırmaya devam edebilmektedir. Tüm bunlar olayları durdurmamıza elbette ki yetmiyor, sadece Filistinlilere olan hayranlığımız günden güne artıyor.

Bu savaş, bu zulüm ne zaman bitecek, biz ne yapacağız bilemiyorum. Ama tüm bu yaşananlar dik duruşları ile tüm ezilen halklara ilham kaynağı olan bir avuç inanmış insanın, dünyanın süper gücü! olarak bilinen kudretli ülke ve orduları nasıl hezime uğrattığını herkese göstermiştir. Bizler mahcubiyetle herkes gibi olan biteni ekranlardan izlemeye devam ederken, Filistin halkı adını dünya direniş tarihine altın harflerle yazdırıyor. Tarih Filistinlileri cesaretleri ile bizleri ise utançla hatırlayacak. Tabi biraz utanabilirsek.

Batı Uygarlığının Bir Tezahürü Olarak 7 Ekim ve Sonrası

Dr. Muhammed Şehit
Hakçioğlu*

Varlık âlemindeki herşey insan içindir. İnsan sahip olduğu akli muhakeme yetisi sayesinde hitabı alabilmiştir. Yeri geldiğinde “kim” olduğuna dair soru zihnini kurcalarken, yeri geldiğinde “oku” emrine muhatap olmuştur. “Oku” emriyle iç âlemindeki ilk muştı, ona yeni ufuklar açmıştır. Okudukça bilginin marifete, aklın hikmete nasıl dönüşebildiğinin en güzel tanığı olmuştur.

* Öğretim Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

“Oku” emriyle iç âlemindeki ilk muştutu, ona yeni ufuklar açmıştır. Okudukça bilginin marifete, aklın hikmete nasıl dönüştüğü en güzel tanığı olmuştur. Ve “oku” emri sayesinde yüceliklere yelken açtığı gibi hemen yanı başında duran ve dikkat edilmesi gereken “sorumluluk” ilkesini de ıskalamamıştır. Çünkü insan varsa aklın hikmetle yoğrulduğu irfan da var demektir. İnsan varsa hilkatte eş olduğu “diğer”ine saygı da var demektir. Ve insan varsa, varlığın bir tezahür mekanizması olarak rol alan “itiraz”da var demektir. Kâinat-taki herşey çift olarak yaratıldığından dolayı “irfan” karşılığının olması da kaçınılmazdır. Bu sarmalda insan, okudukça kendi sınırlarını ve âlemin sınırlarını daha iyi keşfederek bu keşifte sorumluluk zırhıyla teenniyle hareket etmek zorundadır. Öyle ya, insan ya dünyayı iyiliğe götürecektir hareketin bir mümessili ya da kötülüğe evirmeye çalışan şerrin hizmetçisi olacaktır. Ortak aklın ürünü olan marufun ve marifetin insana ışık tutacağı bilinen bir durum olduğundan insanın tarafgirlik besleyeceği alan açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Varlık âlemiyle tanıştığı ilk günden bugüne “insan”ın serencamı bu iken mevcut dünyanın geldiği nokta insan-âlem ilişkisi açısından insanın

yaratılış kodlarından uzaklara doğru bir yörüngeyi takip etmektedir. Bu yörüngede iyilik hedefinin gerçekleşmesi günbegün zor bir hal almaktadır. Güçlünün hukukunun savunulduğu ve adalet ilkesinden uzak bu düzenin, savunucularına da fayda sağlamayacağı ve hatta zararı celbedeceği günler çok ta uzak değildir. Eşref-i mahlukat olan insanın, insan onurunun, yaşam hakkının törpülediği bir düzende medenilikten, medine/şehir ve insanın buluşmasıyla meydana gelen medeniyetten bahsetmek ne kadar doğru veya samimi bir değerlendirme olur? Çağdaş bir yaşama ve düzene sahip olmalarıyla övünen güçlerin, aslında peçe altında nasıl bir canı yüze sahip oldukları hergün aleni şekilde ortada iken zayıfın, güçsüzün, mazlumun hakkının arandığı ve “*hilfu'l-fudul*” bilincine sahip adil bir gücün tesis edilmesi nasıl mümkün olacaktır? İnsan, mahza insan olduğu için değerliken değerinin kan kaybettiği bir düzene değerler nasıl oturtulacaktır? Tarihi, katliam ve soykırımlarla dolu olan ve sözüm ona kendilerini “medeniyet timsali”/“rol model” olarak pazarlayan zihniyetin bu iddiasını ispatta hangi argümanları kullanabileceği de zihinleri kurcalayan ve üzerinde düşünülmesi gereken başka bir durumdur. Modern dönemin gelişmiş

imkanlarını sadece kendi güdümünde olacak ve kendi kimlik inşası çabasına girmeyecek zihniyete sahip uluslar üzerinden kurma çabasına giren “batı”, çağdaş düşünce sisteminin kabul edemeyeceği cürümlere kalkışmakla beslendiği kaynağı da gün yüzüne çıkarmıştır. Çünkü “batı uygarlığı” asla insanı merkeze alan ve her şeyden önce insanın maslahatını önceleyen medeniyet olamamıştır. Bu anlamda ne kadar ilerici olduklarıyla ve teknik bakımdan gelişmiş olmalarıyla övünseler de asla nebevî düşüncenin tesis ettiği Medine’den tevellüt etmiş medeniyet olamazlar. Çünkü medeniyet, insanın insanla ilişkisini konu edinirken insanın yaratıcısıyla olan bağına tefekkür ederek ya inançta kardeş ya da hilkatte eş olduğu gerçeğinden uzaklaşamaz. İnsanın, yeryüzünde ıslah elçisi olduğunu ve dünyayı daha iyi noktalara taşıyacak bir misyonun elçisi olduğunu unutmadan her zaman iyiliğin, adaletin, hakkın ve hukukun hakim olması için mücadele eder. Asıl medeniyet mümessili bu iken hergün barbarlığın yeni bir boyutunu ortaya döken zihniyeti hâlâ incelemek bir akıl tutulmasından öte bir şey değildir. Bu zihniyet, dün farklı coğrafyalarda kan dökerken öldürdüğü canları sadece matematiksel bir sayıdan ibaret gördüğü gibi bugün de izzetin,

onurun ve ontolojik ispatın modern zamanlardaki en yüce temsilcisi Gazze’de kıyımına devam etmektedir. Üstelik barbar batının desteğiyle sürdürülen bu soykırımın faili dün gizli olarak siyonizm düşüncesiyle bugün aleni olarak ortada durmakta ve caniliğini sapkın bir inanç kisvesiyle meşru hale getirmeye çalışmaktadır. Varlığını güçsüz, kimsesiz, mazlum olan insanların yokluğu üzerinden oluşturmaya çalışan bu hastalıklı zihniyetin yaptıkları karşısında faal bir rol üstlenecek bir gücün ortada olmaması da batının zihin istilasının tehlikeli bir sonucu olarak önümüzde durmaktadır. Kimliğimizin inşasında yapıcı ve yapılandırıcı bir rol oynayan ve izzetin tümünü kendisinde barındıran İslâm dininin birer müntesibi olarak bu soykırıma karşı koyulamayacağı, katillerin her türlü imkâna sahip oldukları ve bu güce kimsenin sahip olmadığı gibi gerekçelerle gerçek anlamda mazlumin yanında durmamak ve bu mücadeleyi maddi olanaklar penceresinden okumak, kimliğe ihanet olduğu gibi insanlığa umut bahşeden geçmişe de ihanettir. Çünkü bizler, geçmiş, kaynağı tertemiz olan bir mirasın bakiyesiyiz. Kimliğine bakılmaksızın mazlumin imdadına yetişmiş inançlı bir gücün unsurlarıyız. İnanç çatısı altında her türlü kimliği bir yana

birakıp Allah'a teslim olmuş Müslümanlar. Kendi mukaddesatımıza el uzatıldığında ayağa kalkan ve zulmünden vazgeçirmek suretiyle zalimin dahi elinden tutan bilince sahip bireyleriz. Bizim kimlik kodlarımız böylesi yüce ve evrensel iken bugün anne karnındaki bebeğe dahi yaşam hakkı tanımayan canilere karşı duruşumuzun onları bu katliamdan vazgeçirecek bir düzeye ulaşmamış olması üzücüdür. Batı dünyası hayat vadettiğini deklare ettiği bir düşünce yapısına sahip olduğunu her yerde ifade ederken gerçek yüzü bugün Gazze'de ortaya çıkmıştır. İzzetin ete kemiğe bürünmüş halini temsil eden böylesi onurlu insanların toprağı olan Gazze, adeta bir turnu-

sol kağıdı görevini üstlenmiştir. Satırlarda yazılı olan çağdaşlık, özgürlük, eşitlik gibi nutukların batının sadece kendisine tanıdığı ve içi boş kelimelerden ibaret olduğunu göstermiştir. Söz konusu İslam ve Müslüman olunca gözünü kırpmadan her türlü eylemi meşru gören bu batık zihniyet, sayıları az ancak Allah'a inançları çok büyük olan bir grup mücahidin önünde eğilmiş ve Allah'ın izniyle zilletle mahkûm olmuş ve olmaya da devam edecektir.. Yeryüzünde sadece kendilerine yaşam hakkı tanıyan bu mesnetsiz ve düşüncesiz tavrın maşeri vicdandaki ızdırabı elbetteki günbegün büyümekte ve batı medeniyetine müntesip ancak bundan utanç duyanların sayısı günbegün

artacaktır. Çünkü biz biliyoruzki Filistin'in işgal edilmesiyle başlayan ve onyıllardır devam eden bu katliama karşı durmak için insan olmak yeterlidir. Siyonist vahşetin Gazze'de yaptığı katliamın dozunu gittikçe artırmasının sebebi dünyanın suskunluğudur. Bebekler ölürken susan vicdan sahibinin insan olarak telakki edilmesi tefekkür edilmeye değer başka bir noktadır. İşgal ile başlayan zulme "dur" deme azmiyle başlayan 7 Ekim, genelde tüm insanlığı özelde ise müslümanları uyandırmıştır. Çünkü dünyayı tekelinde tutan zihniyetin ne kadar kırılgan olduğunu ve aslında on yıllar boyunca her türlü kitle iletişim araçlarını kullanarak oluşturduklarının birer kartondan kahramanlar olduklarını tüm dünyaya göstermesinin yanı sıra Müslümanın savaş hukukuna nasıl riayet ettiğini ve kendilerine yapılan orantısız saldırılara rağmen Müslümanca karşılık vermenin nasıl olduğunu da göstermiştir. Bu bakımdan 7 Ekim'de başlayan "Aksa Tufanı" sonraki yıllarda yaşanılacak bir çok güzelliğin de miladı olmuş ve insana yeni bir ruh katmıştır.

Sonuç itibariyle insanın fitri kodları iyilik üzerine kuruludur. İnsan bu kodlara bağlı kalabildiği müddetçe dünya daha yaşanabilir bir yer olacaktır. Bu tasavvurdan uzak ve sadece belli bir gücün ve sakim bir inanç ve anlayışın hakim olabilmesi için verilecek her çabanın sonucu tüm insanlığa büyük bir kötülük getirecektir. Bugün önümüzde bir okul ve bir imtihan olan Gazze, her şeyden önce bize ayağa kalkmayı öğretmiştir. Modern dünyanın tek saf olup yok etmeye karar verdiği bir ruhun ölümsüz olduğunu bir kez daha bize hatırlatmıştır. Direnişin aslında ontolojik bir eylem olduğunu ve insanın yapısında olduğunu ispatlamıştır. Selam olsun direniş erlerine, Selam olsun diri şehitlere ve Selam olsun cihat erlerine...

Çatışma Kültürü ve Düşman Yaratma Bağlamında Kudüs

Ayşe Çekiç*

Kudüs insanlık tarihi kadar eski ve bir o kadar da köklü bir geçmişe sahiptir. Pek çok peygambere ve imparatorluğa ev sahipliği yapmış şehre, İslam dışında hiçbir medeniyet bütüncül bir kimlik kazandıramamıştır. Hz. Ömer'in 637'de şehri fethiyle bölgede İslam hâkimiyeti başlamış ve bu süreçte Kudüs hiçbir zaman görmediği çok kültürlü, çok milletli ve çok dinli yaşama alanı olarak ayetin de işaret ettiği üzere "etrafının mübarek kılındığı" bir selam şehrine dönüşmüştür.

* Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

İslam'ın şehre biçtiği kimliği sistemli bir metodolojiyle ortadan kaldıran Haçlılar, düzenledikleri seferlerle Kudüs üzerinden bir çatışma ortamı oluşturmuşlar ve bölgede kendilerinden olmayanları düşman ilan etmişlerdir. Bu nokta, Kudüs için sonraki süreçte emperyal mantıkla şehre hâkim olacaklara sistemli bir metodoloji bahşetmiştir ki bunun uygulamada ilk ayağı çatışma kültürünün oluşturulması ve akabinde buna ilave olarak düşmanın icat edilmesi durumudur.

Haçlı seferleri Batılı Hristiyanların Kudüs'ü kâfir addettikleri Müslümanlardan! kurtarma sloganıyla başladığında, İslam'ın bölgeye biçtiği bütüncül kimlik ve birlikte yaşama standardını ortadan kaldırmıştır. 1095-1291 yılları arasında seri bir şekilde gerçekleşen Haçlı seferlerinin temel mantığı Tanrı adına Kudüs'ü putperest halklardan (Müslümanlar) kurtarmaktır. Haçlı aklının olaya böyle yaklaşmasının sebebi ise Hristiyanlığın evrensel yegâne din olduğunu düşünmelerinde yatmaktadır. Bu düşünce Hristiyanlığın dışında kalan herkesi çatışma kültürü bağlamında karşılaşılabilecek gruplar ilan etmekte ve netice itibarıyla de düşman kabul etmektedir. Bu bakış açısı Kudüs'ü kurtarmak üzerinden derinleştirildiğinde ise

Kudüs'ün, düşmanı icat bağlamında bir turnusol kâğıdı görevi görmesine hizmet etmiştir. Tanrı Devleti fikrinin Haçlılar eliyle Kudüs'te kurulması arzusunu taşıyan Haçlı seferleri arka planda siyasi ve ekonomik gerekçeleri haiz bir mahiyet taşımaktadır. Batı Avrupa kıtasının içerisinde bulunduğu yoksulluk, toprak yetersizliği, imkân kıtlığı vb. sorunlara cevap arayışı olarak, sokaklarından süt ve bal akan Doğu'ya yönelmesi oldukça pragmatist bir yaklaşımın ürünüdür. Bu bağlamda Haçlıların yönü Tanrı'dan onaylı olarak Kudüs başta olmak üzere Doğu İslam ülkelerine çevrilmiş ve Doğu'da Haçlılar ilk defa kolonyal mantıkla yaşama fırsatı yakalamışlardır.

Haçlı seferleriyle Kudüs, Antakya, Urfa ve Trablus'ta kurulan Haçlı devletleri bölgede Müslümanlar için önemli bir problem teşkil etmiştir. Zira Haçlıların Müslümanlara bakış açısı kurdukları devletler vasıtasıyla daha da net bir hale bürünmüştür. Kudüs'ü düşman olarak görüp putperest addettikleri Müslümanlardan temizleme gayesini güden Haçlıların bunu yaparken herhangi bir sınır tanımayışları Haçlı yöntemi diyebileceğimiz sınırsız bir tutum ve davranışlar serisini tarihe mal etmiştir. Bilhassa 1099'da Kudüs'ün zaptı es-

nasında şehirde Müslümanlara yapılan mezalime bakılması durumun anlaşılması için oldukça elzemdir. Haçlılar zaten Kudüs'e gelinceye dek İznik, Antakya, Urfa ve Maarratunnu-man gibi şehirlerde pek çok katliam yapmışlardır. Kudüs'te yapılacak katliama ayrıca önem veren Haçlılar şehirde kaynakların ifadesiyle tam bir vahşet gerçekleştirmişlerdir, rivayetlerin çeşitliliği bilinse de öldürülenlerin sayısının yüz bin üst sınırına ulaşmış olabileceği ihtimali göz önünde bulundurulduğunda gerçekleştirilen katliamın niceliksel korkunçluğu aşıkardır. Özellikle kadınların ve çocukların ayırt edilmeden katliama tabi tutulması, insanların karınlarının deşilerek altın ve mücevher aranması, cesetlerin yakılarak külleri arasından altın bulunacağı beklentisi yapılan mezalimin şiddetini göstermektedir. Burada meşhur Haçlı vakanüvisti Fulcherius'un yazdıklarına bakılması gerekmektedir: *"Süleyman tapınağının çatısından atlayarak kaçmaya çalışan Müslümanların çoğu oklarla vurularak öldürülmüştü. Bu tapınakta yaklaşık on bin Müslümanın boynu vuruldu. Burada olsaydınız ayak bileklerinize katledilenlerin kanıyla lekelenirdi. Müslümanların hepsi kadın çocuk ayırt edilmeden katledildi. Müslümanların yaşarken iğrenç boğazlarından yuttukları, Bi-*

zans sikkelerini bağırsaklarından çıkartmak için bunları öldürür öldürmez karınlarını deştiler. Aynı amaçla cesetleri büyük yığınlar halinde toplayıp yakarak küller arasındaki altınları kolaylıkla buldular". Haçlı kaynaklarının Kudüs katliamını büyük bir zevkle anlatması Müslümanlara yapılanların derin bir mutlulukla dilendirilmesi göstermektedir ki Haçlılar için Müslümanlar insan sınıfından dahi değildir. Bu açıdan bakıldığında öldürülmelerinde bir beis gözükmektedir. Sistemli olarak Hristiyanların selameti ve Tanrı Devleti'nin kurulması adına gerçekleştirilen katliamlar bölgede ciddi bir demografik değişime de sebebiyet vermiştir ki; bu durum Osmanlı sonrası Filistin'de gerek İngiliz Mandasının gerekse de İsrail'in Siyonist aklının gerçekleştirdiği demografik değişim planları ve katliamlarla metodolojik ve uygulama pratiği bağlamında incelikli bir aynılık taşımaktadır. Kendilerinden olmayana Kudüs'te yaşama hakkı tanımayan emperyal düşünce, bölgenin maddi-manevi imkanlarını devşirmeyi de ihmal etmemiştir. Bu bağlamda eski ABD başkanı J. Carter'ın sözleri Kudüs'te Haçlı mantığı güdenlerin metodolojisini açıklar mahiyettedir: *"1948'de İsrail'in kurulması Yahudilerin yüzyıllar önce sürgün edildikleri yerden sonunda*

İncil'de sözü geçen yere tekrar döndüğü anlamına gelmektedir. İsrail devletinin kurulması İncil kehanetinin gerçekleşmesidir; yahut söz konusu kehanetin gerçekleşmesinin bir parçasıdır". Bu anlayışın İsrail'in 7 Ekim'den itibaren gerçekleştirdiği saldırılarda Yeşeya kehanetini beklemeleriyle eşdeğer olduğunu ifade edebiliriz.

Tanrı devleti düşüncesine ve kendisinden olmayana yaşama hakkı tanıma anlayışına ek olarak Müslümanların insan olmadıkları yönündeki algılayış da bugünün modern üretimi değildir. Haçlı seferlerinden itibaren Kudüs üzerinden düşmanlaştırılan Müslümanların şeytan ve canavarım-

sı varlıklar olduğu düşüncesini meşhur Haçlı kronik yazarı Willermus'un eserinden okuduğumuzda sistemli bir düşmanlaştırmanın olduğu yeterince anlaşılır durmaktadır. Willermus eserinin başlangıcını şu cümlelerle açmaktadır: *"Doğu ülkelerinin eski tarih kitapları geleneksel olarak bize naklederler ki, Roma imparatoru Heraklius zamanında şeytandan ilk doğan Muhammed, zararlı bir doktrin ortaya atarak, Tanrı tarafından gönderilen bir peygamber olduğu yalanını Doğu ülkelerinde ve bilhassa Arabistan'da yaydı ve her tarafta öyle bir güç kazandı ki, sahte peygamberin takipçileri insanları vaazlar yoluyla ikna etmek yerine, milletleri kılıç zoruyla şiddete maruz*

Haçlı seferleri Batılı Hristiyanların Kudüs'ü kâfir addettikleri Müslümanlardan! kurtarma sloganıyla başladığında, İslam'ın bölgeye biçtiği bütüncül kimlik ve birlikte yaşama standardını ortadan kaldırmıştır.

bıraktılar.” Burada Hz. Muhammed hakkındaki genel kanının aslında Hristiyanların beslendiği Doğu kaynaklarında “geleneksel” olarak zikredildiği ifadesi, sistemli bir düşmanın varlığına işaret etmektedir. Haçlı seferleri kaynaklarından en önemlisi sayılabilecek bir eserin böyle başlaması da tesadüfi bir durum değildir. Buna ilave olarak Hz. Muhammed'in sahte peygamber olduğu ve kılıç zoruyla insanları zorla İslamlaştırdığı yalanının beyanı, Müslümanları peygamberleri Hz. Muhammed'den itibaren sistemli bir yalanla düşman safında konumlandırmaktadır. O'nun şeytandan doğması meselesi ise Hz. Peygamber'den bütün Müslümanlara teşmil edilebilecek canavarımsı varlıkların, S. Arjana'nın deyiimiyle “Müslüman Canavarlar”ın icadına giden bir sistemin kapısını aralamışa benzemektedir. Bugün Gazze'deki Müslümanlar için canavarlar tabirini

kullanan Siyonist üst aklın beslendiği Haçlı geçmişi, tarihi bilenlerin nazarından bakıldığında “Düşman Müslüman”ı önce tecrit etme, sonra yok etme metodunun bir uzantısıdır. Burada İbn Haldun'a kulak vermemiz gerekmektedir. İbn Haldun “geçmiş geleceğe ve dahi hale suyun suya benzemesinden daha çok benzer” derken bugünü belki de pek çok açıdan işaret etmektedir. Kudüs'te düşmanlaştırma ve yok etme geleneğine yegâne çözüm önerisi de yine suyun suya benzemesi ölçeğinde İslam (Müslümanlar) ve buna mukabil adil bir geleneğin boynunun borcudur.

İslam Kimlik ve Kudüs

Ziya Polat*

Filistin bölgesi insanlık tarihinin ortak mirasıdır. Hz. Peygamberin ifadesiyle insanoğlunun yüzüne yayıldığı bölgedir. İklim koşulları ve verimlilik çerçevesinde düşünüldüğünde dünya haritası üzerinde yaşanabilirlik bağlamında en uygun yerin, merkezinde Kudüs'ün yer aldığı mübarek beldenin olduğu görülecektir. Nitekim böl-

ge Nil Nehri ile Basra körfezini içine alan verimli hilalin merkezinde yer almaktadır. Bugün eldeki arkeolojik verilere göre ilk yerleşimlerin burada olması bunun bir tesadüf olmadığını göstergesidir.

* Doç. Dr. Mardin Artuklu Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Öte yandan bu coğrafya bir bütün olarak düşünüldüğünde ilk kültür ve medeniyetlerin ortaya çıktığı ana mecradır. Kültür ve medeniyetleri ortaya çıkaran ana unsurlardan birinin vahiy olduğu, Hz. Peygamberin ifadesiyle yeryüzündeki ikinci mescidin burada vahiy aracılığıyla bizzat Hz. Âdem tarafından inşa edilmiş olduğu veya yerinin belirlendiği düşünüldüğünde, bölgenin doğal olarak insanın ve ürettiklerinin merkezi olması gerektiği anlaşılmaktadır. Çünkü bir bölgenin mabet veya mescid olarak belirlenmesi oranın aynı zamanda kültürel bir merkez olacağı anlamına da gelecektir. Tevhid inancının vahiy aracılığıyla insana iletildiği ve buranın peygamberlerin merkezi olduğu düşünüldüğünde, ilk medeniyetleri oluşturan temel düşüncelerin de bu bölgede doğduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bölge, birçok açıdan insanlığın ortak mirasının neşv ü nema bulduğu ana merkezlerden biri olduğu anlaşılmaktadır.

İslam vahiy geleneğini ve kendisini, insanlığın ortak mirasından hiçbir zaman ayırmamıştır. Çünkü İslam tevhid inancının ve düşüncesinin son temsilcisi olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla İslam, insanlığın bu ortak mirasını oluşturan ana unsurlardan biri olduğu düşüncesini merkeze al-

maktadır. Dolayısıyla İslam kendisini, insanlığın ortak mirasının üretildiği bölgedeki kültür ve medeniyeti oluşturan ana unsur olarak gördüğü gibi bu kültür ve medeniyeti kendisi için bir zemin olarak da kabul etmektedir. Bu açıdan İslam kendisini, vahiy/peygamberi geleneğin, tevhid inancı ve düşüncesinin katkısıyla oluşan bölgedeki medeniyetin doğal ortağı olarak görmekte, böylece bölge ile ilgili anlayışını söz konusu veriler üzerinden yeniden şekillendirmektedir. Dolayısıyla İslam belirlediği özellikler çerçevesinde kendine özgü bir Kudüs kimliği oluşturmıştır. Buradan hareketle bakıldığında bölgenin önemini vurgulayan ilk verinin İslam'ın ana kaynağı olan Kur'an-ı Kerim tarafından belgelendiği görülecektir. Kuran-ı Kerim'in ifadesiyle Mescid-i Aksa çevresinin dahi mübarek kıldığı bir bölgede yer almaktadır. İlahi ifadenin neye tekabül ettiği Abdülfettah Üveysi'nin bereket daireleri teorisyle bir ucunda Mekke diğesinde İstanbul'un yer aldığı adeta dünyanın merkezini kapsayan alanı içermektedir. İkinci olarak Mescid-i Aksa İslam'ın ilk kiblesidir. Bulunduğu şehir olarak da Kudüs İslam'ın ilk kiblesinin yer aldığı nevi şahsına münhasır bir şehirdir. Hz. Peygamberin Medine'ye hicretten iki yıl sonrasına kadar o tarafa yönelerek namazlarını

eda etmesi İslam açısından şehrin ve bölgenin önemini göstermektedir. Üçüncü olarak Kudüs, İsrâ ve Miracın merkezi olan Mescid-i Aksa'nın konumlandığı önemli bir şehirdir. Burası dünyada başka hiçbir noktaya tekabül etmeyen bu mucizenin gerçekleştiği, yeryüzüyle gökyüzünün buluştuğu/birleştiği tek noktadır. Nitekim Miraç hadisesi Hz. Peygamberin Mekke'de bulunduğu halde oradan değil de Kudüs'e getirilip oradan miraca çıkarılması göz önünde bulundurulduğunda Kuran-ı Kerim'deki ifadenin neye tekabül ettiğini gösteren önemli bir işarettir. Aynı şekilde Hz. Peygamber bu mübarek mekânda bütün peygamberlere imamlık yapmış, böylece alemlere rahmet ve önder, peygamberlere de lider olması bizzat burada tescillenmiştir. Oradaki mescidi Beytülmakdis olarak tanımlayan Hz. Peygamber, burayı ziyaret etmeyi ve namaz kılmayı tavsiye ettiği üç mescitten biri, buna güç yettiremeyenlerin ise hediye göndermesi gereken bir yer olarak belirtmiştir. Bugün Gazze'de yaşayanlar düşünüldüğünde hediyenin neye tekabül ettiği daha net anlaşılmaktadır.

İslam'ın bölgeye verdiği önem sadece yukarıda ifade edilenlerden ibaret değildir. Sınırlı bir metin olması hase-

Müslümanların hâkim olduğu dönemlerde Kudüs'te birlikte yaşama kültürünün geliştiği, bugün fiilen yaşadığımız üzere gayri müslim unsurların eline geçtiğinde de ortak yaşama dair herhangi bir ortamın mümkün olmadığı, hatta kendisi dışındakini yok eden bir mantık üzerinden şehre tahakküm edildiği anlaşılmaktadır.

biyle bu çalışmada en önemlilerinin zikredilmesiyle yetinilmiştir. İslam'ın bölgeye ve şehre vermiş olduğu önem Müslümanların hakimiyetiyle birlikte uygulamalarda açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu özellikler şehre ait bir kimliğin oluşmasına yol açmış ve şehir Müslümanların hakimiyetinde yer aldığı müddetçe söz konusu kimlik bariz bir şekilde tezahür etmiştir. Bu anlamda billurlaşan ilk örnek bizzat Hz. Ömer döneminde şehrin fethedilmesi esnasında tebarüz etmiştir. Patrik Sophronios'un şehri Hz. Ömer'in kendisine teslim etmek istemesi ve bu teklifin kabul edilmesi sahabenin şehre verdiği önemin en bariz göstergesidir.

Müslümanların ikinci halifesinin şehri bizzat teslim almasının tarihinde ikinci bir örneği yoktur. Hz. Ömer şehri teslim alırken yapacağı uygulamanın kendisinden sonraki Müslümanlara örnek olacağını biliyordu. Bu çerçevede patriğin ricası üzerine Kutsal Mezar Kilisesi'nde namaz kılma teklifini kabul etmesine rağmen kendisinden sonraki Müslümanların mabedi camiye çevirmeleri ihtimalini düşünerek kararından vazgeçmiş ve kilise dışında namaz kılmıştır. Nitekim halifenin öngörüsü gerçekleşmiş, Müslümanlar onun namaz kıldığı yeri sonradan mescide dönüştürmüşlerdir. Aynı şekilde tarihi kaynaklarda Ömer Emannamesi olarak bilinen metin Müslüman, Yahudi ve Hristiyanların şehirde ortak bir yaşam kültürü geliştirmelerinin önünü açmıştır. Bugün yaşananlar dikkate alındığında Müslüman olmayan

toplumların bölgeye ve şehre yıkım dışında bir şey getirmediği görülmektedir. Dolayısıyla Müslümanlar şehirde ötekinin de varlığını sürdüreceği bir ortam oluşturmuş, böylece uygulamalar şehre İslam'a özgü bir kimliğin oluşmasının önünü açmıştır. İslam halifesinin kurduğu düzen Haçlı saldırılarıyla kesintiye uğrasa da yaklaşık bir asırlık aradan sonra benzer örneği Selahaddin Eyyubi'nin uygulamalarında da görmekteyiz. Sonraki süreçte Memlûk ve Osmanlı devletlerinin hakimiyetinde şehirde İslam kimliği varlığını sürdürmüştür. Fakat Osmanlının bölgeden çekilmesinden sonra yaşananlar İslam'ın ve Müslümanların oluşturduğu ortamı yok etmiş, insan hakları bir tarafa kendisi dışındaki insanların yaşam haklarına dahi saygı göstermeyen bir barbarlık şehirde ve bölgede sergilenmiştir.

Metin boyunca yazılanlardan Müslümanların Kudüs özelinde oluşturdıkları pratik üzerinden bölgede düzeni ve adaleti sağlayacak tek unsur oldukları anlaşılmaktadır. Nitekim bugün dahi Kudüs'teki Kamame/Kıyame/Kutsal Mezar Kilisesi'nin kapısının anahtarları Müslüman bir aile tarafından korunmaktadır. Kudüs'ün insanlık ve İslam açısından önemi ve Müslümanların bunlar üzerinden oluşturduğu kimlik, tarihsel süreç içerisinde diğer unsurların hâkim olduğu dönemlerden bariz bir farkı ortaya koymaktadır. O da Müslümanların hâkim olduğu dönemlerde Kudüs'te birlikte yaşama kültürünün geliştiği, bugün fiilen yaşadığımız üzere gayri müslim unsurların eline geçtiğinde de ortak yaşama dair herhangi bir ortamın mümkün olmadığı, hatta kendisi dışındakini yok eden bir mantık üzerinden şeh-

re tahakküm edildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Nisa suresi 75. ayetin işaret ettiği üzere; zulme uğrayanlar uğrunda mücadele etmekle yükümlü olmaları ve tarihsel süreç içerisindeki örneklerde görüldüğü gibi yer-yüzünde adaleti sağlama imkanının ancak Müslümanlar aracılığıyla sağlanabileceği anlaşılmaktadır.

Kudüs'te Barış Var Mı?

Doç. Dr. Cafer Acar

İslam tarihçileri penceresinden Kudüs'ün kurucuları Amalikalıdır. Kenan şehirlerinde kurulmuş bir devlet olarak kabul edilmiştir. Peygamberler şehri tabiri, Kudüs için genel kabul görmüştür. Bu durum, peygam-

berlerin büyük mücadelelerine sahne olması anlamını da barındırmaktadır. Hz. İbrahim ve Hz. İshak bu yönüyle bölgede adı sık geçen iki peygamberdir.

Her şehrin tarihinde savaş olagelmıştır. Kadim dönemlerden bu yana önemli bir dini merkez haline gelen Kudüs'ün tarihi de savaşlarla doludur desek yeridir. Mısır'dan Firavun zulmünden kaçarak Filistin topraklarına gelen İsrailoğulları, Kudüs kralı ve ittifak içinde olduğu kuvvetleri mağlup ederek ülkeye yerleşmişlerdir. Henüz Kudüs'e girememiş olan gruplar ilerleyen zaman içinde şehre saldırıp kralı öldürmüşler ve şehri de yakıp yıkmışlardır. Bilinen en eski tahribat Tevrat'a da yansımış olan Yahuda ve Simeon kabilelerinin savaşımıdır.

İslam Fethine Kadar Kudüs'te Savaş ve Barış

Hız. Davud, kral olunca bu sefer de o Kūdūs'e karşı harekete geçmiş ve şehri alarak bir merkez haline getirmiştir. Yahudiler için on emirin içinde muhafaza edildiği sandık yani ahit sandığı da oraya yerleştirilmiştir. Davud peygamberden sonra oğlu Hız. Süleyman hükümdar olup meşhur mabedi yaptırmıştır. Yedi yıllık bir inşa sürecinden sonra ahit sandığı da buraya konulmuştur. Şehrin etrafına surlar örülmüştür. Bu da şehrin korunması ile ilgili kaygıları yansıtmaktadır. Onun vefatıyla krallık ikiye bölünmüştür. Kudüs Yahuda krallığının merkezi olmuştur.

Hız. Süleyman'ın oğlu iktidarda iken Mısır krallığı Kudūs'e saldırdı ve ülkenin hazinelerini yağmaladı. Bu hadiseden yaklaşık 80 yıl sonra tekrar yağmalanmıştır. Bu arada şehir de nüfus bakımından büyümeye devam etmiştir. Yahuda Krallığının bir sonraki döneminde Kuzey krallığı tekrar saldırmış ve bir kez daha şehir hazineleri ele geçirilmiştir. Şehir daha korunaklı olsun için yıkılan surlar tekrar onarılmış ve güçlendirilmiştir.

Kral Ahaz döneminde şehirde mâbed kapatılmıştır. Bu dönemde bir kuşatma daha yaşamış ancak başarısız olmuştur. Kral İzkiya döneminde mâbed yeniden açılmış ancak mabedin hazineleri Asurlulara verilmiştir. Asurlular şehri ele geçirmek için muhtelif zamanlarda kuşatma hareketi yapmışlardır. Bölgede yaşanan veba gibi salgın hastalıklar buna mâni olmuştur. Şehrin korunması için her dönemde dış duvarların ve surların tamiri, güçlendirilmesi önemsenmiştir.

Kudüs tarihinin hatırdaki kalan ve Kudūs şehrine dair her konuşmada işaret edilen ilk büyük yıkım, Nebukadnezar olarak da maruf Babil kralı Buhtunnasır tarafından takribi on beş yıl içinde üç defa gerçekleşen ve tek bir vaka gibi anlatılan saldırıdır.

İlkinde şehre giren Buhtunnasır, mabedin hazinelerini almış ve önemli miktarda insanı esir olarak alıp götürmüştür. Kral da itaat altına alınmıştır. Ancak üç yıl içinde gerçekleşen isyan üzerine tekrar şehre gelen Buhtunnasır, kral Yehoyakim'i de yanında götürmüş Kudüs'e yönetici olarak Tesedekiya'yı kral yapmıştır. Buhtunnasır, bu hadiseden yaklaşık on yıl sonra şehri üçüncü defa kuşatmış ve şehir düşmüştür. Şehir büyük bir açlıkla karşı karşıya kalmış ve bütünüyle ateşe verilmiştir. Halkın önemli bir kısmı sürgün edilmiştir. Şehir yaklaşık elli yıl bir harabe halinde kalmıştır. Kur'an'da buna işaret edildiği değerlendirilmiştir.

Harap haldeki Kudüs, milattan önce 538 yılından itibaren yüz yıl içinde tekrar bir dini merkez olarak Yahudilerin kontrolüne geçmiştir. Şehir surları tekrar inşa edilmiş ve Musa şeriatı tesis edilmiştir.

Tarihe Babil esareti olarak geçen bu olaydan sonra Kudüs'te Persler, ardından Makedonyalı İskender, ardından Mısırlılar ve Selevkoslar denilen Yunan menşeli siyâsî yapının iktidarı görülmüştür. Bu dönemde MÖ 168'de bölgeye yunan heykelleri üzerinden putperestlik girmiştir. Mabede de konmuştur. Makkabi isyanları

denilen sosyal hareketlenmeler sonrasında mâbed temizlenmiştir.

MÖ 63 yılından itibaren bir dizi işgal ve tahribatlar görülmüş olmakla birlikte MÖ 37 yılında Büyük Herod şehri yeniden imar edip surları yaptırmıştır.

Şehrin tarihinde Buhtunnasır tahribatında olduğu gibi unutulmayan ikinci vaka, Romalı Titus'un MS 70 yılında şehre girmesidir. Bu olayda şehir mâbed de dahil olmak üzere bütünüyle yanmıştır. Batı kısmındaki duvar hariç tüm surlar yıkılmıştır.

Romalılar imparator Hadrien zamanında şehri yeniden imar etmişler ve putperest bir hayat inşa etmişlerdir. Yahudilerin ayaklanması üzerine sert tedbirler alınmış ve isyan bastırılmıştır. Yahudilerin şehre girmesine izin verilmemiştir. Girenler ölüm cezasıyla tecziye edilmiştir. İmparator Kostantinos bu yasağı kaldırmış ve MS 326'da şehre kiliseler yapılmıştır. Yahudilere yılda bir defa bugünkü Kubbetussahra yapısının içinde yer alan hacar-i muallaka taşı civarında ritüeller için izin verilmiştir. Hristiyanlar, Süleyman mabedinin yeniden inşasına izin vermemişlerdir. Bunda Hz. İsa'nın sözlerine bağlılık olduğu ifade edilmiştir. Bölge müslümanların fet-

hine kadar harabe olarak muhafaza edilmiştir. 614 yılında kısa bir süre Sasaniler Kudüs'e hâkim olmuşlar ancak tekrar İmparator Heraklios 629 yılında ele geçirmiştir. 638 yılında Kudüs Müslümanlar tarafından fethedilerek yeni bir sürecin başlangıcı gerçekleşmiştir.

Fetih ve Kudüs'te Savaş-Barış

Hiz. Ebû Bekir'in hilafetiyle birlikte İslam fetihleri Arap yarımadasının Kuzeyine doğru Irak ve Şam havâlisine yönelmişti. Yermük zaferiyle bütün Suriye ele geçmişti. Sırada Filistin vardı. Ebû Ubeyde b. Cerrah komutasındaki ordular, Kudüs'ü fethettiler. Şehrin anahtarı bizzat Hz. Ömer'e verildi. Yapılan anlaşma ile halkın din ve vicdan özgürlükleri tesis edildi. Bölge halkına can, mal ve ibadet güvencesi tesis edildi. Kudüs idari bir merkez haline getirildi. Bir de cami inşa edildi. İslam insanlara öğretilip tanıtıldı. Hz. Osman döneminde buraya kısmi iskan da gerçekleşti.

Emeviler döneminde merkezin Şam'a taşınması burasının önemini artırdı. Emevî sultanları için Kudüs bir biat merkezi haline geldi. Halifeler burada biat alıp göreve başladı. Halife adayı şehzadeler önce Kudüs merkezli Filistin valiliğinde bulunur-

Ebû Ubeyde b. Cerrah

komutasındaki ordular, Kudüs'ü

fethettiler. Şehrin anahtarı

bizzat Hz. Ömer'e verildi. Yapılan

anlaşma ile halkın din ve vicdan

özgürlükleri tesis edildi. Bölge

halkına can, mal ve ibadet

güvencesi tesis edildi. Kudüs idari

bir merkez haline getirildi.

lardı. Bu şerefli bir paye kabul edilirdi. Emeviler döneminde Kudüs, 745 yılında son Emevî sultanı 2. Mervan'a karşı düzenlenen isyanlar sırasında zarar görmüştür. Bunun dışında şehir bir güven beldesi olma hüviyetini muhafaza etti.

Abbasiler döneminde de devletin merkezi Bağdat'a taşınmakla birlikte Kudüs önemini muhafaza etti. Harun Reşid, şehre gelen gayrimüslimlerin kalabilecekleri yerler inşa etti. Ayrıca bir kütüphanenin kurulmasını temin etti. Yahudiler bu dönemde de hür ve serbest ibadet ederlerdi.

Abbasiler boyunca Kudüs, Halife Memun zamanında tabii afetler ve bunlardan etkilenen kimi isyanlar nedeniyle bazı sıkıntılar yaşadı. Mutasım

**2 Ekim 1187 yılı Cuma günü
Selahaddin Eyyubi Kudüs'e
girdi. Kudüs'te hayat yeniden
düzenlendi.**

döneminde isyanlar nedeniyle şehir zarar gördü. Özellikle Ebû Harb liderliğindeki isyancıların Kudüs'e girmesi üzerine halk şehri boşalttı ve ibadet mekanları tahrib edildi.

Türk hanedanı Tulunoğulları Mısır'da iktidar tesis edince 878 yılında Kudüs, onların idaresine geçti. Ardından yine bir Türk hanedanı olan İhşidiler yani Akşitlerin kontrolüne geçti. Miladi 969 yılına gelindiğinde şehir Şîi Fatımilerin eline geçmişti.

Fatımiler döneminde yaklaşık bir asır mücadelelere sahne olan Filistin'de Fatîmî, Karmatî ve Cerrahî çekişmeleri Kudüs merkezli olarak devam etti. Dini gruplar bazı sıkıntılar yaşadılar. Kıyame kilisesi Hâkim bi Emrillah'ın talimatıyla yıkıldı. Ancak tekrar kırk yıl sonra açılabilirdi. Bununla birlikte Avrupa'dan hacı adaylarının Kudüs ziyaretlerinin arttığı ifade edilmiştir.

Fatımilerden sonra Kudüs ve civarı Selçuklulara geçmiştir. 1071 yılı civarında Selçuklu Türkmen beyleri

bölgeyi yönetmiş olmakla birlikte bu süreç çeşitli çekişmeler ve Fatîmî-Selçuklu mücadeleleri nedeniyle 1099'da şehrin Haçlıların eline geçmesiyle sonuçlandı. 1098 yılında şehri tekrar ele geçirilen Fatımiler bir yıl içinde Haçlılara teslim etmek zorunda kalmışlardır. Bölge yaklaşık çeyrek asır Selçuklular kontrolünde kalmıştır.

Haçlı Döneminde Kudüs'te Savaş ve Barış

Birinci Haçlı Seferiyle, 1099 yılının haziranında üç yıllık bir yolculuk sonucunda Kudüs önlerine gelen Haçlı orduları beş günlük kuşatma sonucunda başarılı oldular ve böylece Kudüs müslümanların kontrolünden çıktı. Şehir yağmalandı ve Haçlıların teslim olma teklifine başka çaresi olmadığını gören vali İftiharuddevle olumlu yanıt verdi. Şehirde canlı çıkabilen tek grup onlar oldu. Geride kalan müslümanlar kılıçtan geçirildi. Hatta şehirdeki museviler bile öldürüldü. Bu gaddarlığa dair anlatımlar dönemin tarihçilerinin kayıtlarında görülür. Kudüs İslam hakimiyetinde geçirdiği 461 yılda görmediklerini birkaç günde yaşamış ve bölgenin yönetim ve dini idaresi güncellenmiştir. Latin usulü Hristiyan gelenekler hâkim olmuştur. Bölgeye gelip giden Müslüman ve Hristiyanların

şehirde devamlı kalmasına izin verilmedi. Mısır Fatımilerinin şehri kurtarma çabaları başarısız oldu. Hatta Kudüs'te kurulan krallık büyütüldü ve deniz sahili yönünden güçlendirildi. Bu süreç Mısır ve Dimaşk civarında bulunan orduların zaman zaman hareketlenmeleri ile devam etti. Kudüs krallığı bölgesini genişletme çabalarını sürdürdü. Antakya, Halep sürekli genişleme alanları içinde bulunuyordu. Lakin bölgede kurulmuş yerel güçler içinde temayüz eden Zengiler, Kudüs krallığını korkutuyordu. İmadüddin Zengî'nin bölgedeki ilk Haçlı kontluğu olan Urfa krallığına 1144 yılında son vermesi Haçlılar için sıranın kendilerine geleceği endişesini artırdı. Papalıktan yardım talep edildi. Yola çıkan Haçlı ordusu başarısız bir Dimaşk kuşatmasından eli boş döndüler. Ancak Kudüs krallığı Askalan şehrini alıp ardında gözlerini Mısır'a dikmişlerdi. Lakin bu hiçbir zaman başarılı olmadı. Nureddin Zengî'nin komutanı Şirkuh, Mısır'ı fetheden komutan oldu. Mısır Zengilere bağlandı.

1185 yılına gelindiğinde Kudüs krallığı yönetim bakımından hayli zayıflamıştı. İslam dünyasında Eyyubiler ve Selahaddin Eyyubi güçlü bir konumdaydı. Müslümanlara yönelik ticari kervanlardan biri Kahire'den Dimaşk'a dönerken yağmalanınca bu

durum Hittin savaşının yolunu açtı. Savaşta Kudüs krallık ordusu bütünüyle yok edildi. Bu aynı zamanda bir direncin kalmaması anlamına geliyordu. Hızlıca Kudüs civarındaki şehirler ele geçti. Kudüs için bazı görüşmeler yapıldı ancak Kudüs'ü yöneten Hristiyan idare şehrin tesliminden imtina edince ordu harekete geçti. Savunma kırıldı. Teslim şartları konuşuldu. Tüm halkın patrik de dahil olmak üzere canları bağışlandı. 2 Ekim 1187 yılı Cuma günü Selahaddin Eyyubi Kudüs'e girdi. Kudüs'te hayat yeniden düzenlendi.

İki yıl sonra 3. Haçlı seferi Kudüs'ü kurtarmak için düzenlendi. Bu seferde, Almanya, Fransa ve İngiltere krallıkları vardı. Ancak 1192 yılına kadar süren bu çabalar sonuçsuz kaldı ve bir barış anlaşması ile neticelendi. İnsani ve dini haklar kayıt altına alındı.

Eyyubi sultanı e-Meliku'l-Muazzam, Kudüs ile ilgili kaygısından dolayı Haremdeki camiler ile Merkad kilisesi hariç tüm şehrin tahrib edilmesini emretti. Surların yıkılması üzerine şehirdeki kadın, çocuk ve yaşlılar şehri terkettiler.

1229 yılında gerçekleşen Haçlı seferi sonunda, Eyyubiler dönemi sultanı el-Melikü'l-Kâmil Muhammed, 2.

1516 yılında Mercidabık zaferiyle Osmanlı Suriye ve civarında Memlûklüleri yendi. Bu tarihten itibaren 1917 yılına kadar Kudüs dört asır Osmanlı hakimiyetinde kaldı.

Friedrich ile anlaşarak Kudüs ve Yafa hattına sahip olma yetkisini onlara verdi. 2. Friedrich Kudüs'e girip orayı gezme imkanı buldu. Müslümanlar Kudüs'te mescide girme hakkı ile yetindiler. Bu durum üzerine İslam dünyasında ve özellikle Dimaşk'ta büyük bir hüznün oluştu. Dimaşk yas ilan etti. Kudüs Krallığı yeniden kurulmuştu ancak iç sorunlar nedeniyle güçlü bir insicam oluşmadı.

Bu durum, 1244 yılına kadar devam etti. Mısır Eyyûbî Hükümdarı el-Melikü's-Sâlih Eyyûb, Harizmlilerden yardım istedi. Harizmliler Dimaşk ve Filistin bölgesinde sert baskınlar yaptılar ve Kudüs'e girdiler. Gazze civarında Suriye Eyyubileri ile Haçlı kuvvetlerine karşı Mısır Eyyubileri büyük bir zafer kazandı. Böylece 145 yıl sonra Kudüs yeniden Türklerin kontrolüne geçmiş oldu. Haçlılar kesin bir şekilde Kudüs'ü kaybetmiş oldular.

Memlûklüler Mısır'da kurulmuş bir Türk devleti olarak Kudüs üzerinde Suriye Eyyubileri ile karşılıklı olarak zaman zaman el değiştiren bir şekilde hakimiyet kurdular. 1253 yılında Abbasî halifesinin de araya girmesiyle Kudüs Memlûklülere bırakıldı. 1256 yılında tekrar Suriye Eyyubilerinin kontrolüne geçti. Ancak Ayn-ı Calut savaşıyla Moğollar, Eyyubileri tarihten sildi. Böylece bölge tekrar Memlûk kontrolüne geçti. Böylece bölgede sakin bir döneme girildi. Kudüs'ün siyaseten önemi azaldı. Haçlı tehlikesi de ortadan kalkmıştı. Memlûklüler şehri yeniden bir İslam şehri haline getirdiler. Çok önem verdiler.

16. yüzyıla gelindiğinde Memlûk ekonomisi bozulmuş ve bölge yönetilemez hale gelmişti. 1516 yılında Mercidabık zaferiyle Osmanlı Suriye ve civarında Memlûklüleri yendi. Bu tarihten itibaren 1917 yılına kadar Kudüs dört asır Osmanlı hakimiyetinde kaldı. Bu süreç 1831-1840 yılları arasında sadece 9 yıl Kavalalı tarafından inkıtaya uğratıldı.

Kudüs'te Kavalalı'dan Osmanlıya tekrar intikal sürecinde ilk elçilikler ve konsolosluklar açılmaya başlamıştı. Kudüs'ün tekrar Osmanlı kontrolüne geçmesinden iki yıl önce 1838 yılında İngiltere ilk temsilciliğini açtı. Prusya, Fransa, Avusturya ve Rusya

da ardından konsolosluklarını açtılar. Bunu dini temsilciliklerin kurulması ve açılması takip etti. Alman Protestan Piskoposluğu 1041 yılında, Grek Ortodoks patrikliğinin Kudüs'e taşınması ve Latin patrikliğinin güçlendirilmesi dikkat çekici faaliyetler olarak göze çarpmaktadır. Bu dönem aynı zamanda Hristiyan ve Yahudi dünyasının sosyal, kültürel faaliyetlerini artırdıkları bir dönem olmuştur. İngiltere Yahudilerin hamisi rolünü üstlendi.

1870 yılından itibaren Yahudi göçü görünür hale geldi. 1872 ve 1905 yılları iki defa büyük göç dalgalarıyla Yahudi nüfusun Kudüs'e taşınmasını simgelemektedir. Bu durum bölge demografisini değiştirmeye başlamıştır. Kudüs'ü çevreleyen surlar dışında yeni bir şehir oluşmaya başladı.

Birinci dünya savaşı sonunda Kudüs'ün kaderi bütünüyle değişti. Bugünlerde yaşadığımız büyük sorunların kaynağı da o döneme dayanmaktaydı. Kudüs, çatışmalardan hiç kurtulamadı. Yakın gelecekte de kurtulması muhtemel görünmüyor.

Sonuç

Kudüs'ün coğrafi konumu, ona siyâsî ve stratejik bir pozisyon kazandırmıştır. Ancak Kudüs, dini bir merkez olarak târih boyunca siyasetin konusu

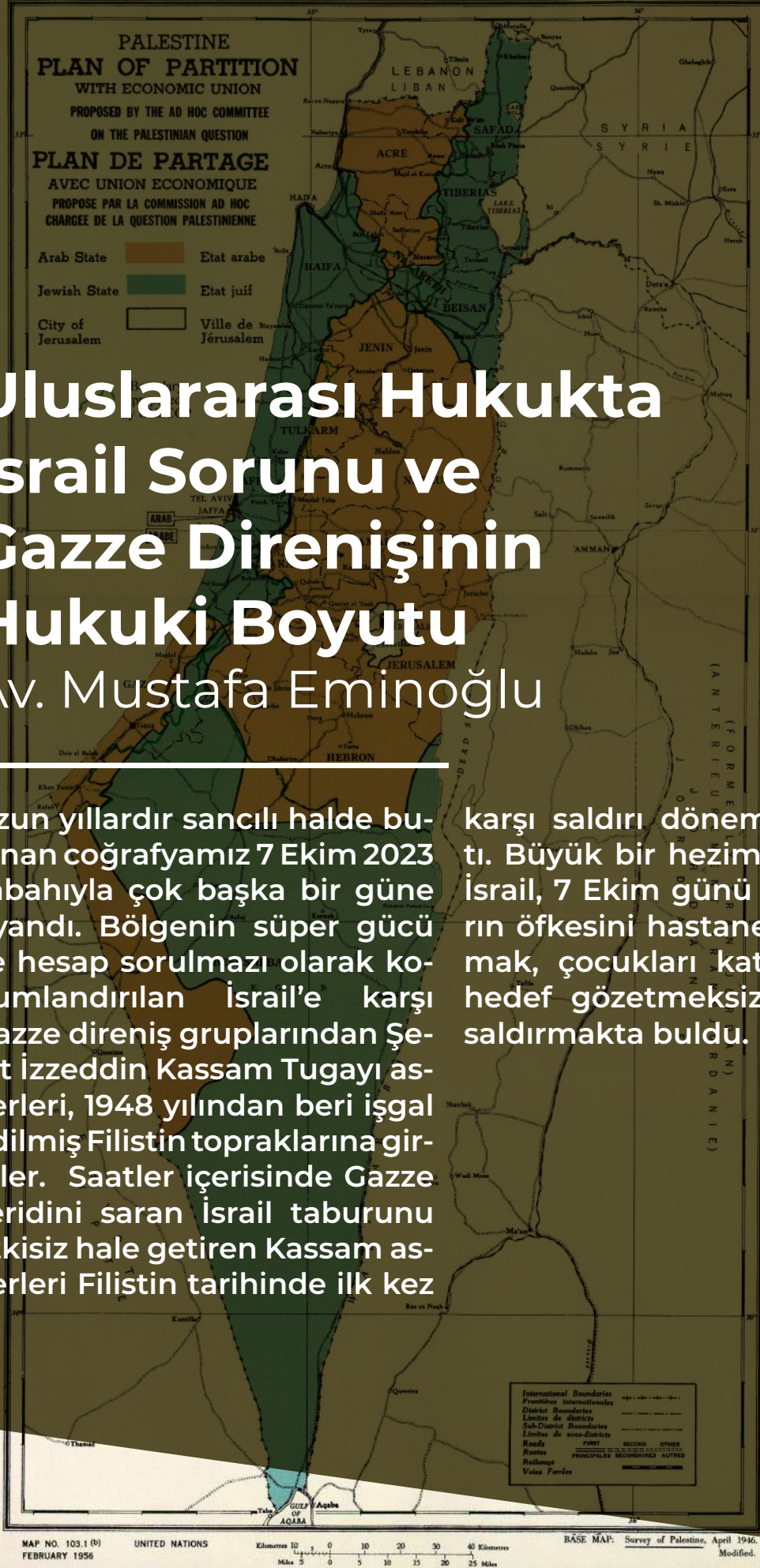
ve bir yönüyle de problemi olmuştur. Yahudiler için öncelikle kutsal kabul edilen bu coğrafya Hristiyanlar ile ilişkilendirilmiş ve ardından Müslümanlar için diğer iki grup kadar olmasa da miraç vesilesiyle kutsal kabul edilmiştir. Ancak târih bize göstermektedir ki Kudüs'ün Müslümanlar için önemi daha ziyade dini stratejik konumuna binaen olmuştur. Zira İslam dünyasının içinde yer alması nedeniyle Müslümanların siyasi ve ekonomik olarak rakibi konumunda olan Hristiyan ve Yahudi gücünün hedefi halinde konumunu muhafaza etmiştir. Haçlı saldırılarının bu gücü sembolize ettiği görülür. Tarihte çok defa el değiştirmiş bu şehir, insanlığın olgunlukla yönettiği bir merkez olabilme vasfını daha ziyade Müslümanların hakimiyetinde elde etmiştir.

1. Hâkimler, 1/1-8
2. II. Samuel, 7/12-13
3. I. Krallar, 3/1; 5-7; 8/1-6; 9/15
4. I. Krallar, 14/25-27
5. II. Tarihler, 21/17
6. II. Krallar, 14/11-14
7. II. Tarihler, 26/9; 27/3
8. II. Krallar, 16/5
9. II. Tarihler, 33/14
10. II. Krallar, 24/1-16; II. Tarihler, 36/6-7.
11. II. Krallar, 25
12. el-İsrâ 17/4-5; Harman, DİA, Kudüs Mad.
13. Ezra, 3/8
14. İA, VI, 954
15. Matta, 24/2
16. Işın Demirkent, Kudüs, DİA,
17. Işın Demirkent, DİA, 26/329-332.

Uluslararası Hukukta İsrail Sorunu ve Gazze Direnişinin Hukuki Boyutu Av. Mustafa Eminoğlu

Uzun yıllardır sancılı halde bulunan coğrafyamız 7 Ekim 2023 sabahıyla çok başka bir güne uyandı. Bölgenin süper gücü ve hesap sorulmazı olarak konumlandırılan İsrail'e karşı Gazze direniş gruplarından Şehit İzzeddin Kassam Tugayı askerleri, 1948 yılından beri işgal edilmiş Filistin topraklarına girdiler. Saatler içerisinde Gazze şeridini saran İsrail taburunu etkisiz hale getiren Kassam askerleri Filistin tarihinde ilk kez

karşı saldırı dönemini başlattı. Büyük bir hezimet yaşayan İsrail, 7 Ekim günü yaşananların öfkesini hastane bombalamak, çocukları katletmek ve hedef gözetmeksizin sivillere saldırmakta buldu.

İsrail ve batılı devletler tek bir ses halinde bu katliama karşı söylenilen her söze, İsrail'in meşru müdafaa hakkı vardır söylemini geliştirmektedirler. Bu aldatıcı söylemin üzerinde konuşmak için öncelikle Uluslararası Hukuktaki Kuvvet Kullanma Yasağını ve Meşru Müdafaa hakkının anlaşılması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler Anlaşması 2/4. maddesi gereğince bir devletin bir başka devlete karşı kuvvet kullanması yasaklanmıştır. Yani herhangi bir devlet sınırlarının dışında bir ülkeyi topraklarına katması, o ülkeye saldırması tüm dünya ülkeleri tarafından yasak kabul edilerek hukuk kuralı haline gelmiştir. Kuvvet kullanma yasağının istisnası ise Meşru Müdafaa hakkıdır. Uluslararası hukukta Meşru Müdafaa hakkı, devlete karşı haksız silahlı bir saldırı olması halinde o devletin saldırıya karşı kuvvet kullanmasının meşru sayılmasıdır.¹ Bir başka deyişle meşru olmayan yani haksız olarak yapılan saldırılara karşı meşru müdafaa hakkından bahsedilebilir. Meşru müdafaa hakkı saldırı devam ettiği müddetçe orantılı ve saldırıya karşı eş zamanlı olmak üzere kullanılır.² Aynı şekilde bu hak yalnızca saldırıda bulunana doğru kullanılabilir. Sayılan bu şartların varlığı halinde uluslararası hukukta meşru müdafaa hakkının kullanılabilmesi mümkün olabilecektir.

İsrail'e karşı 7 Ekim saldırısı, 17 yıldır abluka altında olan Gazze'deki silahlı kuvvetler tarafından gerçekleştirilmiştir. Gazze ablukasının dünyanın en yoğun nüfuslu bölgesinde yaşayan insanları; açlıkla ve susuzlukla toplu cezalandırma amacıyla yapıldığı, uluslararası hukuka ve insancıl hukuka tamamen aykırı olduğu yayımlanan raporlar ve makaleler ile ortaya konulmuştur.³ Konunun uzmanı birçok kişi tarafından sadece Gazze ablukasının dahi başlı başına bir soykırım suçu olduğu ifade edilmektedir.⁴ Netice itibarıyla uluslararası hukuka göre İsrail'in Filistinlilere yönelik tüm işgal, abluka ve alıkoyma girişimleri yasaktır, suçtur. İsrail'in insan hakkı ihlalleri içeren bu tür eylemlerine karşı meşru müdafaa hakkını kullanması gereken taraf Filistin tarafıdır. Haksız saldırı olarak nitelendirilmesinde şüphe bulunmayan İsrail eylemleri on yıllarca devam etmesi bu saldırılara karşı Filistinlilerin direnme hakkını ortadan kaldırmayacaktır. 7 Ekim tarihinde yaşananlarda bu direnmenin tezahürü eylemler olarak meşru müdafaa hakkının kullanımının bir sonucudur. Yani ortada bir meşru müdafaa hakkı konuşulacaksa bu haktan yararlanan saldırıları başlatan değil bu saldırılara karşı cevap veren kimselerdir. Meşru müdafaa hakkının kullanımı ölçülü

İsrail'e karşı 7 Ekim saldırısı, 17 yıldır abluka altında olan Gazze'deki silahlı kuvvetler tarafından gerçekleştirilmiştir. Gazze ablukasının dünyanın en yoğun nüfuslu bölgesinde yaşayan insanları; açlıkla ve susuzlukla toplu cezalandırma amacıyla yapıldığı, uluslararası hukuka ve insancıl hukuka tamamen aykırı olduğu yayımlanan raporlar ve makaleler ile ortaya konulmuştur.

olmak zorundadır. Filistinliler tarafından 7 Ekim tarihinde bu hakkın kullanımının ölçülü olduğu o tarihte sivillere karşı ölümlerin ispatlandığı kadarıyla İsrail kuvvetleri tarafından kendi vatandaşlarının öldürüldüğü anlaşılmıştır.⁵ Süregelen haksız saldırıya karşı gerçekleştirilen eylemlerde meşru müdafaa hakkının sınırının da aşılmadığı bu nedenle 7 Ekim tarihinde Filistinlilerin meşru müdafaa hakkını kullandığı ortadadır. Meşru müdafaaaya karşı meşru müdafaa olmayacağı temel ilkesi gereği İsrail'in yaptığı tüm saldırılar hukuk dışıdır. İsrail'den beklenen uluslararası hukuku uygulaması işgal ettiği sınırlardan meşru sınırlarına çekilmesi gere-

kir.⁶ İsrail tarafından yürütülen işgal ve asimile etme politikası devam ettikçe Filistinlilerin meşru müdafaa hakkı mevcut olacaktır. 7 Ekim tarihinde yaşananlar Gazze direnişi için bu hakkın kullanımının bir sonucudur.

Gazze'de 7 Ekim tarihinden itibaren yaşanan katliamlarda yaklaşık 10 binden fazla çocuk öldürülmüştür. İsrail, insancıl hukuku hiçe sayarak Gazze'de yaşayan sivilleri kendisine hedef koymaktadır. Gazze'de bulunan Birleşmiş Milletler temsilcilerinin söylemleriyle de anlaşıldığı üzere bu savaş çocuklara karşı yürütülmektedir.⁷ İsrail'in eylemleri farklı açılardan savaş suçu teşkil etmektedir. Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurucu anlaşmasında sayılan etnik temizlik, soykırım suçunu işlediği, yasaklı fosfor bombalarını kullandığı⁸ Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesini ihlal ettiği açıktır ve sabittir. Suçların oluşumunda eylemin ağırlığı kadar faillerin niyetleri de önem taşımaktadır. Bir başka deyişle ceza hukuku bakımından suçun oluşmasının bir şartı da manevi unsurdur. Manevi unsurun tespiti ise failin eylemlerinin yorumuyla saikin ne olduğunun ortaya çıkmasıdır. İsraili yöneticilerin tüm Gazze'dekileri hedef gösteren açıklamaları, elektrik, su, gıda ve

tıbbi yardım gibi en temel insani gereksinimlerden mahrum bırakması insanlığa karşı suç ile soykırım suçunun işlenme niyetiyle saldırılar gerçekleştirildiğini göstermektedir. Bu nedenle 7 Ekim sonrası eylemlerinin her birinin ayrı ayrı değerlendirilmesiyle ceza hukuku açısından suçun manevi unsurunun da varlığını ortaya koymaktadır.

İsrail'in bu vahşeti 7 Ekim 2023 tarihiyle başlamadı. İsrail tarihi bir yönüyle insan hakkı ihlalleri tarihidir. Zalimane eylemlerin geçmişi İsrail'in kuruluşuna hatta kuruluşundan önceki dönem olan İngiliz işgali devrinde beslenerek güçlendirilen Yahudi Terör Örgütleri; Haganah, Irgun gibi örgütlerin kanlı eylemlerine kadar

uzanmaktadır. Deir Yasin, Kalkilya, Han Yunus, Kudüs, Sabra ve Şatilla, İbrahim Camii Katliamı gibi katliamlar yıllara yayılarak sistematik olarak gerçekleştirilmiştir.⁹ Bu tip kitlesel katliamların yanında İsrail tarafından bireyler bazında özellikle çocuklara karşı işlenilen insan hakları ihlalleri de sürekli olarak tekrarlanmıştır. Her yıl yayımlanan raporlar ile Filistin'de tespit edilebilen hak ihlalleri yıllık olarak kayıt altına alınmaktadır. Kısmen çatışmalardan uzak olduğu öne sürülebilecek bir yıl olan 2022 yılında dahi Filistinli onlarca çocuk İsrail yönetimi tarafından öldürülmüş veya hapse atılmıştır.¹⁰

Bölge tarihine bakıldığında İsrail'in suçlarının müeyyidesiz kalması sü-

rekli olarak yeni bir suç işlenmesine adeta suçlar silsilesine yol açmıştır. Bu durumun en temel nedeni İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan sistemdir. Savaşı kazanan 5 devletin diğer tüm devletler üzerinde tahakkümü ve iradesinin işletileceği bir sistem inşa edilmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyini oluşturan bu 5 devlet, dikkatle incelendiğinde tüm uluslararası kurumlar üzerinde vesa-yet sahibidir. Bu durum ise bir şeyler yapması beklenen kurumları temelde ekonomik ve askeri nedenlerden dolayı hareketsiz kılmaktadır. İsrail’de bu uluslararası sistem kurucuları tarafından korunan ve finanse edilen bir aktördür. Bu nedenle yaptığı tüm suç mahiyetindeki eylemler cezasız ve yaptırımsız kalmaktadır. Uluslara-

rası Ceza Mahkemesi önünde sürün-cemede kalan yıllardır bekleyen İsrail’in bir dosyası bulunmaktadır. BM Güvenlik Konseyinde İsrail’in işlediği suçlara karşı 62 karar alınmıştır.¹¹ Ancak bu kararların hiçbirisi uygulanmamıştır. Tavsiye niteliğinde olan bu kararlar, uygulanma yolu gösterilmediğinden yalnızca belgelerdeki mürekkeplerden ibaret kalmıştır.

Çok açık bir şekilde söylemek mümkün ki uluslararası hukuk Filistin lehine bir tablo çizmektedir. Uluslararası Adalet Divanının İsrail aleyhine aldığı Kararı¹², BM Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi kararları, BM İnsan Hakları Konseyinin¹³, Uluslararası Ceza Mahkemesinde bekleyen soruşturma dosyası ne yazık ki tüm

bunlar bir devletin gözü dönmüş saldırılarını durdurmaya yetmiyor. Ancak çifte standart örneği olarak Ukrayna-Rusya savaşı sonrası Rusya'ya karşı alınan kararlar veya bazı Afrika ülkeleri için bu mekanizmaların aldıkları kararların harfiyen işlediği de gerçektir.¹⁴ Uluslararası Hukukta hiçbir kural tanımayan ve hiçbir eyleminin yaptırımı olmayan bir süje olarak İsrail karşıımızda durmaktadır. Hukuk metinlerinin canlanmasını ve aksiyon almasını beklemek gerçekçi değildir. Her türlü hukuk normunda olduğu gibi o norma hayat veren uygulayıcılardır, muktedir olanlardır. Uluslararası Hukukun aktörleri ise devletlerdir. Burada hesap sorulması gereken Uluslararası Hukuk metinlerinden ziyade onları uygulayacak olanlar yani devletlerdir. Devletler sistemi, değiştirmeye ve harekete geçirmeye zorlamalıdır.

1. Aslan Gündüz, "Milletlerarası Hukuk", Beta Yayınları, 8. Baskı, 2015, Sf. 151
2. Melda Sur, "Uluslararası Hukukun Esasları", Beta Yayınları, 11. Baskı, 2017, Sf. 288-289
3. Ahmet Hamdi Topal, "İsrail'in Gazze Ablukası ve Mavi Marmara Saldırısı", Public and Private International Law Bulletin, Cilt:32, Sayı:1, Sf. 134-142
4. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/eski-ucm-bassavcisi-israilin-gazzeyi-kusatmasini-soykirim-olarak-nitelendirdi/3071246> (Erişim Tarihi:03/12/2023)
5. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilli-savas-pilotuna-gore-ordu-israil->

li-esirlere-bir-noktada-kitlesel-hannibal-protokolu-uyguladi/3060211

(Erişim tarihi:30/11/2023)

6. Yücel Acer, "İsrail'in Gazze'deki Suçları", Seta Yayınları, Sayı 395, Sf. 11
7. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/unicef-bu-cocuklara-karsi-yurutulen-bir-savas-817572.html> (Erişim Tarihi:03/12/2023)
8. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/be-yaz-fosfor-bombasinin-sivil-yerlesimlerde-kullanilmasi-uluslararasi-hukuka-gore-suc-teskil-ediyor/3021615> (Erişim Tarihi:02/12/2023)
9. Fatma Tunç Yaşar, Sevinç Alkan Özcan, Zahide Tuba Kor. "Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğın Filistin" İHH Yayınları Yayın No:5, Baskı:6, 2009, Sf. 123-129
10. Yeryüzünde Adalet Platformu, Kudüs ve Hukuk, "Filistinli Çocuklara Yönelik Hak İhlalleri Raporu 2022 Yılı", Erişim Tarihi:25/11/2023 <https://kudusvehukuk.com/2023/11/19/2022-yili-filistinli-cocuklara-yonelik-hak-ihlalleri-raporu/>
11. Muhammed Arafat, Zuhul Çalık Topuz., "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarının Filistin-İsrail Barış Sürecine Etkisi" Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt.8, Sayı.2, 2023, Sf. 379
12. Duvar Kararı için ayrıntılı bilgi: <https://www.icj-cij.org/case/131>
13. BM İnsan Hakları Komisyonu tarafından kaleme alınan Goldstone Raporu.
14. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uluslararasi-ceza-mahkemesi-putin-hakkindaki-yakalama-karari-omur-boyu-gecerli/2851058#:~:text=UCM%2C%20Ukrayna'da%20i%5C%9Flenen%20su%C3%A7lara,ge-rek%C3%A7esiyle%20yakalama%20karar%C4%B1%20%C3%A7%C4%B1kar%C4%B1ld%C4%B1%C4%9F-C4%B1n%C4%B1%20duyurmu%C5%9Ftu> (Erişim Tarihi: 03/12/2023)

Filistin – İsrail Meselesinde Türk Diplomasisinin İşlevselliği: Kuşatılan Gazze

Mehmet Akif Can

Tarihsel Arka Plan

Yavuz Sultan Selim zamanında Memlûklerle yapılan Mercidabık savaşıyla dört asır Osmanlı idaresinde kalan Filistin bölgesi, I. Dünya savaşı sonrası Osmanlı devletinin mağlûbiyeti ve akabinde İngiltere-Fransa arasında 1916 yılında imzalanan Sykes-Picot antlaşmasıyla İngi-

liz mandası altına girmiştir. Sykes-Picot Filistin'in geleceğini tam olarak belirlememiş olsa da Ortadoğu'nun genel siyasi yapısını şekillendiren bir antlaşma olduğundan bölgedeki etnik ve dini grupların kaderine dair önemli bir eşiği oluşturmuştur.

Sykes-Picot'un ardından 2 Kasım 1917 tarihinde İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur Balfour'un Siyonist lider Lord Rothschild'a hitaben yazdığı ve Balfour deklarasyonu olarak anılan mektup esasen İngiliz hükümetinin Filistin toprakları üzerinde bir Yahudi devleti kurulmasına verilen açık bir destek mahiyetinde olduğundan önemlidir. Siyonizm hareketinin resmi başlangıcı sayılan ve Yahudilere Filistin toprakları üzerinde devlet kurma fikrinin tartışıldığı İsviçre-Basel'deki 29 Ağustos 1897 tarihli Yahudi kongresinin ardından İngiltere-Fransa arasında imzalanan gizli nitelikli Sykes-Picot antlaşması ve Balfour deklarasyonu bir bütün olarak değerlendirildiğinde İngilizlerin Yahudi amaçlarına hayatiyet kazandıran siyasi tutumları net biçimde görülmektedir. Nitekim Filistin bölgesine İngiliz mandası döneminde (1922-1939) '*yerleşimci*!' sıfatıyla gelen Yahudiler, İngilizlerce yapılan nüfus sayımlarına göre; 1922 yılında 83.794 iken, 1946'da bu sayı 1.972.560'a yükselmiştir (Cattan, 1988:28).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 29 Kasım 1947'de 181 sayılı taksim kararı ile Filistin topraklarının üçe ayrılması ve İngiliz manda idaresinin sonlandırılması kabul edilmiştir. 181 sayılı karar esasında Filistin toprakları

üzerinde birer Arap ve Yahudi devleti kurulmasını, Kudüs'ün ise uluslararası bir statüye kavuşmasını içermektedir. Arap devleti için 11 bin, Yahudi devleti için de 15 bin kilometrekare alan öngören taksim kararı Arap toprağı olan Filistin'i hukuksuz biçimde bölen, Yahudileri Filistin topraklarının hâkimi kılarak İsrail'i kurma yönünde irade belirten yanlı bir karardır. Taksim kararının Filistinliler ve Arap Birliği tarafından kabul görmemesi Yahudilerin ise bu karardan güç alarak 14 Mayıs 1948 tarihinde İsrail'in kuruluşunu ilan etmeleri günümüze kadar devam eden çatışmaların da fitilini ateşlemiştir. 1948 Arap-İsrail savaşı, 1956 Mısır-İsrail savaşı, 1967 Arap-İsrail savaşı (altı gün), 1973 Yom Kippur, İntifada, Oslo süreçleri ve günümüzde devam eden Gazze saldırıları 75 yıllık sürecin temel halkaları olarak ifade edilebilir.

21.Yüzyıl Türk Dış Politikası ve Gazze Kuşatması

2002 seçimleri neticesinde Türkiye'de yaşanan iktidar değişikliği Türk dış politikasında yeni bir süreci beraberinde getirmiştir. 20. yy dış politikasında belirgin biçimde görülen statükocu ve Batı eksenli anlayış yerini çok çeşitli işbirliği mekanizmalarının öne çıkarıldığı, hareket alanının genişlediği proaktif bir kimliğe bırakmış,

Türk dış politika yapım süreci farklı enstrümanların dahil edilmesiyle işbirliği ve ortaklık gibi kavramlar etrafında yeni bir safhaya evrilmiştir. Bu yeni süreç hiç şüphesiz Türkiye'nin Ortadoğu politikasında da yapısal-söylemsel değişiklikler meydana getirmiştir. Ortadoğu'daki meselelere karşı Türkiye, bölgesel saiklerin de gerektirmesiyle çözüm odaklı bir yaklaşımı diplomasinin tüm unsurlarını kullanarak hayata geçirme kararlılığındadır. Hâsılı dış politikasını çok boyutlu, proaktif, yapıcı ve geleceğe müessir biçimde uygulama gayreti içerisinde olan Türkiye, Ortadoğu'da barış ve istikrar için güçlü çaba göstermektedir.

7 Ekim'den bugüne İsrail'in Gazze'ye yönelik sürdürdüğü işgal ve Filistin halkına karşı yaptığı soykırım Türk

dış politikasının en önemli gündemi haline gelmiştir. İsrail kuşatmasına karşı Gazze'ye 21. yy Türk dış politikasındaki değişimin de zaruri kıldığı biçimde sahip çıkma kararlılığı gösteren Türk diplomasisi; tarihin kendisine yüklediği geniş bir sorumluluk çerçevesinde insan odaklı medeniyet eksenli bir duruş sergilemektedir.

İsrail-Hamas arasında devam eden ve binlerce masum Filistinlinin öldürüldüğü saldırıların sürüyor olması çatışmaların bölgenin geri kalanına yayılması riskini günden güne arttırmaktadır. Bölgesel kriz riskinin yanı sıra insani kriz de her geçen saat derinleşmekte, yaralıların tedavisini gerçekleştirecek sağlık kuruluşları dahi İsrail barbarlığının hedefi olmaktadır.

7 Ekim'den bugüne İsrail'in Gazze'ye yönelik sürdürdüğü işgal ve Filistin halkına karşı yaptığı soykırım Türk dış politikasının en önemli gündemi haline gelmiştir. İsrail kuşatmasına karşı Gazze'ye 21. yy Türk dış politikasındaki değişimin de zaruri kıldığı biçimde sahip çıkma kararlılığı gösteren Türk diplomasisi; tarihin kendisine yüklediği geniş bir sorumluluk çerçevesinde insan odaklı medeniyet eksenli bir duruş sergilemektedir.

Türkiye, hiçbir insani değer ve uluslararası hukuk normu tanımayan İsrail'in Gazze saldırıları karşısında önceliklerini net biçimde ortaya koymuştur. İşgalin ve yürütülen soykırımın kalıcı biçimde sona erdirilmesini, Filistinlilerin yerlerinden edilmelelerinin önlenmesini, sivil ve yaralıların tahliyesini, gıda ve ilaç başta olmak üzere insani yardımların bölgeye ulaştırılmasını dış politikasının ilk ve öncelikli aşamasına dahil etmiştir. Filistin meselesinin çözümüne ve Gazze işgaline dair yürüttüğü

dış politikasının ikinci aşamasında ise 1967 sınırları temelinde başkenti Doğu Kudüs olan egemen ve coğrafi bütünlüğü bulunan bağımsız bir devlet kurulması tezi bulunmaktadır. Filistin-İsrail meselesindeki diplomasisini adil ve kalıcı barış eksenli iki aşamada ilerleten Türkiye, 7 Ekim tarihinden bugüne tüm diplomatik enstrümanlarla uluslararası toplumu harekete geçirmeye zorlamaktadır.

Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da gerçekleşen Arap Birliği ve İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Ortak Zirvesi'nde Türkiye'nin öncülüğünde alınan kararla kurulan yedili Temas Grubu Gazze için oluşturulan diplomasi eylemleri bakımından önemlidir. Gazze'deki insani krizin son bulması adına Türkiye, Suudi Arabistan, Endonezya, Mısır, Ürdün, Nijerya ve Filistin dışişleri bakanlarından oluşan temas grubu faaliyetlerine Çin ve Rusya ziyaretleriyle başlamış, ardından batı başkentlerini ziyaret etmiştir. 21. yy Türk diplomasisi '*Dünya beşten büyüktür*' ve '*Daha adil bir dünya mümkün*' söylemlerini stratejik bir amaca matuf olarak sıklıkla dillendirmekte, kriz ve çatışmalarda yalnızca bir ülkenin küresel sistemi işlemez hale getirmesine ısrarla karşı çıkmaktadır. Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın Gazze meselesindeki

sözleri bu durumu açıklayıcı mahiyettedir:

"Bugün biliyorsunuz 193 üye ülkenin Birleşmiş Milletlerde 97'sinin sponsorluğunda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne insani yardımla ilgili bir karar tasarısı sunuldu. Bu sadece Amerika'nın vetosuyla reddedildi. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde geçici üyeler dahil 15 üyenin 13'ü bu konuda 'evet' oyu kullandılar, biri Birleşik Krallık çekimser kaldı ama Amerika tek başına bunu veto etti. Tabi buradan şunu görüyoruz, biz bugünkü görüşmelerimizde de dile getirdik. Amerikan siyaset sistemi de İsrail ile ilgili konularda artık çaresiz durumda. Dolayısıyla İsrail bu konuda fütursuzca hareket etmekte ve zulmüne devam etmekte biz yedili grup olarak Temas Grubu olarak bu konudaki çalışmalarımızı kesintisiz bir şekilde devam ettireceğiz (Ege postası, Erişim: 9 Aralık 2023)."

Diplomasinin önemli bir ayağını oluşturan insani yardımlar meselesinde de Türkiye büyük bir gayret göstermektedir. Afet ve Acil Durum Başkanlığı koordinesinde Türk Kızılay Gazze Acil İnsani Yardım Ekibi tarafından Mısır'ın Refah sınır kapısından Gazze halkına ulaştırılmak üzere insani yardımların planlaması yapılmış

ve şuana kadar yardım malzemesi taşıyan onlarca uçak bölgeye gönderilmiştir. Ancak insani yardım koridorunun genişletilmemesi ve Refah sınır kapısı dışında bölgeye girişlerin yeterli düzeyde sağlanamaması gibi nedenlerle yardımların sınırda bekletildiği, İsrail engeline takıldığı da bilinen bir gerçek. Ürdün, Filistin ve Mısır Kızılay'ı ile ortak çalışma yürüten Türk Kızılay'ı, Gazze'ye Refah sınır kapısı dışında erişimi olan diğer dört sınır kapısının açılmasını yardımların yerine vakit kaybetmeksizin ulaştırılması bakımından bir zorunluluk olarak görmekte ve çabalarını bu yönde sürdürmektedir. Ayrıca Türk Kızılay'ı tarafından yapımı tamamlanarak Filistin Kızılay'ına teslim edilen Gazze İnsani Yardım ve Lojistik Merkezi de bu süreçte İsrail saldırılarının hedefi olarak ağır hasar almıştır.

Sağlık sisteminin çöktüğü Gazze'de bölgenin en büyük sağlık tesisi olan Şifa hastanesi, Nasr çocuk hastanesi, El Ehli Baptist ve Türk-Filistin hastaneleri gibi tesisleri işlemez hale getiren İsrail saldırıları karşısında yaralıları ve hastaları tedavi olanaklarından yoksun kalarak büyük bir çaresizlik içinde bırakılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü ve diğer kuruluşlarının uyarıları hiçe sayılarak yaralı taşıyan ambulanslar dahi vurulmakta, uluslararası

sı savaş hukuku ihlâl edilmektedir. İsrail'in terör eylemleri Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kuruluş belgesi olan Roma Statüsü bakımından yargılanmayı gerektirecek ölçüde açık, şüphe götürmeyen gerçeklikte eylemlerdir. Nitekim Türkiye, Gazze'de işlenen savaş suçları nedeniyle Hollanda – Lahey'de bulunan UCM'ye başvuruda bulunarak uluslararası hukukun işlemesi yönünde adım atmıştır. Bununla beraber Türkiye Sağlık Bakanlığı Mısır makamlarıyla temaslarını sürdürerek Türkiye-Filistin Dostluk hastanesinde tedavi gören kanser hastaları başta olmak üzere yaralıların ülkemize getirilmesi için yoğun çaba göstermektedir.

Sonuç olarak, 7 Ekim'de başlayan İsrail-Hamas çatışması Türk diplomasisini ilkeli ve çok boyutlu bir süreci yönetmeye davet etmiş, Gazze saldırılarının sonlandırılması için bölgesel-küresel bir diplomasi ağı oluşturulmuştur. Bu süreçte Türk diplomasisinin artıları/kapasitesi ve uluslararası sistemden kaynaklı yetersizlikleri görülmüş olsa da, Batı'nın demokrasi - insan hakları savunuculuğunun iflası insani bir vecibe olarak görülmesi gereken ilk hakikattir. İslam dünyasının cılız sesine dair bir diğer hakikat olarak da aklımıza Aliya İzzetbegoviç'in şu sözleri gelmekte-

dir: *“Herşey bittiğinde hatırlayacağımız şey; düşmanlarımızın sözleri değil, dostlarımızın sessizliği olacaktır.”*

Kaynakça

Cattan, H. (1988). The Palestine Question, British Library Cataloguing in Publication Data, s. 28.

Ege Postası (2023, 9 Aralık). Hakan Fidan: Amerikan siyaset sistemi çaresiz durumda (egepostasi.com).

Terk Edilmiş Çocukluk; *Filistin'de Çocuk Olmak* Kübranur Yılmaz*

Filistin'de yaşanan insan hakları ihlalleri, çocukları da hedef alan şiddet ve saldırıları ile ciddi bir insanlık krizine yol açmaktadır. 7 Ekim tarihinden bu yana gerçekleşen saldırılar sonucunda binlerce insan hayatını kaybetmiş, ölen çocuk sayısı ise 10 binleri aşmıştır. Kadınlar, yaşlılar ve binlerce kayıp kişi ise yaşanan katliamdan etkilenenlerin diğer yarısını oluşturmaktadır (State of Palestine Palestinian Central Bureau of Statistics, 2023). İsrail, özellikle yerleşim alanlarına yönelik saldırıları ile çocukları doğrudan hedef almaktadır.

* Mavi Yonca Çocuk Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

1948 yılında başlayan İsrail'in Filistin topraklarını işgal etmeye yönelik politikaları, insan hakları ve çocuk hakları ihlallerine yol açmıştır (Yaşar, Özcan, & Kor, 2011). İsrail, Filistin topraklarına yönelik uyguladığı ambargolar, baskınlar ve saldırılarla Filistinli halkın direnişini bastırmaya ve kontrol altına almaya çalışmaktadır.

Bu saldırılar özellikle çocukları ve gençleri hedef almakta olup, bu durum savaş suçlarını ve insan hakları ihlallerini öngörülemez hale getirmiştir. İsrail'in Filistin topraklarına yönelik uyguladığı politikalar, uluslararası hukuka aykırı bir şekilde gerçekleşmekte ve Filistinli çocukları doğrudan etkilemektedir. Bugün katlanılamaz hale gelen zulüm; yaklaşık 75 yıl önce başlamış ve kontrol edilemez bir boyuta ulaşarak binlerce insanın hayatına mal olmuştur. Filistinli çocuklar, sağlık hizmetlerine ve eğitim haklarına erişim konusunda büyük zorluklarla karşı karşıyadırlar. Yıllarca ölüm ve işgalci İsrail askerlerinin sebepsiz ve açıklamasız tutuklamalarına maruz kalmakta, çocukların en temel hakları olan yaşama ve özgürlük haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır.

Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen ve uluslararası çocuk hak-

ları savunuculuğunu üstlenen Save The Children'in 2022 yılında yayınladığı rapora göre, sadece son 20 yılda 10 bin Filistinli çocuk İsrail askerleri tarafından gözaltına alınmıştır. UNICEF ise 11 yıl önce Filistinli çocuklarla ilgili hazırladığı raporda, "Filistinli çocuklara uygulanan kötü muamelelerin, yaygın, sistematik ve kurumsallaşmış olduğu görülüyor" ifadeleriyle bu durumu açıklamıştır.

Uygulanan baskıların sistematik bir hal alması 1967 yılına dayanmaktadır. Bu yılda İsrail, sözde Askeri Mahkemelerini kurmuştur. Filistin topraklarına yerleşen işgalcilerin bulunduğu Batı Şeria'da İsrail'in ikili hukuk sistemi uygulanmaktadır. Filistinliler askeri mahkemelerde yargılanırken, İsrail halkı sivil mahkemelerle korunmaya alınmaktadır. Aynı zamanda bu mahkemeler, Cenevre Sözleşmesi'ne aykırı olarak yerleşim yerlerine 2 km yakınına inşa edilmektedir. Bu mahkemelerin kurulduğu yıldan 2019 yılına kadar, 800 bin Filistinli gözaltına alınmıştır (Military Court Watch, 2019).

Filistinli çocuklar, İsrail askerlerinin sürekli tutuklama tehditleri altında baskıyla yaşamaktadır. İsrail'in Filistinli çocuklara yönelik sistemli baskısı, Uluslararası Sivil Toplum Kuru-

luşları tarafından yapılan raporlar aracılığıyla açıkça ortaya konmaktadır. 2013 yılında İsrail tarafından tutuklanan çocukların haklarını savunan ve izleyen bir sivil toplum kuruluşu olarak kurulan Military Court Watch (MCW), 2022 raporunda, BM yetkilileri ve İsrail askeri yetkililerinden alınan verilere göre yaklaşık 825 bin Filistinlinin hapsedildiğini, bunun içinde “33 bininin çocuk” olduğunu belirtmektedir (Military Court Watch, 2023).

2020 tarihli “Defenceless” adlı araştırmaya göre, çocukların en yaygın tutuklanma sebeplerinden biri taşıma olarak belirlenmiş ve bu eylemin cezası 10 ile 20 yıl arasında değişmektedir (Save the Children, 2020). Rapora göre, çocuklar, böyle bir eyleme karışma şüphesiyle herhangi bir delil gerektirmeden tutuklanabilmektedir.

Tutuklanan çocuklar yaşlarına bağlı olarak 24 ila 96 saat içinde sözde askeri mahkemeye çıkarılmaktadır. Çocukların %60’ı, ailelerinin haberi olmadan İsrail topraklarına nakledilmektedir. Aileler, İsrail topraklarına giriş izinleri olmadığı için çocuklarını görememektedirler (Defense for Children International-Palestine, 2016). İsrail, Filistinli çocukları gözaltı

Filistin Halkının %44’ü 0-18 yaş arası bireylerden oluşmaktadır. %44’ün % 29’u ise 15 yaş altı çocuklardır. İsrail askerleri Filistin halkının, direnişini kırmak için çocukları hedef almaktadır. Ülkenin neredeyse yarısı çocuklardan oluşmaktadır. “Kolay hedef olarak görülen çocuklar işgale karşı direnen Filistin halkını caydırmak ve korkutmak maksadıyla düzenli olarak gözaltına almaktadır.

tına almak amacıyla Petah Tikva, Kuzey İsrail’deki El-Jalame (Kishon) ve Kudüs’teki Al-Mascobiyya sorgulama ve gözaltı merkezlerini aktif olarak kullanmaktadır.

Hapishanelerde toplu koğuşlar ve tecrit amaçlı kullanılan hücreler bulunmaktadır. Görüşülen çocuklar, bu hücrelerin yetersiz havalandırmasına, penceresiz yapısına, 1,5- 2 metre boyutlarına ve 24 saat boyunca sarı zayıf bir aydınlatmaya sahip olduğunu ifade etmişlerdir (Defense for Children International-Palestine, 2020).

Filistin'deki çocuk haklarına yönelik ihlalleri izleyen araştırmalara göre, İsrail sözde askeri mahkemeleri tarafından tutuklanan çocuklar, genellikle 14 ile 17 yaş arasındaki erkek çocuklardır. Tutuklamalar genellikle gece yarısı veya gece yarısından sonra gerçekleşir ve çocuklar hiçbir açıklama yapılmadan ailelerinden alınır. Bu tutuklamaların çoğu Batı Şeria'da, sınıra 900 metre yakın böl-

gelerde gerçekleşir. Ayrıca, çocuklar özellikle transfer sırasında ağır şiddet görmekte ve insanca muamele görmemektedirler (Military Court Watch, 2022, s. 3). İsrail'in gece tutuklamalarından etkilenen çocuk sayısı yıllık olarak 385 ile 550 çocuk arasında değişmektedir. Haziran 1967'den bu yana etkilenen çocuk sayısı ise 21 bin 560 ile 30 bin 800 çocuk arasında değişmektedir.

Grafik 1

İsrail tarafından gözaltına alınan çocukların oranı¹

İsrail tarafından gözaltına alınan çocuk oranı

İsrail, planlı bir strateji izleyerek çocukları gözaltında yıldırmaya çalışmaktadır. Yıllık olarak 385 ile 550 çocuk etkilenmekte olup, tutuklamaların en yoğun olduğu yıl 2016'dır (Lawyers for Palestinian Human Rights, 2016).

Tablo 1

Cinsiyet dağılımına göre tutuklama sayısı

Cinsiyet dağılımına göre tutuklamalar									
2023	Erkekler	Kızlar	12-13	14-15	16-17	Yönetici. Det.	İsrail'de gözaltına alındı		Toplam
Ocak	154	3	0	23	134	6	112	%71	157
Şubat	148	2	0	22	128	7	107	%71	150
Mart	150	1	0	19	132	10	105	%70	151
Nisan	175	1	0	33	143	14	122	%69	176
Mayıs	159	1	0	28	132	16	110	%69	160
Haziran	160	1	1	32	128	18	116	%72	161
Temmuz	154	1	0	30	125	23	108	%70	155
Ağustos	163	1	0	24	140	22	111	%68	164
Eylül	154	2	0	12	144	23	106	%68	156

Sadece 2023 yılının verilerine göre toplam 1420 çocuk tutuklanmıştır. Tabloda en yüksek çocuk sayısı 16-17 yaş arasındadır. Takip eden diğer önemli grup ise 14-15 yaş aralığındaki çocuklardır. Bu bağlamda, özellikle erkek çocukların sayısı daha fazla olup, gözaltına alınarak direnişi bastırmaya çalışılmaktadır. Kız çocuklarının sayısı ise daha düşüktür.

“Isolated & Alone” raporuna göre, çocuklar sorgu sırasında maruz kal-

dıkları istismar nedeniyle hastaneye kaldırılma ihtiyacı hissetmişlerdir. Şiddetin büyük bir kısmı transfer sırasında yaşanmıştır. Bu süreçte çocuklar, olumsuz koşullara maruz bırakılmış; klimaların kullanılmasıyla oda sıcaklığının düşürülmesi, dışarıda soğukta bekletilme ve hatta kafeste bekletilme gibi işkencelere maruz kalmışlardır (Defense for Children International-Palestine, 2020). Çocuklar, kayıt dışı ortamda işkence görmüş, yapılan suçlamaları

Tablo 2Tutuklama sırasında görülen muameleler²

Kötü Muamele	Rakamlar	Rakamlar
Acı verici bir şekilde elleri bağlanan çocuklar	189	189
Gözleri bağlama	162	162
Fiziksel Şiddet	171	171
Sözlü Şiddet- Taciz	144	144
Gece Tutuklanma	79	79
Yasal hakları hakkında bilgilendirmeme	163	163

kabul etmeye zorlanmışlardır. Ayrıca, çoğu İbranice yazılmış sözleşmeler imzalatılmıştır.

Sorgulama sürecinde çocuklar, itiraf etmeleri ve başkalarını ihbar etmeleri için fiziksel ve psikolojik şiddete maruz bırakılmaktadır. Gözaltına alınan çocuklar, itiraf etmemeleri durumunda ömür boyu hapis, ölüm tehditleri, fiziksel şiddet, aile üyelerine hapsedilme, anne veya kız kardeşlerine tecavüz gibi ciddi tehditlerle karşı karşıya kalmaktadırlar (Military Court Watch, 2023). Gözaltı sürecinde %46'sı yiyecek ve suya mahrum bırakılmakta, verilen yemeklerin yenilmeyecek durumda olduğu ve çiğ et verildiği ifade edilmektedir. Çocukların %85'i her saat başında uyan-

dırılarak uykularının bölündüğünden bahsetmiştir (Save the Children, 2020). Ayrıca, çocuklardan alınan bilgilere göre, %89'u sözlü tacize uğramış, %60'ı ise bu durumu sıklıkla yaşadığını bildirmiştir.

Şiddet ve ağır işkenceler altında tutulan çocuklar, serbest bırakıldıktan sonra travmatik deneyimlerin izlerini taşımaktadır. Uyku, yeme-içme ve adaptasyon problemleri gibi belirtiler, bu çocuklarda yaşanan stres bozukluğunun etkilerini yansıtmaktadır. Çocuklar, kendilerini güvende hissetme konusunda sorunlar yaşamakta, hayattan keyif almamakta ve okula devam etmekte zorluk çekmektedirler. Yapılan araştırmalara göre, hücre koşullarında geçirilen

süre, çocuklarda saldırganlık ve öfke hissiyatında %54 oranında bir artışa neden olmaktadır (Save the Children, 2022).

Military Court Watch, 2022 yılında hazırlamış olduğu izleme raporunun sonuçlarına sonuçlarına göre;

- *Araştırmaya katılan çocukların %73'ü tekme, yumruk veya tokatlanarak şiddet görmüştür.*
- *Şiddet uygulananların %47'si sopa veya silahlarla (silah dipçiği) dövülmüştür.*
- *Çocukların %85'i kelepçelenmiştir.*
- *Çocukların %77'sinin gözleri bağlanmıştır.*
- *%42'si tutuklanmadan önce direniş göstermiş, mücadele sırasında kırık ve silahlı yaralanmalar yaşamıştır.*

- *%45'i soyularak aranmıştır.*
- *Tutuklamaların %65'i gece yarısında, %45'i gece yarısından sonra gerçekleşmiştir.*
- *Araştırmaya katılan çocuklar, tutuklanma sırasında evlerinin yağmalandığını aktarmışlardır (Military Court Watch, 2022).*

Filistinli çocuklar, günlük yaşantılarında eğitim almaya çalışırken, sokaklarda oyun oynarken veya evlerinde uyurken İsrail askerleri tarafından tutuklanmaktadır. Ailelerinden uzakta hücrelere kapatılarak tutulan bu çocuklar, hukuksal koruma olmaksızın, hukuka aykırı yöntemlerle işkence ve zulme maruz bırakılmışlardır. Yıllar süren bu sistematik şiddet, uluslararası kuruluşlar tarafından İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Cenevre Sözleşmesi ve Çocuk Hakla-

rına Dair Sözleşmelerin hükümlerine riayet edilmeden şiddet ve baskının tolerans gördüğünü göstermektedir. Günümüzdeki ihlaller, katlanılmaz bir seviyeye ulaşmıştır.

Filistin'deki katliamlardan sağ kurtulan çocukların yaşam hakları, ciddi bir tehdit altındadır. Savaş öncesi ve sonrasında bu acı olaylarda, uluslararası kuruluşlar çocukların haklarını koruma amacıyla raporlar dışında etkin bir müdahalede bulunmamıştır.

1. Military Court Watch, 2022
2. Lawyers for Palestinian Human Rights, 2016.

Filistin-İsrail Arasında İstihbarat Savaşları

İbrahim Yılmaz

Filistin-İsrail çatışması, 20. yüzyılın ortalarından bu yana Orta Doğu'nun siyasi ve güvenlik haritasını şekillendiren en karmaşık ve süregelen sorunlardan biridir. Bu çatışma, 1948'de İsrail Devleti'nin kurulması ve ardından yaşanan Arap-İsrail savaşları ile başlamış, zaman içinde Filistin toprakları üzerinde egemenlik ve uluslararası tanınma mücadelesine dönüşmüştür. İki taraf arasındaki anlaşmazlıklar, sınır sorunları, yerleşim politikaları, güvenlik endişeleri, dini ve kültürel farklılıklar etrafında yoğunlaşmaktadır.

Hamas'ın Aksa Tufanı Operasyonu (7 Ekim 2023)

Bu uzun süreli çatışmanın bir diğer önemli boyutu ise istihbarat savaşlarıdır. İstihbarat, her iki taraf için de stratejik bir araç haline gelmiş, çatışmanın seyrini etkileyecek bilgilerin toplanması, analiz edilmesi ve gerektiğinde operasyonel eylemlere dönüştürülmesi açısından merkezi bir öneme sahip olmuştur. İsrail'in Mossad ve Şin Bet (Şabak olarak da bilinir) gibi istihbarat birimleri küresel çapta tanınmış ve etkin operasyonlar yürütmüşlerdir. Filistin tarafı da El-Fetih, Hamas ve diğer gruplar aracılığıyla kendi istihbarat ağlarını geliştirmiş ve İsrail'in askeri ve sivil hedeflerine yönelik bilgi toplama faaliyetlerinde bulunmuştur.

Özellikle Hamas'ın istihbarat ve askeri operasyonlarda çeşitli yenilikçi stratejiler ve taktikler kullandığını

söylemek mümkündür. Reuters'ın raporlarına göre, Hamas'ın İsrail'e yönelik 7 Ekim'deki Aksa Tufanı Operasyonu İsrail güvenlik güçlerini şaşırtmış ve çok yönlü bir stratejiyle gerçekleştirilmiştir. Saldırıları, İsrail'in güvenlik zaafiyetlerinden yararlanarak ve Hamas'ın ekonomik kaygılarla meşgul olduğu izlenimi yaratılarak planlanmıştır. Bu stratejik hareketler veya karşı istihbarat çabaları İsrail istihbaratının dikkatini dağıtarak, Hamas'ın gerçek niyetlerini gizlemesine olanak tanımıştır.¹

İstihbarat savaşlarının Filistin-İsrail çatışmasındaki rolü, sadece askeri ve güvenlik operasyonlarıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda siyasi karar alma süreçlerini, uluslararası diplomasiyi ve halkın algılarını da derinden etkilemiştir.

Tarihsel Kökenler

İsrail'in istihbarat yapısının temelleri, 1948'de İsrail Devleti'nin kuruluşundan hemen önce atılmıştır. 1951'de İsrail'in en tanınmış dış istihbarat servisi Mossad kurulmuş ve global operasyonlarla ün kazanmıştır. İç güvenliği sağlamak üzere Şin Bet, yani İsrail Güvenlik Ajansı, devletin kuruluşundan kısa bir süre sonra faaliyete geçmiştir. Ayrıca askeri istihbaratı yürüten Aman, İsrail Savunma Kuvvetleri'nin (IDF) bir parçası olarak önemli bir rol oynamaktadır.

Filistin tarafında ise istihbarat yapısının gelişimi daha karmaşık bir süreç izlemiştir. Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ve onun başlıca fraksiyonları, 1960'lar ve 1970'lerde kendi istihbarat birimlerini kurmuştur. Bu birimler, hem İsrail hedeflerine karşı operasyonlar düzenlemek hem de iç çekişmeler ve muhalif gruplar üzerinde kontrol sağlamak için kullanılmıştır. Hamas'ın yükselişiyle birlikte, özellikle 1987'den sonra, Filistin istihbarat yapısı daha da çeşitlenmiştir.

Erken Dönemde Yaşanan Önemli İstihbarat Operasyonları

- Mossad'ın Erken Operasyonları: Mossad, 1960'larda Nazi savaş suçlusu Adolf Eichmann'ı Arjantin'den kaçırarak İsrail'e getirme

İstihbarat savaşlarının Filistin-İsrail çatışmasındaki rolü, sadece askeri ve güvenlik operasyonlarıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda siyasi karar alma süreçlerini, uluslararası diplomasiyi ve halkın algılarını da derinden etkilemiştir.

operasyonu ile uluslararası dikkatleri çekmiştir. "Operation Finale" isimli filme de konu edilen bu operasyon, Mossad'ın cüretini ve uzanımını gösteren bir dönüm noktası olmuştur.²

- Şin Bet'in İç Güvenlik Operasyonları: Şin Bet, İsrail içindeki Filistinli direniş hareketlerini sızma ve sabotaj yoluyla baltalama konusunda etkin bir rol oynamıştır. Özellikle Filistinli aktivistlerin takibi ve engellenmesi konusunda çalışmalar yürütmüştür.³
- FKÖ'nün Karşı İstihbarat Faaliyetleri: FKÖ ve bağlı gruplar, bir dizi silahlı saldırı ve rehin alma operasyonu gerçekleştirmiştir. Bu operasyonlar, uluslararası kamuoyunun dikkatini Filistin sorununa çekmeyi amaçlamıştır.⁴

Bu dönemde her iki tarafın istihbarat stratejileri ve önemli olayları çatışmanın seyrini etkileyen kritik unsurlar olarak öne çıkar:

- Mossad'ın Stratejik Operasyonları: Mossad, sadece savunma ve karşı-istihbaratla sınırlı kalmayıp, dünya çapında proaktif operasyonlar (1962 Demokles Operasyonu, 1962-1965 yıllarında Eli Cohen'in Suriye'deki faaliyetleri, 1966 Elmas Operasyonu vb.) yürütmüştür. Bu operasyonlar arasında düşman ajanlarını hedef alma, önemli bilgileri ele geçirme ve İsrail'in düşmanlarına karşı psikolojik savaş taktikleri uygulama yer alır.
- Hamas ve Diğer Filistin Gruplarının Taktikleri: Hamas ve diğer Filistinli gruplar, geleneksel askeri güçlerle karşılaştırıldığında tünel savaşı, kamikaze dronlar, uzaktan kumandalı denizaltı araçları, atölye işi roket üretimi gibi asimetrik savaş taktiklerine başvurmuştur. Ayrıca gizli ağların kurulması, sivil direniş, siber saldırılar ve örtülü operasyonlar vb. faaliyetleri söz konusudur.
- Teknolojik Gelişmelerin Rolü: 1980'ler ve 1990'lar boyunca teknolojik ilerlemeler her iki tarafın da istihbarat kapasitelerini artırmıştır. Uydu istihbaratı, elektronik sinyal toplama ve bilgisayar ta-

banlı siber savaş çatışmasının yeni boyutlarını oluşturmuştur.

Bu tarihsel kökenler ve olaylar Filistin-İsrail çatışmasının istihbarat boyutunu anlamak için kritik öneme sahiptir. Bu bilgiler, çatışmanın daha geniş bağlamını ve istihbarat faaliyetlerinin çatışmanın dinamiklerine nasıl entegre olduğunu göstermektedir.

İsrail İstihbaratının Stratejileri

- Proaktif Operasyonlar: Mossad, sınır ötesi operasyonlara büyük önem vererek potansiyel tehditleri kaynağında engelleme stratejisini benimsemiştir.
- Siber Savaş ve Elektronik İstihbarat: İsrail, siber istihbarat ve savaş yeteneklerine yatırım yaparak, düşman ağlarına sızma ve kritik bilgileri toplama konusunda ileri bir düzeye ulaşmıştır.
- Psikolojik Savaş ve Dezenformasyon: Kamuoyunu etkilemek ve düşmanın moralini bozmak için psikolojik savaş taktikleri ve dezenformasyon kampanyaları yürütmüştür.

Filistin İstihbaratının Stratejileri

- Geri Çekilme ve Yeniden Gruplanma: İsrail'in üstün askeri gücüne

İsrail istihbaratının insansız hava aracı kullanarak
Salih Aruri'ye yönelik gerçekleştirdiği suikast (2 Ocak 2024, Beyrut/Lübnan)

karşı Filistinli gruplar sık sık geri çekilme ve gizlilik taktiklerini kullanmıştır.

- Yerel Ağların Kullanımı: Filistinli istihbarat birimleri, yerel halk ve direniş ağlarından yararlanarak bilgi toplama ve operasyon düzenleme stratejisi geliştirmiştir.
- Asimetrik Savaş Yöntemleri: Geleneksel olmayan savaş taktikleri, özellikle siber saldırılar ve gizli operasyonlar Filistinli gruplar tarafından sıklıkla kullanılmıştır.

İstihbarat Başarıları ve Başarısızlıkları

Mossad ve Filistin istihbarat birimlerinin Filistin-İsrail çatışması içindeki

rolleri, karmaşık ve stratejik öneme sahip operasyonlarla doludur. Söz gelimi Mossad, Filistinli grupların içine sızarak gerçekleştirdiği sabotaj ve suikast operasyonları ile dikkat çeker, bu tür operasyonlar Mossad'ın sadece istihbarat toplama ve analizle sınırlı kalmayıp, aktif ve agresif eylemler gerçekleştirdiğini göstermektedir.⁵ Hamas Siyasi Büro Başkan Yardımcısı Salih El Aruri'ye yönelik gerçekleştirilen suikast İsrail istihbaratının bahsi geçen operasyonlarından sadece biridir.⁶ Buna mukabil Filistin istihbaratı, İsrail işgaline karşı direniş ağlarını etkili bir şekilde kurma ve yönetme konusunda başarı göstermiş, İsrail'in

istihbarat operasyonlarını zaman zaman engelleyerek veya başarısızlığa uğratarak kendi savunma kapasitelerini güçlendirmiştir. Her iki taraf da istihbarat başarısızlıkları yaşamış, bu durumlar genellikle karşı tarafın istihbarat yeteneklerini hafife almak veya yeterli güvenlik önlemlerini almamak gibi faktörlere bağlanmıştır. Bu tür başarısızlıklar, hem Mossad'ın hem de Filistin istihbaratının sürekli olarak stratejilerini ve taktiklerini gözden geçirmelerine ve geliştirmelerine yol açmıştır. Bu dinamikler, Filistin-İsrail çatışmasının karmaşık yapısını ve sürekli değişen doğasını yansıtarak, bölgedeki güvenlik ve siyasi dengeler üzerinde derin etkiler yaratmıştır.

Modern Dönemde İstihbarat Savaşları

Modern dönem, istihbarat faaliyetlerinin karakterini kökten değiştiren teknolojik gelişmelerle tanımlanabilir. İsrail ve Filistin arasındaki istihbarat mücadelesi, gelişmiş teknolojilere ve dijital araçlara olan bağımlılığın artmasıyla yeni bir evreye girmiştir. İsrail, teknoloji alanında dünya çapında liderler arasında yer alırken, Filistin tarafları da kısıtlı kaynaklarla yenilikçi çözümler geliştirmeye çalışmaktadır.

İsrail'in gelişmiş siber istihbarat ve savunma sistemleri, drone teknolojisi, uydu gözetimi ve elektronik izleme teknolojileri, Filistinli grupların hareketlerini izlemekte ve engellemekte kritik rol oynamaktadır. Bu teknolojiler, İsrail'in istihbarat toplama yeteneklerini genişletmiş ve daha hızlı, etkin operasyonlar yapmasını sağlamıştır. Yapay zeka ve büyük veri analizi, İsrail istihbarat servislerinin karmaşık veri setlerinden anlamlı bilgiler çıkarmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca İsrail'in "Demir Kubbe" hava savunma sistemi, gelişmiş radar ve füze teknolojileri sayesinde Hamas'ın roket saldırılarını büyük ölçüde etkisiz hale getirmektedir.

Buna karşılık, siber alanın asimetrik doğası, Filistinli grupların kendi kapasitelerini artırma ve İsrail'e karşı siber alanı kullanma yollarını bulmalarını sağlamıştır. Örneğin, sosyal medya ve basit siber araçlar kullanılarak gerçekleştirilen bilgi savaşları ve propaganda kampanyaları, Filistin davasına uluslararası destek kazandırma yönünde etkili olmuştur.

Sosyal Medya ve Siber Savaşların Rolü

Sosyal medya, modern propaganda ve istihbarat savaşlarında yeni bir cephe oluşturmuştur. Filistin yanlısı

gruplar, İsrail'in eylemlerine ve Filistinlilere yönelik ihlallere dikkat çekmek için sosyal medya platformlarını aktif olarak kullanmaktadır. Bu platformlar, Filistin davasına dair hikayelerin ve görüntülerin geniş kitlelere ulaşmasını sağlamakta, böylece uluslararası kamuoyunun desteğini ve empati kurulmasını teşvik etmektedir. Nitekim siber savaş da İsrail ve Filistin arasındaki çatışmanın önemli bir parçası haline gelmiştir. İsrail'in siber güvenlik alanındaki gelişmiş kabiliyetleri, kritik Filistinli altyapıları ve iletişim ağlarını hedef alabilmektedir. Buna karşılık, Filistinli gruplar da sınırlı, ancak etkili siber saldırılarla karşılık vermekte, İsrail'in siber altyapısına zarar vermeye çalışmaktadır. Filistin tarafından yapılan siber saldırılar, genellikle İsrail'in kamu ve özel sektör ağlarına yönelik olup, bu saldırılarla ekonomik ve psikolojik etki yaratmayı amaçlamaktadırlar.

Filistinli hacker gruplarının, İsrail'in hükümet sitelerine yönelik siber saldırıları, asimetrik savaşın bir parçası olarak dikkat çekmektedir. Bu saldırılar, sınırlı kaynaklarla dahi siber alanda etkili olunabileceğini göstermiştir. Dolayısıyla, Filistin-İsrail çatışması sadece fiziksel bir mücadele değil, aynı zamanda bilgi ve siber alanlarda da süregiden bir rekabettir.

Etkiler ve Sonuçlar

İstihbarat savaşlarının Filistin-İsrail çatışması üzerindeki etkisi çatışmanın her yönünü (barış görüşmeleri, kamuoyu algısı, güvenlik tehditleri vb.) şekillendiren bir faktör olarak kendini göstermektedir. İsrail'in teknolojik ve istihbarat üstünlüğü, Filistinli grupların operasyonel kapasitelerini sınırlamakta ve onları daha geleneksel olmayan, asimetrik savaş yöntemlerine itmektedir. Bu durum, Filistinli direnişin sadece askeri ve güvenlik stratejilerini değil, aynı zamanda diplomatik ve uluslararası iletişim stratejilerini de etkilemiştir.

Diğer taraftan, Filistin-İsrail istihbarat savaşlarının uluslararası toplum üzerindeki etkisi, genellikle çatışmanın uluslararası algısını ve diplomasiyi şekillendirmede görülür. İsrail'in istihbarat operasyonlarının çoğu zaman uluslararası hukuk ve insan hakları ihlalleri ile ilişkilendirilmesi, uluslararası toplumda eleştiri ve endişe yaratmaktadır. Filistin açısından bakıldığında ise istihbarat ve bilgi savaşları, Filistin davasına yönelik uluslararası desteği artırmada ve İsrail politikalarına karşı farkındalık oluşturmada etkilidir.

Sonuç olarak, istihbarat savaşlarında teknolojinin rolünün artmaya devam edeceği muhakkaktır. Bu durum, siber savaş ve bilgi savaşlarının önemi-

ni vurgulamaktadır. Ayrıca Filistinli grupların kısıtlı kaynakları göz önünde bulundurulduğunda, asimetrik savaş yöntemlerinin kullanımının devam edeceği öngörülebilir. Bilhassa İsrail'in saldırgan istihbarat faaliyetleri, uluslararası diplomasi ve insan hakları meselelerini daha da ön plana çıkarabilir. Bu durum, uluslararası toplumun çatışmaya müdahalesini ve çözüm sürecini etkileyebilir, uluslararası hukuk açısından yeni sorunlar doğurabilir.

1. Nakhoul S. ve Saul J., 2023. How Hamas duped Israel as it planned devastating attack [çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://www.reuters.com/world/middle-east/how-israel-was-duped-hamas-planned-devastating-assault-2023-10-08/> [Erişim Tarihi: 7 Ocak 2024].
2. Blakemore, E., 2023. The Daring Israeli Spy Operation to Capture Nazi Mass Murderer Adolf Eichmann [çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://www.history.com/news/adolf-eichmann-nazi-capture-holocaust-trial-mossad> [Erişim Tarihi: 7 Ocak 2023].
3. Ballan, I., 2013. Gölge Teşkilat Şin Bet [çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://remix.aljazeera.com/ajt/PalestineRemix/inside-shin-bet.html#story> [Erişim Tarihi: 8 Ocak 2024].
4. Euronews, 2022. 1972 Münih Olimpiyat Oyunları katliamı: Yahudi sporcuları hedef alan saldırıda neler yaşandı? [çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2022/09/04/1972-munih-olimpiyat-oyunlari-katliami-yahudi-sporculari-hedef-alan-saldirida-neler-yasand> [Erişim Tarihi: 8 Ocak 2024].
5. Bulut, F., 2021. Beyrut'ta istihbarat savaşları [çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://www.indyturk.com/node/316446/turkiyeden-sesler/beyrutta-istihbarat-savaslari-1> [Erişim Tarihi: 8 Ocak 2023].
6. Al Jazeera, 2024. Who was Saleh al-Aroui, the Hamas leader killed in Beirut? [çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/3/who-was-saleh-al-arouri-the-hamas-leader-killed-in-beirut> [Erişim Tarihi: 7 Ocak 2024].

Kutsal Yönüyle Kudüs ve Kudüs'te Barışın Temini

Musa Biçkioğlu

Tarihsel manada dünyanın önemli şehirlerden biri olan Kudüs'ün en önemli özelliği Semavi dinler açısından kutsal kabul edilmesidir. Her bir din için ayrıca kutsal olması ise Kudüs şehrinin yeryüzünde nevi şahsına münhasır bir özelliğidir. Yahudiler, Hristiyanlar ve de Müslümanlar tarafından kutsal kabul edilen Kudüs şehrinin kutsallık referansı Vahiy-Kutsal Kitap temellidir. Vahiy temelli kutsallı-

ğının yanı sıra Peygamberlerin yaşadığı coğrafya olması da Kudüs'ün önemli bir hususiyetidir. Kudüs şehrinin kutsallığı, her bir din için kendi inanç referanslarından hareketle farklı temel ve hususiyetler üzerine inşa edilmiştir. Bu bağlamda Kudüs hem Yahudiler hem Hristiyanlar hem de Müslümanlar açısından farklı kutsallık inanç ve özelliklerine sahiptir.

Musevilikte Kudüs'ün Kutsallığı

Yahudi kutsal kitabı Eski Ahit'te Kudüs, 667 defa zikredilmiştir.¹ Yahudiliğe göre, aslının gökte olduğuna ve yeryüzündeki Kudüs'ün gökteki Kudüs'ün izdüşümü² olduğuna ve de yerdeki Kudüs'e girmeyenin gökyüzündeki Kudüs'e giremeyeceğine inanılır.³ Yaratılışın ve ölümden sonra dirilişin de mekânı olarak kabul edilen Kudüs'e Mesih'in geleceğine ve düşmanları yenilgiye uğratarak mabedi inşa edeceğine ve Tanrı Krallığını kuracağına inanılır.⁴

Hız. Süleyman tarafından inşa edilen Kudüs'teki mabet (Bet ha-Mikdaş) Yahudiler için Hac mekânı ve kurban kesme yeri olarak kabul edilmektedir.⁵ Ahit Sandığı'nın (Aron ha-birit) muhafaza edildiği ve Tanrı'nın mekânı- meskeni aynı zamanda tecelligâhı olan ve kutsallar kutsalı olarak kabul edilen Kodeş ha Kodeşim Mabetin içindedir.⁶ Tanrının evinin Kudüs'te olduğu (Şohen Yeruşelayim) inancının yanı sıra Bone Yeruşelayim ile de Tanrı Kudüs'ün kurucusu olarak kabul edilir.⁷

Allah'ın (Tanrı'nın) Şehri olarak anılan Kudüs,⁸ Mukaddes Şehir⁹ Adalet Yurdu¹⁰ Barış Şehri,¹¹ şeklinde anılmış ve Peygamber İşıya tarafından "Adalet Şehri" olarak adlandırılırken şeriatın

Yaklaşık dünya nüfusunun yarısını ilgilendiren bir mekân olması Kudüs'ün ne denli hassas ve kıymetli bir mekân olduğunu göstermektedir. Yahudi ve Hristiyanların tarih boyunca (egemenlikleri süresince) Kudüs'ün kutsallığının hürmeti ve değerini bilmek ve barış ile yönetmekten uzak olmalarına karşın Müslümanlar tarih boyunca etnik ve dinsel bir ayırım yapmadan Kudüs'ü Kudüs'e yaraşır bir şekilde yönetmeyi başarmışlardır.

Sion'dan, Rabb'ın sözünün de Yeruşalim'den çıkacağı bildirmiştir.¹²

Hristiyanlıkta Kudüs

Hristiyanlıkta kutsal kitap Kitâb-ı Mukaddes diye isimlendirilmekte ve Kitâb-ı Mukaddes, Yahudilerin Yahudi Kutsal kitabı Eski Ahit ve Hristiyan kutsal kitabı Yeni Ahit'ten oluşmaktadır.¹³ Bu bağlamda Hristiyanlık dini temelini Yahudilik oluşturmaktadır.¹⁴ Dolayısıyla Eski Ahit'teki bazı anlatımlar, peygamberler ve bazı mekanlar Hristiyanlar için de ehemmiyet taşımaktadır. Hristiyanlığa göre İsa

Resim, 1²⁹

Mesih hem Tanrı'nın oğlu hem de insanlığın kurtarıcısı olarak kabul edilmektedir.¹⁵

Hristiyanlıkta Hz. İsa, hac için Kudüs'e gelmiş,¹⁶ son akşam yemeği Kudüs'te yenildikten¹⁷ sonra Getsemani (Gethsemane) zeytinliğinde Romalılar tarafından tutuklanmış¹⁸ yargılandıktan sonra Golgota tepesinde cuma günü çarmıha gerildikten ve çarmıhta can verdikten sonra burada toprağa verilmiş;¹⁹ Pazar günü dirilerek mezarından kıyam ettikten²⁰ ve havarilerine görünüp son buyruk ve öğütlerini ve de Kutsal Ruh'u verdikten sonra havarilerinin gözü önünde Zeytindağı'ndan²¹ göğe alınarak Tanrı'nın sağına oturduğuna inanılmaktadır.²²

Hristiyanlık Yeni Ahit'te Kudüs için, mimarı ve kurucusu Tanrı olan kent²³ ve "Tanrı'nın kenti olan göksel Yeruşelim" ve "Oysa göksel Yeruşelim özgürdür, annemiz odur" ve Kutsal kentin, yeni Yeruşalim'in gökten, gökten tanrının yanından indiğini gördüm."²⁴ Şeklinde tavsif ile Musevilikteki yeryüzündeki Kudüs'ün gökyüzündeki Kudüs'ün izdüşümü olduğu inancına benzemektedir.

İslam'da Kudüs

Kur'ân-ı Kerim'de Kudüs ismen zikredilmese de hem Kudüs şehrinden hem de çevresinden söz edilmiştir. Hz. Muhammed (sav) hadis-i şeriflerde Kudüs ve Kudüs'ün faziletleri ile ilgili bilgiler vermiştir. İsra süresinin birinci ayetinde belirtildiği üzere: "Çevresini

bereketli kıldığımız Mescid-i Aksa”yla²⁵ Müslümanlar açısından Kudüs’te bulunan en önemli mekân belirtilmiştir. İsrâ suresi birinci ayetin dışında Kur’ân-ı Kerim’in başka ayetlerinde yine bu bölgenin bereketliliğinden söz edilmiştir. “Onu da Lût’u da kurtarıp herkes için bereketli kıldığımız yere ulaştırdık.”²⁶ ayetine göre İbrahim Peygamber, bereketli kılındığı ifade edilen bu coğrafyaya gelmiştir. Mısır’dan çıkan Hz. Musa’nın kavmini getireceği yer hususunda “Ey kavimim! Allah’ın sizin için (vatan olarak) yazdığı kutsal topraklara girin,”²⁷ ayetinde ise bu bölgeden “Mukaddes”

diye söz edilmiştir. Hem Bereket hem de Mukaddes, beşerin müdahil olabileceği alanın üzerinde bulunan ilahi irade kapsamındaki iki kavramdır.

Müslümanlar tarafından kible olarak Kâbe’den önce, Kudüs istikametine dönülerek namaz kılınmaktaydı. Kudüs, İslam’da hem İsrâ hem de Miracın yurdudur. Mekke’de doğan İslam Peygamberi İsrâ gecesi gecenin bir vaktinde Mescid-i Haram’dan Mescid-i Aksa’ya mucizevi bir şekilde yürütülmüştür.²⁸ Mirac ise Mescid-i Aksa’dan göklere yükselerek gerçekleşmiştir.

Kudüs'te Barış Konusu

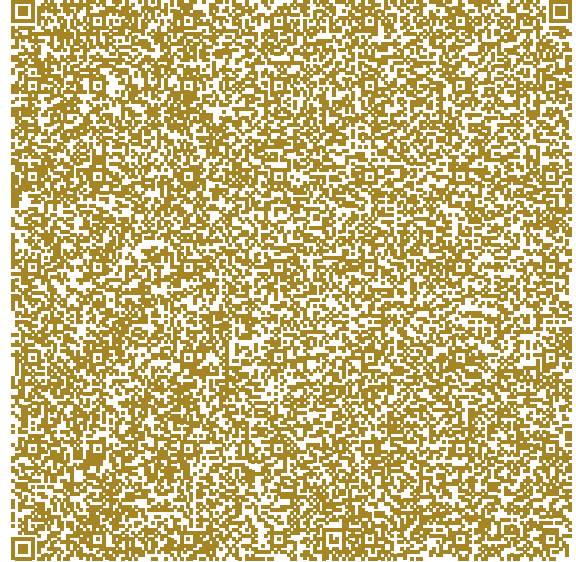
Kudüs'e kutsallık atfeden dinlere mensup insanlar var oldukça Kudüs iltifat ve ilgi görmeye devam edecektir. Kudüs'te barış, ancak İslam egemenliği dönemlerinde mümkün olmuştur. Hristiyan egemenliğinde hem Müslümanlar hem de Yahudiler katledilirken günümüzde şahit olduğumuz Siyonist işgalde de büyük ölçüde Müslümanlar olmakla birlikte Hristiyanlara da zulmedilmektedir. Hristiyan egemenliği sırasında Yahudilere Kudüs'e giriş yasağı uygulanırken Yahudiler ancak İslami fetihten sonra Kudüs'e girebilme imkanına sahip olmuşlar. İslam egemenliğiyle hem Yahudi hem Hristiyanlar Kudüs'te huzur içinde yaşayabilirken 638 tarihli fetih sırasında Hz. Ömer'in verdiği amanname ise Hristiyanların ve Hristiyan kiliseleri ve kutsallarının varlığının teminatı olmuştur.

Sonuç olarak yaklaşık dünya nüfusunun yarısını ilgilendiren bir mekân olması Kudüs'ün ne denli hassas ve kıymetli bir mekân olduğunu göstermektedir. Yahudi ve Hristiyanların tarih boyunca (egemenlikleri süresince) Kudüs'ün kutsallığının hürmeti ve değerini bilmek ve barış ile yönetmekten uzak olmalarına karşın Müslümanlar tarih boyunca etnik ve dinsel bir ayırım yapmadan Kudüs'ü

Kudüs'e yaraşır bir şekilde yönetmeyi başarmışlardır.

Bu zihniyetin en önemli verisi-referansı Hz. Ömer'in amannamesi, tarih boyunca Müslüman yöneticiler tarafından tekrar verilen amannameler ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde inşa edilen Kudüs surlarının batı yönündeki önemli kapısı olan El Halil Kapısının girişinde taşla nakşedilen ve Yahudi ve Hristiyanlara adeta Kudüs'teki kutsalınızı yok saymıyoruz mesajını taşıyan "LAİLAHE İLLALLAH İBRAHİM HALİLULLAH" sözcüğüdür.

Dipnotlar İçin:

حركة حماس.. مسيرة متصاعدة من انتفاضة الحجارة حتى طوفان الأقصى د. زاهر البيك

وضعت عملية طوفان الأقصى التي نفذتها حركة حماس في المستوطنات الإسرائيلية الجاثمة على غلاف قطاع غزة صباح يوم 7 أكتوبر، الحركة على رأس الأجندة العالمية بطريقة لم يسبق لها مثيل، وقد صدمت العملية دولة الاحتلال الاسرائيلي والعالم على حد سواء، حيث ستشكل نقطة تحول جديدة في القضية الفلسطينية.

ويرمز اسم حماس إلى حركة المقاومة الإسلامية، أما الذين أسسوها فيها بعد فهم أعضاء في جماعة الإخوان المسلمين الفلسطينية.

في هذه المقالة البحثية نستعرض تاريخ حركة حماس وأيديولوجيتها وبنيتها التنظيمية وأهدافها منذ تأسيسها وحتى اليوم.

أبرز محطات حركة حماس

1987/ اجتماع قيادة جماعة الإخوان المسلمين في قطاع غزة ، وإقرار تأسيس حركة المقاومة الإسلامية (حماس) ، وقد اعتبر الذين شاركوا في الاجتماع هم مؤسسو الحركة ، وكان على رأسهم الشيخ أحمد ياسين. وفي إعلانها التأسيسي الأول ، حددت حماس هدفها بإقامة دولة فلسطينية ، وحددت الأراضي التي تقع فيها إسرائيل والإدارة الفلسطينية اليوم على أنها فلسطين التاريخية.

1988/ إصدار ميثاق الحركة الذي يتكون من 32 مادة حول مبادئها وأهدافها ومواقفها وعلاقاتها ، ونظرتها للصراع مع الصهيونية ، وأدواتها للتحرير وإنهاء الاحتلال.

1991/ تأسيس الجناح العسكري للحركة (كتائب عز الدين القسام) بقيادة صلاح شحادة. وقد أخذت الكتائب اسمها من الشيخ المجاهد عز الدين القسام ، الذي قاتل الاحتلال الانجليزي والعصابات الصهيونية التي استوطنت في فلسطين تحت الانتداب البريطاني ، واستشهد في صراع مع البريطانيين عام 1936.

- إبعاد سلطات الاحتلال لـ 415 من قيادات وكوادر حركتي حماس والجهاد الإسلامي إلى مرج الزهور في جنوب لبنان في 17/12 ، وذلك على إثر أسر الحركة لجندي إسرائيلي.

1993/ استشهاد القائد القسامي البارز عماد عقل بعد اشتباك مسلح مع قوات الاحتلال في غزة.

-عارضت الحركة محادثات أوسلو للسلام بين منظمة التحرير الفلسطينية وإسرائيل ، حيث ظهرت استراتيجيتان منفصلتان بين المنظمات الفلسطينية

وما زالتا مستمرتين حتى يومنا هذا: «الاستراتيجية الأولى كانت المفاوضات بصفقتها الاستراتيجية الفعالة الوحيدة لاسترجاع الحقوق الوطنية ، ووفقاً للاستراتيجية الأخرى التي تقودها حماس ، كان هذا جهداً عقيماً ، فالمقاومة هي الطريقة الأمثل لتحرير فلسطين».

1996/ اغتيال القائد القسامي يحيى عياش في 5/1 ، وقد اشتهر بأنه مهندس صناعة المتفجرات.

-مقاطعة الحركة للانتخابات الرئاسية والتشريعية الفلسطينية الأولى ، وذلك رفضاً شديداً لاتفاقيات أوسلو وعملية التفاوض.

1997/ نجاة خالد مشعل ، رئيس المكتب السياسي للحركة ، من محاولة اغتيال نفذها الموساد الإسرائيلي في عمان عبر محاولة تسميمه ، إلا أن الأردن أجبر إسرائيل على تسليم الترياق المضاد الذي أدى إلى علاجه.

-الإفراج عن مؤسس الحركة الشيخ أحمد ياسين من سجون الاحتلال ، والذي كان محكوماً مدى الحياة ، وذلك بطلب من الملك الأردني حسين مقابل إعادة مجموعة الموساد التي حاولت اغتيال مشعل.

1999/ إغلاق السلطات الأردنية مكاتب حركة حماس في الأردن ، واعتقال أعضاء مكتبها السياسي ، مما أدى إلى قطيعة بين الحركة والأردن ، ثم مغادرة المكتب السياسي إلى سوريا.

2000/ اندلاع الانتفاضة الفلسطينية الثانية (انتفاضة الأقصى) بعد اقتحام شارون للمسجد الأقصى في 28/9 ، ومشاركة حركة حماس وكتائب القسام فيها بقوة ، إضافة إلى كافة الفصائل الفلسطينية.

- التي فاز فيها محمود عباس خلفا للرئيس ياسر عرفات الذي كان قد توفي قبل ذلك بشهرين.
- 2001/ إطلاق أول صاروخ قسام محلي الصنع من قطاع غزة باتجاه مستوطنات شمال القطاع.
- 2002/ اغتيال القائد العام لكتائب القسام صلاح شحادة ، وذلك بإلقاء طائرة إسرائيلية قنبلة تزن طنا على منزله في غزة ، مما أدى إلى استشهاد 18 آخرين من عائلته منهم زوجته.
- 2006/ مشاركة الحركة في الانتخابات التشريعية الثانية ، وفوزها بأغلبية مقاعد المجلس التشريعي ، حيث حصلت على 76 مقعدا من أصل 132 مقعدا ، بينما حصلت حركة فتح على 47 مقعدا.
- 2004/ استشهاد الشيخ أحمد ياسين ، مؤسس الحركة وقائدها الروحي ، وذلك بقصفه مباشرة بثلاثة صواريخ من قبل طائرة إسرائيلية لدى خروجه من صلاة الفجر في غزة في 22/3 ، رغم أنه شخص مقعد.
- تشكيل الحركة ، ولأول مرة ، حكومة فلسطينية برئاسة إسماعيل هنية ، وقد تعرضت الحكومة لحصار عالمي مشدد على المستويات السياسية والمالية ، مما أعاق عملها بصورة كبيرة.
- قيام الجناح العسكري للحركة (كتائب القسام) ، بأسر الجندي الإسرائيلي جلعاد شاليط ، ودخول المواجهة مع إسرائيل مرحلة جديدة.
- 2005/ انسحاب الاحتلال الإسرائيلي نهائيا من قطاع غزة ومن طرف واحد ، مما أحدث وضعاً جديداً في القطاع.
- 2007/ تشكيل حكومة وحدة وطنية برئاسة هنية ، وقد شاركت فيها معظم الفصائل بما فيها حركتنا فتح وحماس ، وذلك بعد التوصل لاتفاق مكة برعاية سعودية.
- امتناع الحركة عن المشاركة في الانتخابات الرئاسية

-وقوع الانقسام الفلسطيني بعد مواجهات مسلحة في قطاع غزة ، نتيجة توتر شديد وصدامات بين حركة فتح التي تسيطر على الرئاسة الفلسطينية ، وحركة حماس التي تسيطر على الحكومة والمجلس التشريعي.

2008-2009 / شن الاحتلال حرب شرسة على قطاع غزة ، وقد استمرت الحرب 22 يوما ، وأدت إلى استشهاد العديد من قيادة حركة حماس والمئات من الفلسطينيين ، وتدمير آلاف المنازل.

2011 / -إتمام حماس صفقة (وفاء الأحرار) كإحدى أضخم صفقات تبادل الأسرى مع الاحتلال ، حيث تم الإفراج عن الجندي الإسرائيلي جلعاد شاليت بعد خمس سنوات من أسره ، مقابل الإفراج عن 1027 أسيرا فلسطينيا.

-توقيع حركتي فتح وحماس اتفاق القاهرة للمصالحة الفلسطينية ، وقد شمل الاتفاق ملفات منظمة التحرير والانتخابات والحكومة والمجلس التشريعي.

-مغادرة المكتب السياسي للحركة الأراضي السورية بسبب اندلاع الثورة السورية ، وانتقال المكتب السياسي إلى قطر.

2012 / اغتيال القائد القسامي أحمد الجعبري قائد أركان المقاومة في غزة ، وذلك بقصف سيارته من قبل طائرة حربية إسرائيلية ، مما أدى إلى اندلاع حرب استمرت ثمانية أيام ، تضمنت قصف تل أبيب بصواريخ محلية الصنع لأول مرة.

2014 / قيام الاحتلال بشن حرب جديدة على قطاع غزة استمرت 51 يوما ، وأدت إلى استشهاد أكثر من 2252 فلسطينيا ، وتم فيها إطلاق حوالي 3000 صاروخ من غزة ، وصل بعضها ، لأول مرة ، إلى مدينة

حيفا المحتلة. وقتل 73 جنديا إسرائيليا وأسر جنديين. -توقيع اتفاق الشاطئ ، وهو اتفاق آخر للمصالحة الفلسطينية يقضي باستقالة الحكومة في غزة من أجل تشكيل حكومة وفاق وطني.

2017 / إطلاق الحركة وثيقة جديدة بديلا عن ميثاقها السابق (وثيقة المبادئ والسياسات العامة) ، وذلك في محاولة للحصول على القبول الإقليمي والدولي ، حيث وافقت الحركة على إقامة دولة فلسطينية على حدود 1967 دون الاعتراف بشرعية دولة إسرائيل.

-انتخاب إسماعيل هنية رئيسا للمكتب السياسي للحركة خلفا لخالد مشعل ، وكذلك انتخاب يحيى السنوار رئيسا للحركة في قطاع غزة.

2021 / اندلاع مواجهة بين الاحتلال والمقاومة الفلسطينية في غزة ، وفي مقدمتها كتائب القسام. أطلق عليها الفلسطينيون معركة سيف القدس. وذلك في أعقاب قرار محكمة إسرائيلية بإخلاء منازل سبع عائلات فلسطينية في حي الشيخ جراح في مايو 2021.

-إدراج بريطانيا لحركة حماس ، بما في ذلك فروعها المدنية والخيرية ، كحركة إرهابية.

2023 / تنفيذ عملية طوفان الأقصى التي أدت لمقتل نحو 1400 اسرائيلي معظمهم جنود ، وأسر نحو 300 آخرين ، تبع ذلك شن حكومة الاحتلال عدوانا غاشما وصفه الكثير من السياسيين والمراقبين بالابادة الجماعية التي أدت لاستشهاد أكثر من عشرين ألف فلسطيني معظمهم من الأطفال والنساء إضافة لتدمير 60% من منازل ومنشآت غزة المدنية ، كما أعلن جيش الاحتلال عن مقتل المئات من جنوده أثناء اجتياحه لأراضي القطاع.

هل حماس مجرد جماعة مسلحة ؟

يبرز الجانب العسكري لحماس في الواجهة ، ومع ذلك ، فإن حماس ليست مجرد هيكل عسكري ، إذ تمتلك المنظمة نموذجًا تنظيميًا معقدًا خاصًا بها لمختلف المجالات ، فالي جانب العمل العسكري لديها شبكات الخدمات الاجتماعية التي تشمل المستشفيات والمستوصفات والمدارس ورياض الأطفال والأندية الرياضية ودور رعاية المسنين والمكتبات والجمعيات الخيرية ، وتقدم من خلالها حماس الخدمات للفلسطينيين.

كما أن لديها هيكلًا سياسيًا ، حيث تجري كل أربع سنوات انتخابات لاختيار رئيس الحركة ومكتبها السياسي ومجالسها التنظيمية والشورية في غزة والضفة وخارج فلسطين إضافة للأسرى داخل السجون الاسرائيلية.

وتسعى وسائل إعلام حركة حماس لنشر ثقافة المقاومة في أوساط الشباب الفلسطيني بشكل خاص والعالم العربي والإسلامي عمومًا ، وتقول حماس أن «وسائل الإعلام المقاومة» يجب أن تُظهر الأبعاد الأخلاقية والإنسانية للقضية الفلسطينية ، فضلاً عن «شرعية المقاومة الفلسطينية» ، التي يكفلها القانون الدولي والقانون الإنساني الدولي ، واتفاقيات جنيف.

إن أبرز القضايا الإستراتيجية الثابتة ذات المضامين السياسية التي ركّز عليها إعلام حماس منذ تأسيسها تتمحور حول شرعية المقاومة وعدم شرعية «إسرائيل» ، إضافة إلى البعد الإنساني والأخلاقي للمقاومة ، ثم اختلاف حماس عن بعض الحركات الأصولية مثل القاعدة ، وتحرير فلسطين من خلال المقاومة فهذا التصور السياسي هو الذي طرحه حماس كبديل للرؤية السياسية للسلطة الفلسطينية وحركة فتح.

المراجع:

وائل عبد العال ، (حماس والإعلام: السياسة والإستراتيجية) ، كتاب صادر باللغة الانجليزية ، 2016.

عبد محمد ، (حركة حماس.. كيف تشكل هيكلها العسكري والسياسي) ، مقالة منشورة ، جريدة الأمة.

- Hroub, K. (2000). Hamas: Political thought and practice. Washington, DC:

Inst. for Palestine Studies

مركز رؤية للتنمية السياسية:

<https://vision-pd.org/>

الجزيرة نت ، حركة المقاومة الإسلامية ،

<https://www.aljazeera.net/encyclopedia>

Kudüs'te hakikati haykırmak..! Abdullah Serenli

Üç bin yıl öncesini yaşayabilir
mi zamâne...

*

ayı, güneşi ve yıldızları bırakıp
Rabbini arayan, evinin geçimini
put yapımından sağlayan am-
casına rağmen, elinde balta ile
putları yerle bir eden, hakikati
haykırmak adına yalnız kalmayı
göze alan

İbrahim'i bilirsin de, El-Halil'de
dolaşırken ateşin onu nasıl se-
rin kıldığını iliklerine kadar his-
sedersin

ve kendini ateşten koruyacak
şeylerden kaçarak mancınıkla
uzağa sen fırlatırsın ruhunu ve
sen gidersin, seni serinletecek
ateşe girersin...

El-Halil'de dolaşırken, şehrin çoraklığını Yakup'un elinde Yusuf'un gömleği ile gözyaşlarının gözlerini kuruttuğundan olduğunu bilirsin de, kardeşin kardeşe yaptığını, hesabın üzerinde hesap olduğunu anlarsın

Allah her şeyden haberdardır

El-Halil'de Yusuf, tüm iffeti ile geçer önünden ve sen güzele hasret bu topraklarda güzelliğin timsalinin ağır imtihanını yaşarsın

asil soyuna hürmetle İshak'ın, soydan asabiyet üreten, tüm varlığını soya bağlılığa adanmış kavmin barbarlığını görürsün...

*

Ve sonra çukura inersin, deniz seviyesinin yüzlerce metre aşağısında **Lut Gölü**nü görürsün cehennem sıcaklığında,

göle baktıkça, yüzüne vuran sıcak sonrasını da bildirir sana, esfel-i safilin diyarında ne ararsın

gezip dolaşıp hiç ibret almaz mısın

uğultular... sodome ve gomore'yi helak eden ısılgı işitirsin de kulaklarını kapatmaz mısın tüm batıl fısıltılara...

*

tek İlahı inandıran Musa, kavmini kardeşine emanet edip Tur-i Sina'ya çıkar Rabbi ile konuşmaya,

rahmanın rahmeti ile yaşayın nimetler içinde

nankör insan, hemen nasıl döner, aciz bir varlığa, kendi eli ile yaptığından medet ummaya,

görür Musa, Rabbin'den aldığı On Emir tabletlerini fırlatır elinden,

tevhid, tek ilah bilmek her şeyin en başında gelir, bunu bilmeyene başka ne gerek

kahreder kendini, vurur halkına sahip çıkmayan kardeşine silleyi, yenisinden başlar her şeye

Ve Allah yeniden başlayanların yardımcısıdır

Eriha'da sen alırsın taş tabletleri eline ve Allah der okursun On Emir'i

"başka ilah olmayacak, put yapmayacak ve onlara ibadet etmeyeceksin, öldürmeyeceksin, çalmayacaksın, komşunun hiçbir şeyine tamah etmeyeceksin..."

*

azgın insanın peygamber sabrını nasıl çatlattığını görürsün nebi Yunus makamında, **Halahul**'da,

Rabbin isterse balık karnında yaşatar seni,

yaşamak Rabbin için ise, her şeyini bırakıp hazır olup olmadığını sorarsın kendine

Kudüs'e git!

sabah ezanları ile gir şehre

Mescid-i Aksa hareminded

secdeye dur, tüm huşu

ve tevazuunla münacat,

peygamberlere selam

hakikati haykır, tek hakikati,

üç bin yıl öncesinden

peygamberlerinin Kudüs'ten

haykırdıkları gibi

ruhunu ve bedenini yeniden

yoğur

bugüne sen taşı sözü...

Allah-û Ekber, Lâ ilâhe illallah,

Allah-û Ekber

modern insan, ne de çok terk edemediğin...

*

Sion Tepesinden sesler gelir,

Davut dövdükçe demiri, ateş gönlünü yakar

insana söyletemediğini demire söyler; Suphanallah, la hâvle ve la kuvvete illa billah

gökte ve yerde olan her şey Allah'ı tespih eder

sen çepeçevre dünyanı demirden kuşatmışken, demiri yaratan rabbini unuttur musun, anarsın

kendisinde müthiş bir güç ve insanlar için birçok faydalar bulunan demiri yarattık - ki insanlar ondan yararlanırlar...

*

Beytlahm'de, Meryem'in temiz bakkireliği, üzerinde taşıdığı dünyanın bütün kirlerini kenara bıraktırır sana; mahcup haya eder, utanırsın, doğum mucize doğan mucize...

kun fe yekun

*

zeytin ağacının altında 13. havariyi herkesten önce sen fark edersin,

bilirsin ama sesin çıkmaz, duyulmaz haykırıların, göz göze gelirsın tutmak istersin yetişmez kolların,

fark edebilseydin

bilirdin ne yapacağını, hainlerin cezası bellidir şeriatta, bütün hainlere ibret

incire ve zeytine andolsun

zeytin mübarek bir meyve olur ama artık ağaç sadece zeytin vermez senin için

Hayır, Allah onu kendine yükseltti

THE MOSQUE OF OMAR, JERUSALEM.

şairin dizeleri dökülür dilinden

"İsa Golgota'ya çıkarken tökezlemeden önce, önü sıra sendeleyip ayağı burkulan bendim", ah ben olsaydım nidaların yükselir zeytin dağından...

*

Süleyman Mabedi'nin üstünde yükselen Kudüs'e hasret gönüllere kendini daim hatırlatan yapıt...

Kubbet-üs Sahra

taş, ilk ve tek kutsal vazifesini yapar

Nebi yükselirken arş-ı âlâya, ayağına destek olur peygamberin, zorlar kendini magmadan koparırcasına, ne kutlu görev...

yaratılmışların en kutsisi insan, taş-tan bigane mi kalır

ayetlerimizi göstermek için, kulunu geceleyin mescid-i harem'den etrafını mübarek kıldığımız mescid-i ak-sa'ya yürüten Allah, Sübhandır...

Rabbi katından müjdelerle gelir peygamber... onlarca peygamber geldi, uymadın insan, bu son peygamberin getirdikleri... kurtar kendini...

insan ne de çabuk unutuyor

şimdi sen taş ol, kutlu nebinin ayaklarının altına sen âmâde,

*

Kudüs'e git!

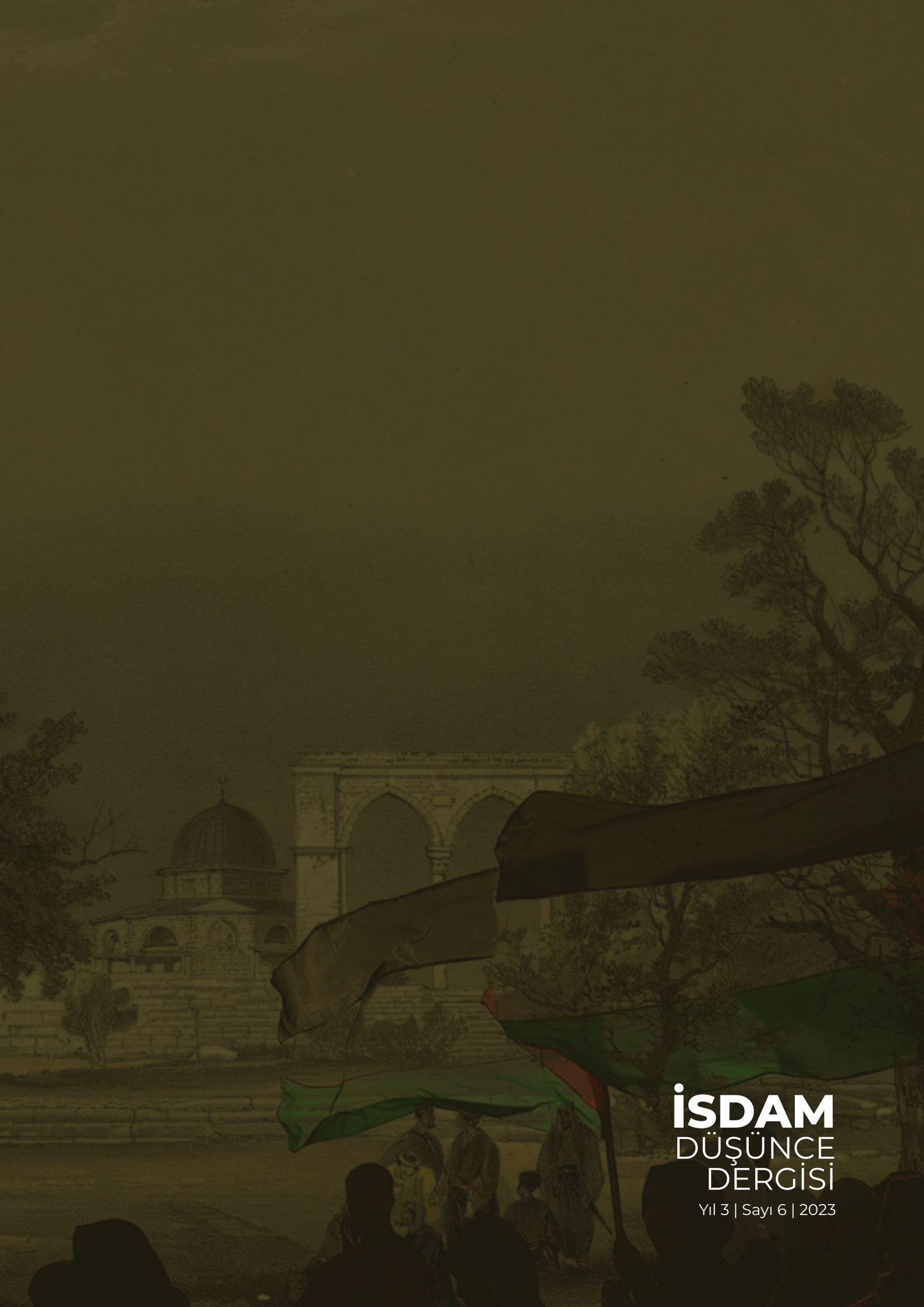
sabah ezanları ile gir şehre

Mescid-i Aksa hareminded secdeye
dur, tüm huşu ve tevazuunla münacat,
peygamberlere selam

hakikati haykır, tek hakikati, üç bin
yıl öncesinden peygamberlerinin Ku-
düs'ten haykırdıkları gibi

ruhunu ve bedenini yeniden yoğur
bugüne sen taşı sözü...

*Allah-û Ekber, Lâ İlâhe illallah, Al-
lah-û Ekber*

İSDAM
DÜŞÜNCE
DERGİSİ

Yıl 3 | Sayı 6 | 2023